

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

7. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABININ BAĞLAŞIKLIK VE TUTARLILIK AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yunus Alperen ÖNCEL

0000-0002-7623-5696

BURSA - 2023

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

7. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABININ BAĞLAŞIKLIK VE TUTARLILIK AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yunus Alperen ÖNCEL

0000-0002-7623-5696

Danışman

Doç. Dr. Minara ALİYEVA ÇINAR

BURSA 2023

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim.

Yunus Alperen ÖNCEL

Tarih: 30/05/2023

TEZ YAZIM KILAVUZU'NA UYGUNLUK ONAYI

“7. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Bağlaşıklık ve Tutarlılık Açısından İncelenmesi” adlı Yüksek Lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Yunus Alperen ÖNCEL

Danışman

Doç. Dr. Minara ALİYEVA ÇINAR

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Gökhan ARI

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA BENZERLİK YAZILIM RAPORU

T.C. BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 11/07/2023

Tez Başlığı / Konusu: “7. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Bağlılık ve Tutarlılık Açısından İncelenmesi”

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 84 sayfalık kısmına ilişkin, 11/07/2023 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı benzerlik tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %12’dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Ekler hariç
- 3- 5 sözcükten daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları’nı inceledim ve bu Uygulama Esasları’nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir benzerlik içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

11/07/2023

Adı Soyadı: Yunus Alperen ÖNCEL
Öğrenci No: 802072005
Ana Bilim Dalı: Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Programı: Türkçe Eğitimi
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman

Doç. Dr. Minara ALİYEVA ÇINAR
11/07/2023

* Turnitin programına Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda 802072005 numara ile kayıtlı Yunus Alperen ÖNCEL'in hazırladığı "7. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Bağlıklık ve Tutarlılık Açısından İncelenmesi" konulu Yüksek Lisans çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, 22/06/2023 günü 13:00-14:30 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **başarılı** olduğuna **oybirliği** ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Doç. Dr. Minara ALİYEVA ÇINAR

Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Mustafa ULUOCAK

Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Dilek FİDAN

Kocaeli Üniversitesi

ÖN SÖZ

“Eğitimidir ki, bir milleti ya özgür,bağımsız, şanlı, yüksek bir topluluk hâlinde yaşatır; ya da esaret ve sefalete terk eder.”

Mustafa Kemal ATATÜRK

Dilbilimin genç araştırma alanlarından biri olan metindilbilim ile ilgili yapılan önemli çalışmaların üzerinden henüz yarım asır geçmiştir. Dilbilimciler bu alanda terimsel ve metodolojik olarak tam anlamıyla fikir birliğine ulaşamamış olsalar da metindilbilim kendi kuramları ve inceleme yöntemleri ile müstakil bir disiplin hâlini kazanmıştır. Metindilbilimin 50’lerde Amerika’dan Avrupa’ya -özellikle Almanya’ya- uzanan yolculuğu sonrası Türkiye’de metindilbilimi konu aldığını söyleyebileceğimiz ilk eser 1979 yılında Akşit Göktürk tarafından kaleme alınan *Okuma Uğraşı* adlı inceleme yazısı olmuştur. Ülkemizde metindilbilim alanına olan ilgi özellikle 90’larda ve 2000’lerin başında artmış, günümüzde de devam etmektedir.

Metindilbilim, dilsel yapıların en büyüğü olarak kabul ettiği metinleri çeşitli ölçütlere göre inceleyerek “*metin*” olmanın kurallarını ortaya koymaktadır. Bu ölçütlerden üzerinde en çok durulan ikisi “*bağlaşıklık*” ve “*tutarlılık*”tır. Bağlaşıklık temel olarak metindeki dil bilgisi yapılarının birbiriyle ve dilin kendi kurallarıyla uyumlu olması anlamına gelmektedir. Yani iyi yapılandırılmış bir metinde bağlaşıklık çeşitli unsurlarla sağlanmalıdır. Tutarlılık ise daha çok okurun zihninde metnin anlamlandırılması ile ilgili bir ölçüttür. Metnin, kod çözücü tarafından yazarın vermek istediği mesaj doğrultusunda anlamlandırılması da tutarlılığın sağlanması ile olacaktır. Metinlerin bildirişim işlevi göz önüne alındığında bu iki ölçütün metinler için olmazsa olmaz olduğu daha net anlaşılacaktır.

Günümüzde gelişen dil öğretim metodolojileri sonucunda güncellenen Türkçe öğretim programına baktığımızda Türkçe dersinin salt dil bilgisi ve basit edebiyat bilgilerinin öğretildiği ders olmaktan çıktığını görmekteyiz. Türkçe dersi artık dört temel dil yetisi olan okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerinin öğrencilere kazandırıldığı bir ders hâline gelmiştir. Dil bilgisi yapılarının öğretilmesinde ise klâsik metotlar terk edilerek “*sezdirim*” yöntemine geçilmiştir. Ortaya çıkan bu yenilikler ve gelişmeler Türkçe derslerinde gerek görsel ve işitsel gerekse yazılı metinlerin önemini arttırmıştır. Bunun sonucu olarak Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin metinsellik ölçütlerini sağlayıp sağlamadığı ve metinlerin dil öğretimi bakımından istenen nitelikte olup olmadığı soruları gündeme gelmeye başlamıştır.

Bu çalışmada, Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı’nda yer alan ünite metinlerinin tamamı metin türü ayırt edilmeksizin incelenmiştir. Metinler incelenirken R. Beaurande, V. Dressler, Van Dijk, M.A.K. Halliday, R. Hasan gibi yabancı dilbilimciler ile L. Subaşı Uzun, Ş. Dilidüzgün,

H. Aşkın Balcı, D. Günay, E. Yılmaz gibi Türk dilbilimcilerin ortaya koydukları metodolojiler referans alınmıştır.

Toplam beş bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde problem durumu tanımlanmış, araştırmanın önemi, amacı, sınırlılıkları üzerinde durulmuştur. Yine bu bölümde daha önce bu konuda yapılan çalışmaların künyelerine yer verilmiştir. İkinci bölümde metindilbilimin doğuşu, gelişmesi, amacı gibi araştırma alanına yönelik bilgiler ile metin kavramının çeşitli tanımları, metinsellik ölçütleri, metin oluşturma süreci ve Türkçe öğretim programındaki metindilbilim temelli kazanımlar gibi kuramsal araştırmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde verilerin toplanması ve analiz edilmesi ile ilgili kullanılan yöntemler açıklanmıştır. Dördüncü bölümde ders kitabındaki metinlere ve metinlerle ilgili bulgulara yer verilmiştir. Beşinci bölümde ise bulgulardan hareketle çeşitli değerlendirmeler ve tartışmalar yapılarak bazı önerilerde bulunulmuş ve araştırma tamamlanmıştır.

Çalışma sürecim boyunca birçok kişinin yardımını aldım ve onlara da teşekkür etmek istiyorum: Lisans okulum olan Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda beni "*dilbilim*" ile tanıştıran ve bu alanı sevdiiren hocam sayın Doç. Dr. Dilek FİDAN'a ve birçok akademik çalışmaya beni de dâhil ederek bu anlamda gelişmemde büyük katkısı olan hocam sayın Doç. Dr. Serhat KÜÇÜK'e teşekkürü borç bilirim.

Bu tez, uzun bir çalışma ve yorucu günlerin emeği sonucunda ortaya çıkmıştır. Süreç içerisinde yoğunluklarına rağmen her zaman çalışmamla ilgilenen, sorduğum ısrarlı soruları cevapsız bırakmayan, akademik gelişimimi desteklemek için her türlü fırsatı yaratan danışman hocam sayın Doç. Dr. Minara ALİYEVA ÇINAR olmasaydı bu çalışma ortaya çıkamazdı. Kendisine sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Çalışmam sırasında fikirlerine her zaman başvurduğum, akademik anlamda bana yol gösterici olan hocam sayın Doç. Dr. Mustafa ULUOCAK'a ve Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'ndaki tüm saygıdeğer hocalarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırma sürecinde fikirlerine başvurduğum, beni destekleyen değerli meslektaşlarım Hale MANİCİ, Eda DEMİROK ve Özlem ŞEKİR'e teşekkür ediyorum.

İlköğretime başladığım günden bu çalışmanın sonuçlandığı güne kadar her zaman varlıklarıyla onur duyduğum, çalışma sürecimde maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, beni devamlı araştırmaya teşvik eden annem İlknur Hanım'a ve babam Ali Bey'e "*iyi ki varsınız*" demek istiyorum.

Yunus Alperen ÖNCEL

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı	Yunus Alperen ÖNCEL
Üniversite	Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Ana Bilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi
Tezin Niteliği	Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	XVI+150
Mezuniyet Tarihi	22 / 06 / 2023
Tez Danışmanı	Doç. Dr. Minara ALİYEVA ÇINAR

7. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABININ BAĞLAŞIKLIK VE TUTARLILIK AÇISINDAN İNCELENMESİ

Metindilbilim, dilbilimin alt çalışma alanlarından biridir. Bu alanın yoğunlaştığı uğraş metin tanımının yapılması, metinsellik ölçütlerinin belirlenmesi ve metinlerin çeşitli boyutlarda incelenmesidir. Bu alanda çalışma yapan araştırmacılar metinlerin bir iletişim aracı olduğunu da göz ardı etmemiştir. Metin yazarının bir amacı olduğu (bilimsel bilgi sunmak, haber vermek, duygu ve düşüncelerini dile getirmek vb.) ve dili bu amaca yönelik kullandığı ifade edilmiştir. Böylece metin türleri ve bunlara uygun inceleme yöntemleri doğmuştur.

Gerek anadili eğitiminde gerekse bir dilin yabancı dil olarak öğretildiği durumlarda kullanılan en önemli materyal metindir. Öğrencilerin temel dil becerilerini doğru ve etkili biçimde geliştirebilmek için yazılı, sesli ya da görsel metinlerden yararlanılmaktadır. Eğitim ortamında kullanılacak bu metinlerin metinsellik ölçütlerine uygunluğu son derece önemlidir. Bu metinlerde sözcüklerin ve tümcelerin genel dil bilgisi kurallarına uygun olarak kullanılması, birbirleri ile bağlaşıklık ve tutarlılık yönünden uyumlu olmaları öğrencilerin dil öğrenimini kolaylaştıracaktır.

2019 Türkçe Öğretim Programı (MEB) incelendiğinde doğrudan ya da dolaylı olarak metindilbilim alanına giren kazanımlara rastlanmaktadır. Bu programa uygun olarak hazırlanan Türkçe ders kitaplarındaki metin ve etkinliklerin metindilbilimsel ölçütlere uygun olarak hazırlanması beklenmektedir. Metindilbilimsel ölçütlere uygun hazırlanan metinler ile bu metinlere dayalı etkinliklerin öğrencilerin anlama/ anlamlandırma süreçlerine olumlu etkisi olacağı daha önce yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur.

Bu araştırmanın amacı, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından hazırlanan ve 2021-2022 Eğitim-Öğretim Yılı'nda Bakanlığa bağlı okullarda kullanılması kararlaştırılan 7. sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinlerin bağlaşıklık ve tutarlılık görünümleri açısından incelenmesidir. Çalışmanın alt amacı ise öğretim programında yer alan metin türlerine göre bağlaşıklık ve tutarlılık görünümlerinin tespit edilmesidir.

Çalışmada araştırma amacı doğrultusunda ders kitabındaki tüm metinlerin metindilbilimsel incelemesi yapılarak bağlaşıklık ve tutarlılık görünümleri ortaya konulmuş, aynı zamanda bu görünümlerin metin türlerine göre nasıl değişiklikler gösterdiği karşılaştırılarak çıkarımlarda bulunulmuştur. Çalışmada nitel veri toplama yöntemlerinden belgesel tarama (doküman incelemesi) ve içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Bağlaşıklık, Metin, Metindilbilim, Tutarlılık, Türkçe Ders Kitabı

ABSTRACT

Name-Surname	Yunus Alperen ÖNCEL
University	Bursa Uludağ University
Institution	Graduate School of Educational Sciences
Field	Turkish Language and Social Sciences Education
Branch	Turkish Language Education
Degree Awarded	Master Thesis
Page Number	XVI+150
Degree Date	22 / 06 / 2023
Supervisor	Assoc. Prof. Dr. Minara ALİYEVA ÇINAR

EXAMINATION OF THE 7th GRADE TURKISH LANGUAGE TEXTBOOK IN TERMS OF COHERENCE AND COHESION

Textlinguistics is one of the sub-fields of linguistics. The focus of this field is definition of text, determination of textuality criteria, and examining texts in terms of various dimensions.

The most important material used both in native language education and in situations where a language is taught as a foreign language is the text. Written, audio or visual texts are used to be able to develop students' basic language skills effectively. The accordance of these texts to be used in the educational environment with the textuality criteria is highly important. The use of words and phrases in these texts in accordance with the general rules of grammar, their compliance with each other in terms of coherence and cohesion will facilitate students' language learning.

When the 2019 Turkish Curriculum (MONE) is examined, it has been found that achievements that fall directly or indirectly into the field of texturolinguistics. It is expected that the texts and activities in the Turkish textbooks prepared in accordance with this program will be prepared in accordance with the textual criteria. It has been shown by previous studies that texts prepared accordingly scientific criteria and activities based on these texts will have a positive impact on students' consepion/comprehension processes.

The purpose of this research is examination of the texts textuallinguistically in 7th grade Turkish textbooks prepared by Ministry of National Education (MONE) and decided to be used in in schools affiliated to the Ministry in the 2021-2022 academic year. The sub-purpose of the

research is to determine the appearance of coherence and cohesion according to the types of texts included in the curriculum.

In the study, in line with the purpose of research, a textual scientific examination of all the texts in the textbook was carried out to reveal the views of coherence and cohesion, and at the same time, inferences were made by comparing how these views show changes according to text types. Furthermore, documentary screening (document review) and content analysis methods, which are among the qualitative data collection methods, have been used in the study.

Keywords: Coherence, Cohesion, Text, Text Linguistics, Turkish Language Textbook.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
ÖN SÖZ.....	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.2. Araştırma Soruları.....	1
1.3. Amaç.....	2
1.4. Önem.....	2
1.5. Varsayımlar.....	2
1.6. Konu İle İlgili Önceki Yıllarda Yapılan Çalışmalar.....	3
1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
1.8. Tanımlar.....	4

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Metindilbilimin Doğuşu.....	5
2.2. Metindilbilim Amacı.....	6
2.3. Türkçe Eğitimi ve Metindilbilim.....	6
2.4. MEB Türkçe Öğretim Programı (2019) ve Metindilbilim.....	7
2.5. Metin Kavramı.....	14
2.6. Metin ve Söylem.....	15
2.7. Metin Oluşturma Süreci.....	16
2.8. Metinsellik Ölçütleri.....	18
2.8.1. Bağlılık.....	18
2.8.1.1. Gönderim.....	18
2.8.1.2. Değiştirim.....	19
2.8.1.3. Eksilti.....	19
2.8.1.4. Bağıntı Ögesi.....	19
2.8.1.5. Koşutluk.....	19
2.8.1.6. Zaman ve Görünüş.....	19
2.8.1.7. İşlevsel Tümce Yapısı.....	19
2.8.1.8. Yineleme.....	19
2.8.1.9. Sözcük Örüntüleri.....	19
2.8.2. Tutarlılık.....	20
2.8.2.1. Özelleştirme.....	20
2.8.2.2. Genelleştirme.....	20

2.8.2.3. <i>Neden-Sonuç</i>	20
2.8.2.4. <i>Karşılaştırma</i>	20
2.8.2.5. <i>Karşıtlık</i>	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	21
3.2. Evren ve Örneklem.....	21
3.3. Veri Toplama Araçları.....	21
3.3.1. Bağlılık Görünümü Değerlendirme Aracı.....	22
3.3.2. Tutarlılık Görünümü Değerlendirme Aracı.....	22
3.4. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi	22

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Öyküleyici Metin Türüne İlişkin Bulgular	24
4.1.1. Çiçek Dübbünü Metni	24
4.1.2. Ana İşsiz Kalınca Metni	25
4.1.3. Karadut Dinleme/ İzleme Metni.....	27
4.1.4. Mürefteli Kadınlar ve Emin Astsubay Metni	28
4.1.5. Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü Metni.....	30
4.1.6. Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda Dinleme/ İzleme Metni.....	31
4.1.7. Okumak Düşünmek İçindir Metni.....	33
4.1.8. Anne Frank'ın Hatıra Defteri Dinleme/ İzleme Metni	34
4.1.9 Tahta Bisiklet Metni.....	36
4.1.10. Kaplumbağa ile İki Ördek Metni.....	37
4.1.11. Kızgın Bir Lira Metni.....	39
4.1.12. Akıllı Evlat Dinleme/ İzleme Metni	40
4.1.13. Adını Göklere Yazdıran Çocuk Metni	42
4.1.14. A Harfi Metni	44
4.1.15. Mesele Kuyumcuyu Bulmakta Dinleme/ İzleme Metni.....	45
4.1.16. Yusufçuk Metni.....	47
4.1.17. Futbolcu Olmaya Karar Vermişim Metni.....	49
4.1.18. Broşür Dinleme/ İzleme Metni.....	50
4.1.19. Ağaçtan Oyma Su Tası Metni	51
4.2. Bilgilendirici Metin Türüne İlişkin Bulgular	53
4.2.1. Okumanın İşlevi Metni.....	53
4.2.2. Başarıya Gitmek mi, Başarıyı Çekmek mi? Metni.....	55
4.2.3. Karagöz Nedir? Metni	56
4.2.4. Anadolu'da Kilim Demek Metni.....	57

4.2.5. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî Dinleme/ İzleme Metni	59
4.2.6. İki Tekerlekli Özgürlük Metni.....	60
4.2.7. Karlı Dağların Arkadaşı Ol Metni	62
4.2.8. Âşık Veysel Şatıroğlu Metni	63
4.2.9. Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru Metni	65
4.2.10. Yaşayan İnsan Hazinesi Dinleme/ İzleme Metni.....	66
4.3. Şiir Metin Türüne İlişkin Bulgular	68
4.3.1. Bir Dünya Düşünürüm Metni	68
4.3.2. Atatürk'ü Gördüm Düşümde Metni	69
4.3.3. Kitaplarla Kurulan Dostluk Metni	71

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç	73
5.2. Tartışma ve Öneriler.....	74
KAYNAKÇA	80
EKLER.....	83

TABLolar LİSTESİ

<i>Tablo</i>		<i>Sayfa</i>
1.	Dinleme-İzleme Beceri Alanındaki Metindilbilim Temelli Kazanımlar	8
2.	Okuma Beceri Alanındaki Metindilbilim Temelli Kazanımlar.....	9
3.	Konuşma Beceri Alanındaki Metindilbilim Temelli Kazanımlar	11
4.	Yazma Beceri Alanındaki Metindilbilim Temelli Kazanımlar	12
5.	Beaugrande ve Akbayır'ın Metin Oluşturma Aşamaları... ..	17
6.	“Çiçek Dürbünü” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	24
7.	“Çiçek Dürbünü” Metninin Tutarlılık Görünümü.....	25
8.	“Ana İşsiz Kalınca” Metninin Bağlaşıklık Görünümü.....	26
9.	“Ana İşsiz Kalınca” Metninin Tutarlılık Görünümü.....	27
10.	“Karadut” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	27
11.	“Karadut” Metninin Tutarlılık Görünümü	28
12.	“Müreftele Kadınlar ve Emin Astsubay” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	29
13.	“Müreftele Kadınlar ve Emin Astsubay” Metninin Tutarlılık Görünümü	30
14.	“Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü” Metninin Bağlaşıklık Görünümü.....	30
15.	“Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü” Metninin Tutarlılık Görünümü.....	31
16.	“Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	32
17.	“Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda” Metninin Tutarlılık Görünümü	33
18.	“Okumak Düşünmek İçindir” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	33
19.	“Okumak Düşünmek İçindir” Metninin Tutarlılık Görünümü	34
20.	“Anne Frank'ın Hatıra Defteri” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	35
21.	“Anne Frank'ın Hatıra Defteri” Metninin Tutarlılık Görünümü	36
22.	“Tahta Bisiklet” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	36
23.	“Tahta Bisiklet” Metninin Tutarlılık Görünümü	37
24.	“Kaplumbağa ile İki Ördek” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	38
25.	“Kaplumbağa ile İki Ördek” Metninin Tutarlılık Görünümü	39
26.	“Kızgın Bir Lira” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	39
27.	“Kızgın Bir Lira” Metninin Tutarlılık Görünümü	40
28.	“Akıllı Evlat” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	41
29.	“Akıllı Evlat” Metninin Tutarlılık Görünümü	42
30.	“Adını Göklere Yazdıran Çocuk” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	42
31.	“Adını Göklere Yazdıran Çocuk” Metninin Tutarlılık Görünümü	43
32.	“A Harfi” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	44
33.	“A Harfi” Metninin Tutarlılık Görünümü	45
34.	“Mesele Kuyumcuyu Bulmakta” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	46
35.	“Mesele Kuyumcuyu Bulmakta” Metninin Tutarlılık Görünümü	47
36.	“Yusufçuk” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	47
37.	“Yusufçuk” Metninin Tutarlılık Görünümü	48
38.	“Futbolcu Olmaya Karar Vermişim” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	49

39.	“Futbolcu Olmaya Karar Vermişim” Metninin Tutarlılık Görünümü	50
40.	“Broşür” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	50
41.	“Broşür” Metninin Tutarlılık Görünümü	51
42.	“Ağaçtan Oyma Su Tası” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	52
43.	“Ağaçtan Oyma Su Tası” Metninin Tutarlılık Görünümü	53
44.	“Okumanın İşlevi” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	53
45.	“Okumanın İşlevi” Metninin Tutarlılık Görünümü	54
46.	“Başarıya Gitmek mi, Başarıyı Çekmek mi?” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	55
47.	“Başarıya Gitmek mi, Başarıyı Çekmek mi?” Metninin Tutarlılık Görünümü	56
48.	“Karagöz Nedir?” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	56
49.	“Karagöz Nedir?” Metninin Tutarlılık Görünümü	57
50.	“Anadolu’da Kilim Demek ” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	58
51.	“Anadolu’da Kilim Demek” Metninin Tutarlılık Görünümü	59
52.	“Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	59
53.	“Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî” Metninin Tutarlılık Görünümü	60
54.	“İki Tekerlekli Özgürlük” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	61
55.	“İki Tekerlekli Özgürlük” Metninin Tutarlılık Görünümü	62
56.	“Karlı Dağların Arkadaşı Ol” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	62
57.	“Karlı Dağların Arkadaşı Ol” Metninin Tutarlılık Görünümü	63
58.	“Âşık Veysel Şatıroğlu” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	64
59.	“Âşık Veysel Şatıroğlu” Metninin Tutarlılık Görünümü	65
60.	“Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	65
61.	“Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru” Metninin Tutarlılık Görünümü	66
62.	“Yaşayan İnsan Hazinesi” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	67
63.	“Yaşayan İnsan Hazinesi” Metninin Tutarlılık Görünümü	68
64.	“Bir Dünya Düşünürüm” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	68
65.	“Bir Dünya Düşünürüm” Metninin Tutarlılık Görünümü	69
66.	“Atatürk’ü Gördüm Düşümde” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	70
67.	“Atatürk’ü Gördüm Düşümde” Metninin Tutarlılık Görünümü	71
68.	“Kitaplarla Kurulan Dostluk” Metninin Bağlaşıklık Görünümü	71
69.	“Kitaplarla Kurulan Dostluk” Metninin Tutarlılık Görünümü	72
70.	Öyküleyici Metinlerin Sözcük Sayıları, Bağlaşıklık ve Tutarlılık Verileri	73
71.	Bilgilendirici Metinlerin Sözcük Sayıları, Bağlaşıklık ve Tutarlılık Verileri	74
72.	Şiir Metinlerinin Sözcük Sayıları, Bağlaşıklık ve Tutarlılık Verileri	74

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.	: Aktaran
Ed.	: Editör
f	: Frekans
Haz.	: Hazırlayan
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
N	: Toplam
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa sayısı
T.	: Türkçe
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Dil eğitimi ve öğretimi çalışmalarında, öğrencilerin temel dil becerilerini (okuma, yazma, dinleme, konuşma) geliştirmek için ders kitaplarında yer alan metinler önemli bir yer tutmaktadır. Okuma, dinleme, yazma ve konuşma gibi becerilerin geliştirilmesi için oluşturulan etkinliklerin birçoğu, metinlere dayalıdır. Ayrıca dil bilgisi öğretiminde, klâsik yöntemler yerine dil bilgisi yapılarının metinlerden hareketle sezdirilmesi hedeflenmektedir.

Türkçe öğretiminde de benzer bir durum söz konusudur. Dil becerilerinin öğrencilere kazandırılması ve dil bilgisi yapılarının öğretilmesi için çeşitli metinlerden yararlanılmaktadır. Ancak, bu metinlerin Türkçe Öğretim Programı'ndaki (MEB, 2019) kazanımlara uygun şekilde hazırlanması gerekmektedir. Çünkü öğrencilerin programda yer alan kazanımları beceri hâline getirmesi hedeflenerek oluşturulan bu metinler amaca uygun olmalıdır.

Metindilbilim, dilbilim alanındaki gelişmeler sonucu ortaya çıkmıştır. Dilbilimin alt araştırma dallarından olan bu disiplin sözcük ve tümceler yerine metinleri incelemeyi hedefler. Bir dilsel yapının metin olup olmadığına dair ölçütler geliştirirken, metinlerin anlamsal tutarlılığı, dil bilgisi yapılarının bağlaşıklığı ve türü de dikkate alınır. Bu sayede, bir metnin anlamsal ve yapısal olarak uygunluğu, metindilbilim verileriyle sorgulanabilir hâle gelir.

Alanyazın tarandığında Türkçe ders kitaplarındaki tüm metinlerin dâhil edildiği bir metindilbilim çalışmasına rastlanmamıştır. Önceki yıllarda yapılan çalışmalarda ya tek bir metin türü üzerinde durulmuş ya da ders kitabından sınırlı sayıda örneklem üzerinden sonuca ulaşılmıştır. Bu çalışma 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan tüm ünite metinlerini içermesi bakımından önemlidir. Çalışmada, kitapta yer alan metinler metin türü ayrımı gözetilmeksizin incelenerek bağlaşıklık ve tutarlılık görünümleri ortaya konulmuştur. Bu çalışma ile hem ders kitabındaki metinlerin metinselliğinin hangi unsurlarla sağlandığı hem de metinsellik unsurlarının metin türüne göre farklılık gösterip göstermediği ortaya konulmuştur.

1.2. Araştırma Soruları

Araştırmada cevabı aranan sorular şunlardır:

1. Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinlerin bağlaşıklık görünümleri nasıldır?

2. Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinlerin tutarlılık görünümleri nasıldır?

3. Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinlerin bağlaşıklık ve tutarlılık görünümleri metin türlerine göre farklılık göstermekte midir?

1.3. Amaç

Bu çalışmanın amacı, ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinlerin metindilbilimsel yaklaşımla incelenerek bağlaşıklık ve tutarlılık görünümlerinin belirlenmesi ve 2019 Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan metin türlerine göre bu görünümün değişip değişmediğinin tespit edilmesidir. Elde edilecek verilerin ortaokul Türkçe ders kitabı yazarları ve Türkçe öğretmenleri için yol gösterici olması çalışmanın alt amacıdır.

1.4. Önem

Son yıllarda yapılan öğretim programı değişiklikleri ile Türkçe dersleri artık bilgi dersi değil beceri dersi hâlini almıştır. Bu anlayış değişikliğiyle öğrencilere klâsik dil bilgisi kurallarını ya da edebiyat teorilerini ezberletmek yerine onların da aktif rol üstlendiği metin temelli etkinlikler yapılması benimsenmiştir. Her sınıf düzeyine uygun olarak ayrı ayrı hazırlanan Türkçe ders kitaplarında dört temel dil becerisine ilişkin etkinlikler metinlerden sonra yer almaktadır. Ders kitaplarındaki metinler tek bir türle sınırlı olmayıp öğretim programında belirtildiği üzere öyküleyici metinler, bilgilendirici metinler ve şiirler kitaplara alınmakta veya kitap için özel olarak yazılmaktadır. Gerek dört temel dil becerisine ilişkin kazanımların beceri hâline getirilmesinde gerekse Türkçe dil bilgisi kurallarının öğrencilere sezdirilmesinde bu metinler büyük bir öneme sahiptir. Çünkü ders kitaplarındaki etkinliklerin neredeyse tamamı bu metinlerden hareketle oluşturulan etkinliklerdir. Bu bağlamda ders kitabına alınan veya ders kitabı için yazılan metinlerin dilin işleyişi ile ilgili kurallara uygun olarak hazırlanması gerekmektedir. Yine bu metinlerin anlamsal olarak birbiriyle çelişmeyen yapılar içermesi ve öğrencilerin anlamalarını kolaylaştırıcı nitelikte olması önemlidir.

Bu çalışmada 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan ünite metinlerinin tamamı bağlaşıklık ve tutarlılık görünümleri açısından incelenmiştir. Metinlerin yüzey yapıları ve derin yapılarının incelendiği bu çalışmanın hem Türkçe ders kitabı hazırlayanlar ya da yazarlar hem de Türkçe öğretmenleri için faydalı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca çalışmada incelemeler tek bir metin türüne bağlı kalmamış, öğretim programında yer alan üç metin türü de çalışma kapsamına dâhil edilmiştir. Alanyazın tarandığında ders kitaplarındaki tüm metin türlerinin incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmada ortaya çıkan verilerin ve çalışmanın sonucunun bu açıdan önemli olduğu düşünülmektedir.

1.5. Varsayımlar

Bu çalışmada 7. sınıf Türkçe Ders Kitabı için seçilen veya yazılan metinlerin öğretim programındaki kazanımlar dikkate alınarak oluşturulduğu, metinlerin dil bilgisel olarak Türkçenin kurallarına uygun hazırlandığı ve metinlerin anlaşılabilirliğinin öğrenci seviyesine uygun olduğu varsayılmıştır.

1.6. Konu İle İlgili Önceki Yıllarda Yapılan Çalışmalar

Alanyazın tarandığında Türkçe ders kitapları üzerine metindilbilimsel yaklaşımlardan yararlanarak yapılan çalışmalar olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar şunlardır:

- Dilidüzgün, Ş. (2008). Türkçe öğretiminde metindilbilimsel bağlamda uygulamalı bir yaklaşım. [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Koçer, N. (2010). Metin çözümlemesi Milli Eğitim Bakanlığı'nca önerilen 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin metinsellik ölçütleri bağlamında çözümlenmesi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Kummuz, Y. (2015). Ortaokul 2, 3 ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin nitelik ve nicelik bakımından incelenmesi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Gözlet, D. (2018). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Bağdaşıklık ve Tutarlılık Özellikleri. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Doğan, F.D. (2018). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin metinsellik ölçütleri bağlamında çözümlenmesi ve bu şiirlerin metinselliğine ilişkin öğretmen görüşleri. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Genç, Ş. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki okuma etkinliklerinin okuma eğitimi yeterliği bağlamında metindilbilimsel analizi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Bozok, L. (2019). Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bağdaşıklık ve tutarlılık yönünden incelenmesi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Erdoğan, T. (2020) Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici metinlerin metinsellik özelliklerinin incelenmesi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada MEB tarafından hazırlanan ve 2021-2022 Eğitim-Öğretim Yılı'nda Bakanlığa bağlı okullarda kullanılması tavsiye edilen 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki ünite metinleri ile sınırlıdır. Çalışmaya ders kitabında yer alan ve sınıf içi etkinliklerde kullanılmayan serbest okuma metinleri dâhil edilmemiştir. Ders kitabında bulunan ilgili metinler yalnızca bağdaşıklık ve tutarlılık yönünden incelenmiş olup çalışmada diğer metinsellik ölçütlerine yer verilmemiştir.

1.8. Tanımlar

Bağlaşıklık: Metnin dilin dil bilgisel kurallara uygunluğu ve metni oluşturan dilbilgisi yapılarının birbiri ile ilişkisine dair metinsellik ölçütü (İşeri, 2018, s. 118).

Dilbilim: Dilin, evrensel yöntemler kullanılarak çeşitli yönlerden incelenmesini sağlayan bilim dalı (Kıran ve Eziler Kıran, 2018, s. 48-49).

Kazanım: Eğitimin sonucunda bir hedefe ulaşılması ya da bir becerinin kazanılması (Demirel, 2020, s. 379).

Metin: Sözcüklerin dil bilgisi kurallarına uygun ve anlamlı bir mesaj içerecek biçimde belirli ölçütlerle bir araya getirilmesidir (Günay, 2017, s. 47).

Metindilbilim: Metinlerin oluşturulması, metin olma ölçütleri, metinlerde dilin kullanılması ve iletişimin sağlanması gibi yönlerden metni ele alan dilbilimin alt araştırma alanı (Dilidüzgün, 2017, s. 5).

Metinsellik Ölçütleri: Bir araya getirilen dilsel yapıların iletişim değeri olup olmadığının sorgulanması için ortaya konulan ölçütlerdir. Bu ölçütleri sağlamayan yapılar metin olarak kabul edilmemektedir (İşeri, 2020, s. 118).

Söylem: Bazı dilbilimciler tarafından sözlü metinler için kullanılmakla beraber genel olarak yazılı ve sözlü metinlerin içerdiği iletişimsel mesaj anlamında kullanılır (Dilidüzgün, 2017, s. 23-24).

Tutarlılık: Metnin mantıksal bir konu bütünlüğü sergilemesi ve okur tarafından anlamlandırılması ile ilgili metinsellik ölçütü (Aşkın Balcı, 2018, s. 158).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Metindilbilimin Doğuşu

Metindilbilimin doğduğu ortamı betimlemek için öncelikle dilbilim alanındaki bazı gelişmeleri irdelemek, daha sonra tarihsel süreçte metinler üzerinde yapılan çalışmalara bakmak gerekmektedir. Dilin nasıl ortaya çıktığı, hangi gelişim aşamalarından geçtiği ve başka toplumlara nasıl öğretileceği her dönemde merak konusu olmuştur. Antik dönemlerden itibaren çeşitli toplumlar dil ile yakından ilgilenmiştir. Özellikle Yunan, Latin, Hint ve Arap coğrafyalarında eski dönemlerde yapılan yazılı metin incelemeleri görülmektedir. Bu topluluklar kendilerinden önce yazıya aktarılan metinleri çözümleyerek bazı kurallar ortaya koymaya çalışmıştır. Bu dönemde metinler üzerine yapılan çalışmaların temel amacı genellikle dini metinlerin bozulmadan gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktır. Bir diğer amaç ise eserlerde anlaşılabilir hâle gelen ve eskiyen dilin güncellenerek daha anlaşılır olmasını sağlamaktır (Kıran ve Eziler Kıran, 2018, s. 50-51).

Dil üzerine yapılan ilk çalışmalara doğrudan dilbilim çalışmaları demek abartılı bir yorum olacaktır. Ancak bu çalışmalar klâsik dil bilgisi ve sözbilim alanlarının doğmasına zemin hazırlamıştır. Modern anlamda dilbilimin doğuşu ise dilbilimin yazınsal metinlerden bağımsız inceleme alanları geliştirmesi ile olmuştur. Bu bağlamda İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure'ün 1916 yılında yayınlanan Genel Dilbilim Dersleri klâsik gösterge kuramını geliştirmesi bakımından önemlidir. Saussure'ün gösterge kuramında dilsel göstergeler sesbirimlerden oluşmaktadır. Amerikalı dilbilimci Leonard Bloomfield de dilbilimin sesbirimler, biçimbirimler ve sözdizim ile ilgilenmesi gerektiğini ifade etmektedir (Lüleci, 2010, s. 12). Böylece modern dilbilimin başlangıç dönemlerinde incelenen en büyük yapılar tümceler olmuştur.

Bu gelişmelerin akabinde halk anlatıları üzerinde yapılan çalışmalar yazılı ve sözlü metinler üzerine yoğunlaşmıştır. Vladimir Propp'un 1928'de yazdığı "Masalın Biçimbilimi" adlı eser anlatı çözümlemesine yeni bir boyut eklemiştir (Kocaman vd., 1996, s. 2). Propp, masal içerisindeki kahramanların kimi eylemlerini tespit ederek bu eylemlerin tekrar eden işlevlerini şematize etmiştir. Dilbilim araştırmacılarının büyük çoğunluğu bu çalışmayı yapısalcı yaklaşımın metin çözümlemesine uygulanışının ilk örneği olarak göstermektedir. Propp'un çalışması 1958 yılında İngilizceye çevrilip yayımlandıktan sonra büyük dikkat toplamış ve Fransız yapısalcılığını etkilemiştir. 1970'lere gelindiğinde Levi-Strauss, Greimas, Bremond gibi Fransız dilbilim araştırmacıları yapısalcı yaklaşımı metinlerin anlatı yapısını

betimlemek ve öykülerin farklı versiyonlarını karşılaştırmak için kullanmıştır (Ayata Şenöz, 2005, s. 17).

1950'lerde Amerikan yapısalcılarında Harris ve Pike'in bazı çalışmaları metindilbilim alanı için temel oluşturmuştur. Dilbilimsel incelemelerde sözcük ve tümcelerden daha büyük yapıların yani metnin incelenmesi fikrini açıkça dile getiren ilk isim ise Harris (1952) olmuştur (Ayata Şenöz, 2005, s. 17). Harris'in bu fikirleri Amerika'da tümceyi merkeze alan üretici-dönüşümsel yaklaşımın baskın olması dolayısıyla fazla kabul görmemiştir (M. Aksan ve Y. Aksan, 1991, s. 93).

Harris'in öne sürdüğü görüşler Amerika'da olmasa da Almanya'da karşılık bulmuştur. Bu gelişmeden sonra Alman dilbilimciler metinler üzerinde çalışmaya yönelmiştir. Hartmann ve öğrencilerinin 1960'lı yıllarda yaptıkları çalışmalar metindilbilimin Almanya'daki ilk örneklerini teşkil etmektedir (Ayata Şenöz, 2005, s. 18). Metindilbilim, dilbilimsel bir terim olarak Romen dilbilimci Coseriu tarafından kullanılmasıyla yeni bir araştırma alanı hâline gelmiştir (Aşkın Balcı, 2018, s. 33). Böylece dilbilimin bir araştırma alanı olarak metindilbilim 1960'lı yılların sonuna doğru Avrupa'da gelişmeye başlamıştır.

2.2. Metindilbilim Amacı

Metindilbilimin amacı, metinlerin dil bilgisel ve içeriksel kurgu biçimlerini ve iletişimsel işlevlerini belirleyerek metinler üzerinde uygulamalı olarak göstermektir. Metindilbilim bu şekilde metin olmanın kurallarını betimler ve metni anlamlandırma sürecinde bu kuralların önemini ortaya koyar. Metnin üretimi, kurgulanışı ve anlamlandırılması konularına açıklık getirebilmek için edebiyat bilimi, psikoloji, sosyoloji, biçembilim gibi farklı bilim dallarıyla ortak çalışmalar yürütülmektedir (Ayata Şenöz, 2005, s. 22-23).

2.3. Türkçe Eğitimi ve Metindilbilim

Dilbilimin bir dalı olan metindilbilim iletişim bağlamında metinlerin yerini, yapısını ve türlerini inceleyerek metinlerin yapılandırılmasını ve çözümlenme yöntemlerini ele alır. Bu disiplin, çağdaş dilbilim araştırmalarının sonuçlarından yararlanarak tümce düzeyinden öteye geçerek metinlerin yapısını temel alır ve metin içi anlam üretimini inceler (Dilidüzgün, 2017, s. 1).

Metindilbilim, dilin kullanımını analiz etmek ve metnin sisteminin ortaya çıkarılmasını sağlamak için dilbilimsel yöntemlerin kullanıldığı bir disiplindir. Sözlü ve yazılı metinlerin analiz edilmesine dayanan bu disiplin, verileriyle dil eğitimine katkılar sunmaktadır. Metindilbilim verileri sayesinde geleneksel dil bilgisi öğretiminin ötesine geçilerek metin odaklı öğretim etkinliklerinin kullanılması benimsenmiştir. Bu yaklaşım, öğrencilerin dil bilgisi kurallarını anlamalarını sağlamak yerine metinlerin işlevsel kullanımını öğrenmelerini

hedeflemektedir. Metindilbilim, öğrencilerin metinlerin yapısını anlamaları, metinler arasında karşılaştırma yapabilmeleri ve metinleri eleştirel bir şekilde değerlendirebilmeleri için de son derece önemlidir. Bu nedenle, metindilbilim verileri ve çözümleme yöntemleri dil öğretimi etkinliklerinde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

Korkut (2015, s. 173-201) metindilbilimin temel dil becerilerinden okuma ve dinlemenin anlamlandırılması süreci ile yazılı anlatım becerilerinin geliştirilmesi süreçlerinde doğrudan etkili olduğunu ifade etmektedir. Huber, (2013, s. 280) dil öğrenmenin en temel amacının hedef dildeki metinleri anlamlı biçimde okuyabilmek olduğunu vurgulamaktadır. Yine hedef dilde anlamlı metinler oluşturabilmek de dil öğrencisinin edimlerinden birisi olmalıdır. Bu etkinliklerin etkili bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için hem dil öğrencisinin hem de dil öğreticisinin belirli bir düzeyde metindilbilimsel yetkinliğe sahip olması gerekmektedir.

Baurmann'a (2000, aktaran Ayata Şenöz, 2005, s. 60) göre metindilbilimin ortaya koyduğu verilerden sonra ana dili ders kitaplarının oluşturulmasında yazar, okur, tür gibi unsurların yanı sıra bağlaşıklık da önem kazanmaya başlamıştır. Ayrıca Ayata Şenöz'e göre (2005) metindilbilim, metinsellik ölçütleri ve metin çözümlenmeleri bağlamında elde edilen verilerin dil eğitiminde en sık kullanılan bulgularından biridir.

Özetle metindilbilim, dil öğretiminde metin seçiminden metin çözümlenmelerine kadar sürecin her aşamasında kullanılabilir önemli bir disiplindir. Metindilbilimin verileri, öğrencilerin işlevsel dil öğrenimine yardımcı olabilir ve onların biçim ile anlamı buluşturabilmelerini kolaylaştırabilmektedir. Metin seçimi, öğrencilerin ilgi düzeyine, seviyesine ve öğrenme hedeflerine uygun olmalıdır. Metin çözümlenmesi ise, metnin yapısı, özellikleri, işlevi ve mesajı gibi unsurların incelenmesini kapsamaktadır. Metindilbilim, bu aşamalarda sağladığı veriler ile öğrencilerin dil öğreniminde başarılı olmalarına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle, metindilbilim, dil öğretiminde önemli bir yere sahiptir ve öğretim sürecinde verimli bir şekilde kullanılabilir.

2.4. MEB Türkçe Öğretim Programı (2019) ve Metindilbilim

Türkçe Dersi Öğretim Programı (MEB, 2019) incelendiğinde tüm sınıf düzeylerinde dört temel dil becerisinde de metindilbilim ile ilişkili kazanımlar olduğu görülmüştür. Türkçe öğretmenlerinin ve ders kitabı yazarlarının kılavuzu niteliğinde olan öğretim programı çeşitli metin türlerine (yazılı metin, dinleme metni, görsel metin vb.) yönelik kazanımlar içermektedir. Öğretim programı, öğrencilerin aktif olarak metin çözümlenmelerini ve kendi metinlerini üretmelerini beklemektedir. Program doğrultusunda hazırlanan ders kitaplarının büyük bir kısmını metinler oluşturmakta, dört temel dil becerisine yönelik etkinliklerin tamamı metinler

aracılığıyla sunulmaktadır. Bu kazanım ve etkinliklerin başarıya ulaşabilmesi Türkçe ders kitaplarına dâhil edilecek metinlerin metindilbilimsel ölçütleri içermesine bağlıdır.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler kadar sınıf içi etkinliklerin yürütülmesinde de metindilbilim verilerinden yararlanılması gerekmektedir. Zira öğretim programı öğrencilerin kendi metinlerini oluşturmaları ve bu metinler üzerinde de çözümler yapmalarını gerektiren kazanımlar içermektedir. Bu noktada Türkçe öğretmenlerinin metindilbilimsel farkındalık sahibi olmaları önem kazanmaktadır. Çünkü öğrencilerin yaş grubu dikkate alındığında bu denli soyut bir terminolojiyi bilmeleri mümkün değildir. Türkçe öğretmeni bu konuda öğrencilerine rehberlik yaparak onların dil bilgisel olarak bağlaşıklık, anlamsal olarak tutarlı metinler oluşturmasını sağlamalıdır.

Araştırma kapsamında Türkçe Öğretim Programı'nda (MEB, 2019) yer alan ortaokul düzeyindeki kazanımlar incelenmiş ve dört temel dil becerisinde metindilbilim ile ilişkili kazanımlar tablolar hâlinde gösterilmiştir.

Tablo 1

Dinleme-izleme beceri alanındaki metindilbilim temelli kazanımlar

Sınıf Düzeyi	Türkçe Öğretim Programında (2019) Yer Alan Kazanım
	T.5.1.3. Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.
	T.5.1.4. Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ ana duygusunu tespit eder.
5. Sınıf	T.5.1.5. Dinlediklerini/izlediklerini özetler.
	T.5.1.7. Dinlediklerine/izlediklerine farklı başlıklar önerir.
	T.5.1.10. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.
	T.6.1.3. Dinlediklerini/izlediklerini özetler.
	T.6.1.5. Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.
6. Sınıf	T.6.1.6. Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ ana duygusunu tespit eder.
	T.6.1.7. Dinlediklerine/izlediklerine yönelik farklı başlıklar önerir.
	T.6.1.10. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.
	T.7.1.3. Dinlediklerini/izlediklerini özetler.
	T.7.1.5. Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.
	T.7.1.6. Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ ana duygusunu belirler.
7. Sınıf	T.7.1.9. Dinlediklerinde/izlediklerinde başvurulan düşünceyi geliştirme yollarını tespit eder.
	T.7.1.10. Dinlediklerinde/izlediklerinde tutarlılığı sorgular.
	T.7.1.12. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.
	T.8.1.3. Dinlediklerini/izlediklerini özetler.
	T.8.1.5. Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu tespit eder.
	T.8.1.6. Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ ana duygusunu tespit eder.
	T.8.1.7. Dinlediklerine/izlediklerine yönelik farklı başlıklar önerir.
8. Sınıf	T.8.1.9. Dinlediklerinde/izlediklerinde tutarlılığı sorgular.
	T.8.1.11. Dinledikleri/izledikleri medya metinlerini değerlendirir.
	T.8.1.12. Dinlediklerinde/izlediklerinde başvurulan düşünceyi geliştirme yollarını tespit eder.

Anlama becerileri arasında yer alan dinleme becerisi öğretim programında yer alan ilk dil becerisidir. Program incelendiğinde 5. sınıf düzeyine ait 5, 6. sınıf düzeyine ait 5, 7. sınıf düzeyine ait 6, 8. sınıf düzeyine ait 7 olmak üzere toplamda 23 kazanımın metindilbilim ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu kazanımların bir kısmı tüm sınıf düzeylerinde tekrar etmekle birlikte sınıf düzeyi ilerledikçe kazanımların arttığı görülmektedir.

Dinleme becerisi alanında yer alan bu kazanımlarla öğrencilerin dinledikleri metinleri “özetlemesi, tutarlılıklarını sorgulaması, konusunu, ana fikrini ve ana duygusunu tespit etmesi, değerlendirmesi, farklı başlıklar önermesi” gibi becerilerin kazandırılması istenmektedir. Öğrencilerin dinledikleri metinlerle ilgili bu işlemleri yaparken farkında olarak ya da olmadan metindilbilimin verilerinden yararlanacaklardır. Yine öğrencilerin bu becerileri kazanabilmeleri için ders kitaplarındaki dinleme metinlerinin yapısal olarak iyi oluşturulmuş olması beklenmektedir. Türkçe öğretmeni de öğrencileri ile ders kitaplarındaki etkinlikler üzerinde çalışırken metindilbilimden faydalanacaktır.

Tablo 2

Okuma beceri alanındaki metindilbilim temelli kazanımlar

Sınıf Düzeyi	Türkçe Öğretim Programında (2019) Yer Alan Kazanım
	T.5.3.2. Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur.
	T.5.3.5. Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.
	T.5.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.
	T.5.3.12. Metin türlerini ayırt eder.
	T.5.3.13. Okuduklarını özetler.
	T.5.3.14. Metnin ana fikrini/ ana duygusunu belirler.
	T.5.3.16. Metindeki hikâye unsurlarını belirler.
	T.5.3.17. Metni yorumlar.
	T.5.3.18. Metinle ilgili sorular sorar.
	T.5.3.19. Metinle ilgili sorulara cevap verir.
5. Sınıf	T.5.3.20. Metnin konusunu belirler.
	T.5.3.21. Görsellerden ve başlıktan hareketle okuyacağı metnin konusunu tahmin eder.
	T.5.3.22. Görsellerle ilgili sorulara cevap verir.
	T.5.3.23. Metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar.
	T.5.3.24. Okuduğu metnin içeriğine uygun başlık/ başlıklar belirler.
	T.5.3.25. Medya metinlerini değerlendirir.
	T.5.3.26. Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantı ifadelerinin anlama olan katkısını değerlendirir.
	T.5.3.27. Metinler arasında karşılaştırma yapar.
	T.5.3.30. Metindeki gerçek ve kurgusal unsurları ayırt eder.
	T.5.3.31. Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.
	T.6.3.2. Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur.
	T.6.3.5. Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.
	T.6.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.
	T.6.3.13. Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantı ifadelerinin metnin anlamına olan katkısını değerlendirir.

- T.6.3.15. Görselden ve başlıktan hareketle okuyacağı metnin konusunu tahmin eder.
- 6. Sınıf** T.6.3.16. Okuduklarını özetler.
- T.6.3.17. Metinle ilgili soruları cevaplar.
- T.6.3.18. Metinle ilgili sorular sorar.
- T.6.3.19. Metnin konusunu belirler.
- T.6.3.20. Metnin ana fikrini/ ana duygusunu belirler.
- T.6.3.21. Metnin içeriğine uygun başlık belirler.
- T.6.3.22. Metindeki hikâye unsurlarını belirler.
- T.6.3.24. Metnin içeriğini yorumlar.
- T.6.3.25. Metinler arasında karşılaştırma yapar.
- T.6.3.26. Metin türlerini ayırt eder.
- T.6.3.28. Metindeki gerçek ve kurgusal unsurları ayırt eder.
- T.6.3.29. Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.
- T.6.3.30. Görsellerle ilgili soruları cevaplar.
- T.6.3.31. Metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar.
- T.6.3.32. Medya metinlerini cevaplar.
-
- T.7.3.2. Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur.
- T.7.3.5. Bağlamdan hareketle bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.
- T.7.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.
- T.7.3.7. Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantı ifadelerinin anlama olan katkısını değerlendirir.
- T.7.3.13. Anlatım bozukluklarını tespit eder.
- T.7.3.14. Görsellerden ve başlıktan hareketle okuyacağı metnin konusunu tahmin eder.
- T.7.3.15. Okuduklarını özetler.
- T.7.3.16. Metnin konusunu belirler.
- T.7.3.17. Metnin ana fikrini/ ana duygusunu belirler.
- T.7.3.18. Metindeki yardımcı fikirleri belirler.
- T.7.3.19. Metinle ilgili soruları cevaplar.
- T.7.3.20. Metnin ana fikrini/ ana duygusunu belirler.
- 7. Sınıf** T.7.3.21. Metnin içeriğine uygun başlık belirler.
- T.7.3.24. Metnin içeriğini yorumlar.
- T.7.3.25. Metinler arasında karşılaştırma yapar.
- T.7.3.26. Metindeki gerçek ve kurgusal unsurları ayırt eder.
- T.7.3.27. Metindeki önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar.
- T.7.3.28. Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.
- T.7.3.29. Metin türlerini ayırt eder.
- T.7.3.31. Medya metinlerini değerlendirir.
- T.7.3.35. Metinlerin yazılı hali ile medya sunumlarını karşılaştırır.
- T.7.3.36. Metindeki anlatım biçimlerini belirler.
- T.7.3.38. Metindeki iş ve işlem basamaklarını kavrar.
-
- T.8.3.2. Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur.
- T.8.3.5. Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.
- T.8.3.6. Deyim, atasözü ve özdeyişlerin metne katkısını belirler.
- T.8.3.7. Metindeki söz sanatlarını tespit eder.
- T.8.3.8. Metindeki anlatım bozukluklarını tespit eder.
- T.8.3.10. Geçiş ve bağlantı ifadelerinin metnin anlamına olan katkısını değerlendirir.
- T.8.3.11. Metindeki anlatım biçimlerini belirler.
- T.8.3.12. Görsel ve başlıktan hareketle okuyacağı metnin konusunu tahmin eder.
- T.8.3.13. Okuduklarını özetler.

- T.8.3.14. Metinle ilgili soruları cevaplar.
 T.8.3.15. Metinle ilgili sorular sorar.
 T.8.3.16. Metnin konusunu belirler.
8. Sınıf T.8.3.17. Metnin ana fikrini/ ana duygusunu belirler.
 T.8.3.18. Metindeki yardımcı fikirleri belirler.
 T.8.3.19. Metnin içeriğine uygun başlık/ başlıklar belirler.
 T.8.3.20. Okuduğu metindeki hikâye unsurlarını belirler.
 T.8.3.21. Metnin içeriğini yorumlar.
 T.8.3.23. Metinler arasında karşılaştırma yapar.
 T.8.3.24. Metindeki gerçek ve kurgusal unsurları ayırt eder.
 T.8.3.25. Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.
 T.8.3.26. Metin türlerini ayırt eder.
 T.8.3.27. Görsellerle ilgili soruları cevaplar.
 T.8.3.29. Medya metinlerini analiz eder.
 T.8.3.33. Edebi eserin yazılı metni ile medya sunumunu karşılaştırır.
 T.8.3.35. Metindeki iş ve işlem basamaklarını kavrar.

Anlama becerileri arasında yer alan okuma becerisi öğretim programında yer alan üçüncü beceridir. Program incelendiğinde 5. sınıf düzeyine ait 20, 6. sınıf düzeyine ait 20, 7. sınıf düzeyine ait 23, 8. sınıf düzeyine ait 24 olmak üzere toplamda 87 kazanımın metindilbilim ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Kazanımların bazılarının tüm sınıf düzeylerinde aynı olduğu görülürken sınıf düzeyi arttıkça metindilbilim ile ilişkili kazanım sayısının da arttığı tespit edilmiştir.

Okuma becerisine ilişkin bu kazanımlarla öğrencilerin okudukları bir metnin anlamsal olarak, yapısal olarak ve dilsel yapıların kullanımı açısından değerlendirebilecek becerinin kazandırılması hedeflenmektedir. Bu da metnin çok boyutlu ve dikkatli biçimde incelenmesini gerektirmektedir. Ders kitaplarında yer alan etkinlikler üzerinde çalışırken öğrenciler farkında olarak ya da olmayarak metinlerin küçük ölçekli yapısı, büyük ölçekli yapısı ve üst yapısı hakkında çözümler yapmaktadır. Burada Türkçe öğretmenin metindilbilimsel çözümlere ilişkin edindiği farkındalıkla öğrencilerine rehberlik etmesi beklenmektedir.

Öğrencilerin okuma metinleri üzerinde çeşitli anlamsal ve dil bilimsel çözümler yapması onların metin türleri, metin oluşturma süreçleri ve metnin iletişim işlevini kavramaları açısından faydalı olacaktır. Özellikle metinlerin ana ve yardımcı düşüncelerini tespit edebilmeleri onların dikkatli birer okur olmaları için de önemlidir. Yine öğrencilerin yazılı metinleri çeşitli ölçütlere göre karşılaştırabilmeleri de büyük önem taşımaktadır.

Tablo 3

Konuşma beceri alanındaki metindilbilim temelli kazanımlar

Sınıf	Türkçe Öğretim Programında (2019) Yer Alan Kazanım Düzeyi
	T.5.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar.

5. Sınıf	T.5.2.5. Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır. T.5.2.6. Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.
	T.6.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar.
6. Sınıf	T.6.2.5. Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır. T.6.2.6. Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.
	T.7.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar.
7. Sınıf	T.7.2.5. Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır. T.7.2.6. Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.

Anlatma becerileri arasında yer alan konuşma becerisi öğretim programının ikinci becerisidir. Program incelendiğinde 5-7. sınıf düzeylerinde 3'er olmak üzere, toplamda 12 kazanımın metindilbilim ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu kazanımların tamamı bütün sınıf düzeylerinde aynıdır.

Konuşma beceri alanında yer alan bu kazanımlarda öğrencilerin “konuşma metni hazırlayabilmesi, konuşmalarında sözcükleri doğru anlamlarda kullanabilmesi ve konuşmalarında uygun geçiş/bağlantı ifadeleri kullanarak tutarlılığı sağlayabilmesi” becerilerini kazanması beklenmektedir.

Metindilbilim denilince akla yazılı metin çözümlemesi geliyor olsa da belirli bir bağlam çerçevesinde, belirli iletişimsel amaçlar güdülenerek oluşturulan dilsel yapılar da metin olarak kabul edilmektedir (Beaugrande ve Dresler, 1981, s. 22-25).

Tablo 4

Yazma beceri alanındaki metindilbilim temelli kazanımlar

Sınıf Düzeyi	Türkçe Öğretim Programında (2019) Yer Alan Kazanım
5. Sınıf	T.5.4.1. Şiir yazar.
	T.5.4.2. Bilgilendirici metin yazar.
	T.5.4.3. Hikâye edici metin yazar.
	T.5.4.6. Bir işin işlem basamaklarını yazar.
	T.5.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.
	T.5.4.14. Kısa metinler yazar.
6. Sınıf	T.5.4.15. Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler.
	T.5.4.16. Yazdıklarına uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.
	T.6.4.1. Şiir yazar.
	T.6.4.2. Bilgilendirici metin yazar.
	T.6.4.3. Hikâye edici metin yazar.
	T.6.4.5. Yazdıklarını desteklemek için gerektiğinde tablo ve grafik kullanır.
	T.6.4.6. Bir işi işlem basamaklarına göre yazar.
	T.6.4.7. Yazdıklarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.
	T.6.4.8. Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler.
	T.6.4.9. Yazılarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.
T.6.4.10. Yazdıklarını düzenler.	
7. Sınıf	T.6.4.14. Kısa metinler yazar.
	T.7.4.1. Şiir yazar.
	T.7.4.2. Bilgilendirici metin yazar.

	T.7.4.3. Hikâye edici metin yazar.
	T.7.4.5. Anlatımı desteklemek için grafik ve tablo kullanır.
	T.7.4.6. Bir işi işlem basamaklarına göre yazar.
7. Sınıf	T.7.4.7. Yazdıklarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.
	T.7.4.8. Yazılarında anlatım biçimlerini kullanır.
	T.7.4.11. Kısa metinler yazar.
	T.7.4.12. Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler.
	T.7.4.14. Araştırmalarının sonuçlarını yazılı olarak sunar.
	T.7.4.15. Yazılarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.
	T.7.4.16. Yazdıklarını düzenler.
<hr/>	
	T.8.4.1. Şiir yazar.
	T.8.4.2. Bilgilendirici metin yazar.
	T.8.4.3. Hikâye edici metin yazar.
	T.8.4.5. Anlatımı desteklemek için grafik ve tablo kullanır.
8. Sınıf	T.8.4.6. Bir işi işlem basamaklarına göre yazar.
	T.8.4.7. Yazdıklarını zenginleştirme için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.
	T.8.4.9. Yazılarında anlatım biçimlerini kullanır.
	T.8.4.12. Kısa metinler yazar.
	T.8.4.13. Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler.

Anlatma becerileri içinde yer alan yazma becerisi öğretim programında yer alan dördüncü dil becerisidir. Program incelendiğinde 5. sınıf düzeyine ait 8, 6. sınıf düzeyine ait 10, 7. sınıf düzeyine ait 12, 8. sınıf düzeyine ait 12 olmak üzere toplamda 42 kazanımın metindilbilim ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Kazanımlardan bazılarının tüm sınıf düzeylerinde aynı olduğu görülürken kazanım sayısının sınıf düzeyi ile orantılı olarak arttığı görülmektedir.

Yazma becerisine ilişkin bu kazanımlarla öğrencilerin “metin türlerine uygun metin üretmeleri, oluşturdukları metinlerde tutarlılığı sağlamaları, metinlerine başlık belirleyebilmeleri, oluşturdukları metinlerde dilin kurallarına riayet etmeleri” gibi becerilerin kazandırılması hedeflenmektedir.

Okuma ve dinleme/izleme becerilerine ait kazanımların aksine yazma becerisine yönelik kazanımlardan öğrenci yalnızca metni çözümlenmemektedir. Hem metni oluşturmak hem de oluşturduğu metni anlamsal ve dil bilgisel olarak çözümlenmek öğrencinin sorumluluğundadır. Öğrenci, ders kitabında bu kazanımlarla ilişkili etkinlikler üzerinde çalışırken metindilbilim verilerinden yararlanacaktır.

MEB 2019 Türkçe Öğretim Programı’nda bulunan ortaokul düzeyine yönelik kazanımların metindilbilim ile ilişkili olanları tespit edilerek çeşitli başlıklar altında sunulmuştur. Çalışma, metindilbilim ile en güçlü ilişkisi olan beceri alanının "okuma" olduğunu göstermiştir. Okuma, metinlerin hem anlamsal hem de dil bilgisel olarak çözümlenmesini içerdiği için, öğrencilerin ve öğretmenlerin metindilbilim verilerine daha sık ihtiyaç duyacakları bir alandır. "Yazma" becerisi, okuma becerisinden sonra gelir ve öğrencilerin metin üretim

sürecinde aktif olarak yer aldıkları bir alandır. "Dinleme" becerisi daha sonra gelirken, "konuşma" becerisi en son sırayı almaktadır. Konuşma beceri alanına yönelik metindilbilim temelli kazanım sayısının az olması, öğrencilerin yaş grupları ile açıklanabilir. Sözlü olarak ifade edilen metinleri çözümlmek için üst düzey söylem bilgisi gerektiği için ortaokul seviyesindeki öğrenciler daha çok yazılı metinlere odaklanmaktadır. Programda, öğrencilerin hazırladıkları konuşma metinlerini düzenlemeleri ve yaptıkları konuşmaların tutarlılığını sağlamaları için daha fazla vurgu yapılması önerilmiştir.

Türkçe Öğretim Programı'nda (MEB, 2019) metindilbilim ile ilişkisi tespit edilen 165 ortaokul düzeyinde kazanım bulunmakla beraber farklı sınıf düzeylerinde tekrar edilen kazanımlar da bu sayıya dâhil edilmiştir. Ortaya çıkan bu sonuç, programın öğrencilerin dil becerilerinin geliştirilmesi etkinliklerinde dilbilim verilerinden yararlanılmasını hedeflediğini de göstermektedir. Buradan hareketle, programa uygun olarak hazırlanan Türkçe ders kitaplarının hazırlanma aşamalarında, özellikle metin seçimi konusunda dilbilimsel hassasiyet geliştirilmelidir. Ders kitabına seçilen veya ders kitabı için yazılan metinler metindilbilim verilerinden yararlanılarak gözden geçirilmelidir. Zira anlamsal ve dil bilimsel olarak uygun olmayan, metinsellik ölçütlerini taşımayan metinler Türkçe öğretimini de kesintiye uğratacaktır.

2.5. Metin Kavramı

Alanyazın tarandığında metin kavramının farklı araştırmacılar tarafından ele alındığı ve birçok tanım yapıldığı görülmektedir. Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'e (2011, s. 1667) göre metin sözcüğü Arapça metn kökünden gelmektedir. Aynı sözlüğe göre sözcüğün anlamı "bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü, tekst." olarak verilmiştir.

Dilbilim Sözlüğü'nde "metin" sözcüğünün "genel olarak betimleme ve çözümlleme amaçlı dil bütüncesi" şeklinde tanımlandığı görülmektedir. Aynı tanımda günümüzde metin kavramının, metinsellik ölçütlerini barındıran iletişimsel bir oluşum olarak tanımlandığı ifade edilmiştir (İmer vd., 2019, s. 197).

TDK Türkçe Sözlük'te yer alan tanımda da görülen İngilizce "text" sözcüğü, Latince "textus" sözcüğünden gelmektedir. "Textus" sözcüğü ise "kumaş" anlamına gelmektedir. Metin kavramının bu sözcükle ifade edilmesinin nedeni metinlerin de kumaşlar gibi çeşitli işlemler sonucunda bir araya gelen parçalardan oluşmasıdır. Kumaşlar iplerin dokunmasıyla oluşurken metinler sözcüklerin ve tümcelerin belirli amaçlar çerçevesinde kurallara bağlı olarak bir araya gelmesinden oluşmaktadır (Ayata Şenöz, 2005, s. 18).

Günay'a (2017, s. 47) göre metin, bir veya birden fazla kişinin sözlü veya yazılı olarak ürettiği dil dizgesi olarak tanımlanmaktadır. Bu dil dizgesi, anlamlı bir yapı oluşturan dilsel göstergelerin ardışık sıralanması ile oluşmaktadır. Bu tanım, metnin kişiler arası iletişimi sağlamak için kullanılan bir araç olduğuna işaret ederken, ayrıca belirli dil kuralları çerçevesinde yapılan sözlü dilsel üretimlerin de metin olarak kabul edilebileceğini vurgulamaktadır. Lüleci'ye (2010, s. 35) göre metin, seslerin, sözcüklerin ya da tümcelerin yer aldığı mekanik bir varlık değil, bölümlerin hepsinin genel çerçevede içinde büyük bir önem taşıdığı bütüncül bir boyuttur.

Yılmaz (2021, s. 2) ise metnin rastgele ve art arda sıralanan tümcelerden oluşmadığını ifade ederek metnin, tümcelerin bağlaşıklık ve tutarlılık ilkelerine dikkat edilerek farklı düzeylerdeki ilişkiler ile bir araya gelmesi sonucu oluştuğunu dile getirmiştir. Ona göre metin, çeşitli bağlamlar içinde belli çıkarım, sezdirim ve iletiler içeren dilsel bir bütündür.

Beaugrande ve Dressler'e göre bir dil dizisinin metin olabilmesi için belirli ölçütlere göre düzenlenmesi gerekmektedir. Bunlar; tutarlılık, bağlaşıklık, kabul edilebilirlik, durumsallık, amaçlılık, bilgisellik, metinlerarasılık kavramlarıdır. Bu kavramları karşılamayan sözlü ya da yazılı dilsel diziler metin olarak kabul edilmezken, bunları karşılayan tek bir tümce ya da görsel ifadeler de metin olarak kabul edilmektedir (Beaugrande ve Dressler, 1981, s. 1-14).

Gerek edebiyatta ve sanatta gerekse günlük yaşamda kullanılan metinlerin amacı alıcıya bilgi sunmaktır. Hem iletişimin etkili biçimde sağlanabilmesi hem de aktarılmak istenen bilgi, duygu ya da düşüncelerin doğru ifade edilebilmesi için metnin büyük bir ustalıklarla oluşturulması gerekmektedir. Konu ve bağlama uygun olarak seçilen metinler anlam karışıklığını önlemesi bakımından da önemlidir. Bu nedenle bir metin oluşturulurken, anlamsal olarak sorunlu yapılar içermemesine dikkat edilmelidir (Adamzik, 2004, s. 31).

2.6. Metin ve Söylem

Harris, söylem kavramını 1952 yılında yayınlanan *Discourse Analysis* adlı eserinde kullanarak dilbilim alanında bu kavramı kullanan ilk araştırmacı olmuştur. Ancak, yapısalcı bir yaklaşımla, söylemin tümcelerden oluşan bir birim olduğunu ileri sürerek söylem araştırmasını metinlerle sınırlı bırakmıştır (Dilidüzgün, 2017, s. 24).

Metindilbilim araştırmalarındaki söylem tanımları incelendiğinde kimi araştırmacıların metin ve söylem kavramlarını Harris'te olduğu gibi birbirlerinin eş anlamlısı olarak kullandığı görülmektedir. Özellikle 1990'lı yıllara kadar söylem ve metin sözcüklerinin birbirlerinin yerine kullanıldığı örneklere rastlanmaktadır (Ayata Şenöz, 2005, s. 49). Ancak Günay'ın (2017) tanımında bu iki kavram eş anlamlı olarak verilmemektedir. Ona göre söylem, metinden

daha geniş bir anlam ifade etmektedir. Yine bu tanımda söylemin daha soyut ve zihinde meydana gelen bir çözümleme süreci olduğu aktarılmaktadır.

“Söylem, anlamlandırma sürecidir, yani özel ve somut olarak gerçekleştirilmiş bir sözcülemenin hem edimi hem de ürünüdür. Metin ise, söylemin anlamlandırılmasını sağlayan somut öğelerin tek boyutlu, iki boyutlu ya da daha fazla boyutlu düzenlemedir” (Günay, 2017, s. 522). Uzun da (2006, s. 43) her metnin bir söylemin temsilcisi olduğunu söyleyerek Günay’ın tanımını desteklemektedir. Yine söylemin iletişimsel ve toplumsal boyutuna da dikkat çekilmektedir.

Söylemin tanımlanması ve sınırlarının net olarak çizilmesi her zaman mümkün olamamaktadır. Ancak metin bir üretimin sonucu iken söylem, bağlamla ve alıcıyla ilgili bir süreçtir. Söylemin devingenliği ve sürekliliği varken metin bir sonuç olduğu için durağandır (Kocaman vd., 1996, s. 13).

Bütün bunlardan hareketle, günümüz dilbilim çalışmalarında söylem kavramının metin kavramıyla eş anlamda kullanılmadığını söyleyebiliriz. Artık söylem, zihinsel ve iletişimsel bir süreci kapsayan daha genel bir anlamı ifade etmektedir. Metinler de söylemleri taşıyan daha somut yapılar olarak kabul edilmektedir. Yine, çeşitli söylemlerin metinler aracılığıyla söylemleri taşıdığı ve alıcısına ilettiği ifade edilmektedir. Söylem çözümlemelerinden yalnızca metindilbilim alanında değil, radyo ve sinema, gazetecilik, reklamcılık, eğitim bilimleri ve psikoloji gibi farklı alanlarda da yararlanılmaktadır.

2.7. Metin Oluşturma Süreci

Sözlü ya da yazılı olarak oluşturulan metinlerin genel amacı alıcı ile yazar/konuşur arasında iletişimin sağlanmasıdır. Bu iletişimin sağlanabilmesi için metin oluşturma sürecinde çeşitli noktalara dikkat edilmesi gerekmektedir. Hörmann’a (1976, aktaran Aşkın Balcı, 2018, s. 38) göre, düzenleme/tasarlama, seçme ve kodlama olmak üzere üç basamak metin üretiminde önemlidir. Düzenleme/ tasarlama basamadığında kişinin uzun süreli belleğinde bulunan bilgilerin aktifleştirilmesi, seçme basamağında kişinin söylemek istediklerinden söyleyeceklerini seçmesi, kodlama basamağında ise bilişsel faaliyetlerin dil kodlarına dönüştürülmesi bulunmaktadır.

Beagrande (1984, aktaran İşeri, 2020, s. 14) metin oluşturma evrelerinin yedi aşamada gerçekleştiğini ifade ederken Akbayır, bu yedi aşamaya üç aşama daha eklemenin uygun olacağını ifade etmektedir (Akbayır, 2013, s. 191). Tablo 2’de bu aşamalar verilmiştir.

Tablo 5*Beaugrande ve Akbayır'ın metin oluşturma aşamaları*

Beaugrande (1984)	Akbayır (2013)
1. Amaç Saptaması	1. Amaç Tespiti
2. Söylem Tasarımı	2. Konuyu Seçme ve Sınırlandırma
3. Düşünceleri Oluşturma	3. İletiyi Belirleme
4. Kavram Ağını Kurma	4. Düşünceleri Oluşturma
5. Dilsel Gösterenleri Seçme	5. Söylem Tasarımı
6. Metin Düzeyinde Dilsel Kodlamaya Geçiş	6. Kavram Ağını Kurma
7. Sesletme-Yazma	7. Dilsel Gösterenleri Seçme
	8. Metin Düzeyinde Dilsel Kodlamaya Geçiş
	9. Seslenme-Yazma
	10. Yazılanları Denetleme

Tabloda görüldüğü üzere Akbayır (2013), Beaugrande (1984, aktaran İşeri, 2020, s. 14)'nin metin oluşturma aşamalarına “konuyu seçme ve sınırlandırma”, “iletiyi belirleme” ve “yazılanları denetleme” aşamalarını eklemiştir.

Amaç tespiti aşaması, bireyin dili hangi amaçla (düşüncel, sanatsal veya toplumsal) kullanacağına karar verdiği aşamadır. Amaç tespiti yapıldıktan sonra hangi konu üzerine metin oluşturulacağına karar verilmeli ve genel konular belirli çerçevelerle sınıflandırılmalıdır. İletiyi belirleme aşamasında, savunulacak, sezdirilecek ya da açıklanacak ana duygu ve düşüncelerin tespit edildiği aşamadır. Düşünceleri oluşturma aşamasında, ileti ile ilgili ana ve yardımcı düşünceler belirlenerek bunlarla belirli bir kurgu oluşturulmaktadır. Yine bu aşamada, gerekli kaynakların taranması, anlatım yöntemlerinin belirlenmesi ve metnin bölümlerinin planlanması gerçekleştirilmektedir. Söylem tasarımı aşamasında ise alıcıların özellikleri, içinde bulunulan durumun bağlamı ve iletişim amaçları göz önünde bulundurularak söylem şekillendirilmektedir. Söylem tasarımında “söylem alanı”, “söylem kipi” ve “söylem deyişi” dikkate alınmaktadır. Kavram ağı oluşturma aşamasında, metindeki önermelerin uyumlu ve tutarlı olmalarına dikkat edilmektedir. Dilsel gösterenleri seçme aşamasında, içerik şemasındaki kavramların karşılığı olan dilsel gösterenler seçilmesine dikkat edilmektedir. Metin düzeyinde dilsel kodlamaya geçiş aşaması, dilsek gösterenleri seçme aşaması ile paralellik göstermektedir. Metnin tutarlı olabilmesi için bağlaşıklık (bağlaşıklık) özelliklerine dikkat edilmektedir. Yazma aşamasında ise bütün ifadeler dilsel kodla gösterilir ve dil göstergelerinden oluşan metin ortaya çıkar. Son aşama olan yazılanları denetleme aşamasında, ortaya çıkan metin kontrol edilmekte, anlamı bozan yapılar metinden çıkarılmakta, metne eklemeler yapılmakta ve başlık belirlenmektedir (Akbayır, 2013, s. 191- 200).

Sanılanın aksine, metin oluşturmak basit bir süreci ifade etmemektedir. Bir konu ya da düşünce, bilişsel süreçlerinde dâhil olduğu pek çok aşamadan geçtikten sonra metin olarak karşımıza çıkmaktadır. Metindilbilim araştırmacıları da bu aşamaları yakından takip ederek inceledikleri metinlerde bu süreçlerin düzgün işleyip işlemediği sorusuna cevap aramaktadır.

2.8. Metinsellik Ölçütleri

Dilsel birliklerin hangi koşulları sağladığında metin olarak kabul edilebileceği metindilbilim çalışmalarında üzerinde durulan konulardan biridir. Alanyazın tarandığında Beaugrande ve Dressler'in (1981) oluşturduğu metinsellik ölçütleri üzerinde birçok araştırmacının uzlaşmaya vardığı görülmektedir. Beaugrande ve Dressler (1981, s. 50) metin olmanın yedi ölçütünü bağlaşıklık, tutarlılık, amaçlılık, kabul edilebilirlik, bilgisellik, durumsallık ve metinlerarasılık olarak ortaya koymuştur.

Bu ölçütlerden biri olan amaçlılık, metnin iletişimsel amaçlar çerçevesinde oluşturup oluşturulmadığı ile ilgilidir. Kabul edilebilirlik, metnin bağlaşıklığının ve tutarlılığının sağlanmasının yanı sıra iletişimsel amaçlara ve bağlama uygun olarak oluşturulmasının ölçütüdür. Bilgisellik ölçütü metnin okuyucu için yeni bir bilgi içermesidir. Durumsallık ise iletişim amaçlarına uygun olarak oluşturulan metnin aynı zamanda bağlama da uygun olarak oluşturulmasıdır. Metinlerarasılık ölçütü ise her metnin kendinden önce yazılan metinlerle ilişkili olmasıdır. Bu yüzden bir metin anlamlandırılırken metinle ilişkili olan diğer metinler de göz önünde bulundurularak anlamlandırılmalıdır (Aşkın Balcı, 2018, s. 52).

2.8.1. Bağlaşıklık: Metni oluşturan dil bilgisel öğelerin birbiri ile olan bağlantılarını ele alan bağlaşıklık metnin yüzey yapısı ile ilgilidir. Anamlı metinler üretilebilmesi için üretilen metinde duygu ve düşüncelerin dil bilgisi mantığı ile çelişmemesi gereklidir. Yani, metni oluşturan yapıların (sözcük, söz öbeği, tümce vb.) birbiriyle bağlantılı olması beklenmektedir. Genel olarak metnin anlamını ve sistematik yapısını ilgilendiren dil bilgisel bağlaşıklığı sağlamak için Halliday ve Hasan (1976) ve Beaugrande ve Dressler'e (1981) göre gönderim, eksilti, değiştirim, bağlaçlar, koşutluk, zaman ve görünüş, işlevsel tümce görüngesi gibi dilsel mekanizmalardan yararlanır.

2.8.1.1. Gönderim: Metin boyunca bazı fikir ve sözcüklerin yinelenerek metnin ele aldığı konuları, okuyucu zihninde kalıcı hâle getirilir. Metin içerisinde tek başına anlam ifade etmeyen, ancak metnin bağlamıyla birlikte anlam kazanan bu dilsel öğelere "gönderim ögesi" adı verilmektedir (Dilidüzgün, 2017, s. 51-52). Gönderim "ön gönderim" ve "art gönderim" olarak ikiye ayrılmaktadır.

Ön gönderim, bir metinde belirli bir ögenin kendisine gönderimde bulunan öğeden önce yer aldığı durumlarda kullanılır. Bu nedenle, ön gönderim, metinde ileri doğru bir ilişki

yaratır. Diğer yandan art gönderim, metindeki bir dilsel birime veya anlamsal yapıya geriye dönülerek yapılan gönderim türüdür. (Crystal, 1980, s. 25-55).

2.8.1.2. Değiştirim: Metin içerisindeki bir ad, eylem ya da tümce yerine başka bir öge kullanılmasına değiştirim ismi verilmektedir. Gönderim ile farkı, gönderimin anlamsal bir ilişki değiştirimin ise sözcük grupları arasında dil bilgisel bir ilişki içermesidir (Torusdağ ve Aydın, 2020, s. 138).

2.8.1.3. Eksilti: Metin içerisinde yer alan tümcelerden, anlamsal bütünlüğe zarar vermeyecek şekilde bazı ögelerin çıkarılmasına eksilti adı verilmektedir (Aşkın Balcı, 2018, s.114). Eksilti tek bir sözcükle yapılabileceği gibi birden fazla sözcükle de yapılabilmektedir.

2.8.1.4. Bağntı Ögesi: İki ya da daha çok sözlüksel yerleşik arasında ilişki kuran dilsel göstergelere bağntılayan denilmektedir. Bağntı ögeleri, metin yazarının tümceleri birbiriyle ilişkilendirmesi ve metnin paragrafları arasında geçişler yapılabilmesi açısından önemlidir (Günay, 2017, s. 106).

2.8.1.5. Koşutluk: Koşutluk, bir tümcedeki değişik içeriklerin yinelenerek anlamsal ve biçimsel olarak zenginleştirilmesidir (Dilidüzgün, 2017, s. 60). Bu yinelemelerin dil bilgisel ve anlamsal olarak metnin yapısına zarar vermemesi gerekmektedir.

2.8.1.6. Zaman ve Görünüş: Yazar tarafından oluşturulan metinler, gerçek hayatta olduğu gibi çeşitli zaman dilimleri içerebilirler. Metin oluşturulurken hangi zaman ve görünüş özelliklerinden yararlanılacağı, tek bir zaman mı yoksa birden fazla zaman mı kullanılacağı belirlenmelidir. Böylece metinde anlatılanlar anlamsal olarak tutarlı ve birbiriyle ilişkili olacaktır. Metne uygun zamanın seçilmesi okurun metni anlamlandırma sürecine de katkı sağlayacaktır (Aşkın Balcı, 2018, s. 160).

2.8.1.7. İşlevsel Tümce Yapısı: Bir tümcenin ögelerinin tümcenin başında ya da sonunda bulunmasıyla metnin içeriğindeki öncelikler ve bilgisellik derecesi sezdirilmektedir. Klâsik Türkçe sözdiziminde özne + nesne + yüklem şeklinde tümce kurulmaktadır. Ancak bazı durumlarda yüklem tümcenin başına alınarak, ya da özne yüklemine önüne getirilerek devrik tümceler oluşturulmaktadır. Bu devrik tümceler aracılığı ile metinde vurgulanmak istenen unsurlar okura sezdirilmektedir (Torusdağ ve Aydın, 2020, s. 166-167).

2.8.1.8. Yineleme: Yinelemeler, farklı amaçlar için kullanılan bir dil aracıdır. Örneğin, önemli bir fikri vurgulamak, bir düşüncüyü teyit etmek veya beklenmedik bir durumla karşılaşmaktan kaçınmak gibi amaçlarla kullanılabilirler. Ayrıca, bir konuşmanın kesintiye uğramamasını sağlamak için de tekrarlamalar yapılabilmektedir. (Dilidüzgün, 2017, s. 64).

2.8.1.9. Sözcük Örüntüleri: Örüntüleme, aynı bağlamda aynı kavram alanından sözcükleri kullanarak bağlantılar yapmaktır (Dilidüzgün, 2017, s. 67). Bu örüntüler birbiri ile

eş anlamlı, yakın anlamlı ya da zıt anlamlı sözcüklerin kullanılması ile yapılabileceği gibi eylem-iş (yazar-yazmak), parça-bütün (gün-hafta) şeklinde de yapılabilmektedir.

2.8.2. Tutarlılık: Tutarlılık görünümü, metnin yalnızca dil bilgisel boyutundan hareketle elde edilemeyecek kadar karmaşık bir süreçtir. Bu sürece dil kullanıcısının algılama süreci ve dünya bilgisi de dâhildir (Beaugrande ve Dressler, 1981, s. 104-107). Buradan hareketle tutarlılığın çözümlenmesinde metnin kendisi kadar dil kullanıcısının bilişsel becerilerinin de etkili olduğu söylenebilmektedir.

Subaşı Uzun (1995), tutarlılık görünümlerini özelleştirme bağlantısı, genelleştirme bağlantısı, neden-sonuç bağlantısı, karşılaştırma bağlantısı ve karşıtlık bağlantısı olarak sınıflandırmıştır.

2.8.2.1. Özelleştirme: Metinsel tutarlılığın sağlanmasında en çok kullanılan bağlantılardan biri özelleştirme bağlantısıdır. Metni oluşturan dilsel dizilerin bütünlüğünü bozmadan durumla ilgili detayların dil kullanıcısına aktarılmasında özelleştirme bağlantılarından yararlanılmaktadır. Bu bağlantılar metnin henüz söze dökülmemiş bölümlerinin dil kullanıcısının zihninde oluşturulabilmesi açısından önem taşımaktadır (Subaşı Uzun, 1995, s. 112-114).

2.8.2.2. Genelleştirme: Metinlerde tutarlılık yapısı oluşturulurken tümceler arasında kurulan genelleştirme ilişkisinden de faydalanılmaktadır. Metin üreticisi, genelleştirme bağlantısı ile vermek istediği iletiyi somutlaştırmaktadır.

2.8.2.3. Neden-Sonuç: Metin içerisinde karşılaştırma bağlantısından yararlanılarak dil kullanıcısının dünya bilgisinden hareketle metni çözümlemesi beklenmektedir. Neden-sonuç bağlantıları dil kullanıcısına çeşitli hatırlatmalarda bulunarak bazı sezdirim ve çıkarımları doğru bir biçimde anlamlandırmasını amaçlamaktadır. Metinlerde sebep kısmının başta verilip sonucun sonradan verildiği durumlar olduğu gibi sonuç kısmının başta verildiği durumlar da bulunmaktadır (Yılmaz, 2022, s. 22).

2.8.2.4. Karşılaştırma: Karşılaştırma bağlantısı metni oluşturan tümceler arasında tespit edilebilen bir tutarlılık unsurudur. Aralarında karşılaştırma ilişkisi bulunan kimi tümceler aracılığı ile dil kullanıcısı bazı sezdirimleri somut bir biçimde ve kolaylıkla anlamlandırabilmektedir (Subaşı Uzun, 1995, s. 129- 131).

2.8.2.5. Karşıtlık: Metin içerisinde birbiri ile tezat oluşturacak şekilde sunulan eylem ya da durumların bir arada verilmesi metin çözücünün değerlendirme yapmasına olanak sağlamaktadır. Metin çözücü karşıtlıklardan yola çıkarak metni çözümlenebilmektedir (Subaşı Uzun, 1995, s. 132).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

2021-2022 Eğitim-Öğretim Yılı'nda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Ortaokul 7. Sınıf öğrencilerine okutulan Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinlerin bağlaşıklık ve tutarlılık görünümlerinin metin türlerine göre dağılımının incelendiği bu çalışma nitel bir çalışmadır.

Nitel araştırmalar; araştırılmak istenen bir olayın, olgunun ya da materyalin salt istatistiksel verilerini ortaya koymaktan ziyade onun etkililiğinin, diğer olgularla ilişkisinin ve niteliğinin incelendiği çalışmalardır. Nitel araştırmalar geleneksel istatistik yöntemleri ile cevap bulunamayacak durumlarda tercih edilerek detaylı inceleme olanağı sunabilmektedir. Bunun yanında nitel araştırmalar basit istatistiksel veriler içerebileceği gibi nicel araştırma yöntemleri ile beraber de kullanılabilir (Büyüköztürk vd., 2020, s. 252-253).

Veri toplama aracından araştırmanın amaçları doğrultusunda verilerin toplanması için belgesel tarama (doküman analizi) tekniğine başvurulmuştur. Bu veri toplama tekniği, araştırmacının elinde var olan her türlü kayıt ve belgeden yararlanılarak amaca uygun olguların elde edilmesini sağlamaktadır. İki farklı belgesel tarama tekniği mevcuttur. Bunlardan ilki genel tarama tekniğidir ve genellikle araştırmaların literatür kısmının oluşturulmasında yararlanır. İkincisi ise bir kitabın, belgenin ya da görsel materyalin derinlemesine çözümlenmesini sağlayan içerik çözümlemesi tekniğidir (Karasar, 2016, s. 229- 231). Bu çalışmada kullanılan belgesel tarama tekniği içerik çözümlemesidir.

Doküman analizi tekniği ile elde edilen verilerin çeşitli başlıklar altında toplanarak detaylı bir biçimde analiz edilebilmesi amacıyla içerik analizi tekniği kullanılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni Türkçe ders kitaplarıdır. Araştırmanın örneklemini ise evrenden seçilen MEB Ortaokul 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın çalışma materyali Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2021-2022 eğitim öğretim yılında Bakanlığa bağlı okullarda ders kitabı olarak okutulması için hazırlatılan 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'dır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracından toplanan verilerin sistematik ve güvenilir olması için Metinsel Bağlaşıklık Görünümü Veri Toplama Aracı ile Metinsel Tutarlılık Görünümü Veri Toplama Aracı oluşturulmuştur.

Bu iki veri toplama aracının oluşturulması sürecinde Halliday ve Hasan (1976), Subaşı Uzun (1995), Dilizdüzgün (2017) ve Yılmaz'ın (2022) ölçütleri referans olmuştur. Ayrıca veri

toplama araçları hazırlanırken Türkçe eğitimi ve dilbilim alanında uzman araştırmacılardan görüşler alınarak veri toplama araçlarının alt başlıkları bu çalışmaya uygun hâle getirilmiştir.

3.3.1. Bağlılık Görünümü Değerlendirme Aracı: Bu çalışmada 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinlerin bağlılık görünümünün tespit edilebilmesi için "Metinsel Bağlılık Görünümü Veri Toplama Aracı" kullanılmıştır.

Veri toplama aracının ana başlıkları oluşturulurken Halliday ve Hasan'ın (1976) ölçütleri referans olarak alınmakla beraber alt başlıkların oluşturulmasında Subaşı Uzun (1995) ve Dilidüzgün'ün (2017) tasnifleri referans alınmıştır.

Metinsel Bağlılık Görünümü Veri Toplama Aracı'nda gönderim, değiştirim, eksilti, bağıntı ögeleri, koşutluk, zaman ve görünüş unsurları ile sözcüksel bağlılık olmak üzere toplam 7 ana başlık bulunmaktadır.

3.3.2. Tutarlılık Görünümü Değerlendirme Aracı: Araştırmada 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinlerin tutarlılık görünümünün tespit edilebilmesi için "Metinsel Tutarlılık Görünümü Veri Toplama Aracı" kullanılmıştır. Veri toplama aracı oluşturulurken Subaşı Uzun (1995) ve Yılmaz'ın (2022) tasnifleri referans alınmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Çalışmada kullanılacak verilerin araştırma amaçlarına uygun biçimde toplanması amacıyla doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma materyalinden toplanan verilerin tasnif edilerek daha detaylı incelenebilmesi için veri toplama araçlarından yararlanılmıştır. Veri toplama araçlarının ilgili bölümlerine yerleştirilerek tasnif edilen veriler nitel veri analizi tekniklerinden içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

İçerik analizi, sosyal bilimlerde çokça başvurulan bir tekniktir. Bu teknikte belirli kurallara bağlı yapılan kodlamalarla amaca uygun olarak belirlenmiş sözcük veya olgular metnin bütünlüğü içerisinde tespit edilebilmektedir. Objektif ve yenilenebilir bir teknik olan içerik analizi tekniğine bir metnin detaylı incelemesi yapılırken başvurulabileceği gibi görüşme ve gözlem yapılırken de kullanılabilir (Büyüköztürk vd., 2020, s. 259-260).

Çalışmada elde edilen verilerin ve analiz sürecinin güvenilirliğinin sağlanması amacıyla üç metin türü içerisinde rastlantısal olarak seçilen üçer metin dilbilim alanında uzman bir araştırmacıya kodlatılmıştır. İkinci kodlayıcı ile çalışmayı yürüten araştırmacının aynı metinler üzerinde yaptıkları kodlamalar Miles ve Huberman'ın (1994) güvenilirlik formülüne tabi tutulmuştur. (Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)) Bu hesaplamanın 0.70 üzerinde olması bir çalışmanın güvenilirliği için yeterlidir (Miles ve Huberman, 1994). Bu

Çalışmada kodlayıcılar arasındaki uyum oranı 0.92 olarak tespit edilmiştir. Ortaya çıkan bu oran çalışmanın güvenirliğinin sağlandığını göstermektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Öyküleyici Metin Türüne İlişkin Bulgular

4.1.1. Çiçek Dürbünü Metni: Kemal Özer'in metninde "çiçek dürbünü" adlı bir araçtan bahsedilmektedir. Bu araç, buzlu camla kaplı bir borunun içinde yer alan küçük renkli cisimlerin hareket ettirildiğinde oluşturduğu farklı şekilleri gösteren bir optik araçtır. Parçada, bu araca kaleydoskop adının verildiği de belirtilir. Yazar, Çiçek Dürbünü metninde kendisini huylarıyla dalga geçebilen ve kendisiyle barışık bir sanatçı olarak tasvir eder. Ayrıca geçmişe duyulan özlem de metinde işlenmektedir. Bu yüzden, metnin okurlarına da kendileriyle barışık olmaları ve bundan keyif almaları gerektiği mesajı verilir.

Tablo 6

"Çiçek Dürbünü" metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	12
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	3
	Öngönderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	10
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	8
			7
Değiştirim		İsimlerle Yapılan Değiştirim	3
		Fiillerle Yapılan Değiştirim	3
		Tümceyle Yapılan Değiştirim	-
Eksilti		27	
Bağıntı Ögeleri		14	
Koşutluk		15	
Zaman Ve Görünüş Unsurları		Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	6
		Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	1
		Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	25
Sözcüksel Bağlaşıklık		Yinelemeler	40
		Sözcük Örüntüleri	13
Toplam (N)		187	

Metinde N= 187 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 40 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 13 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 53 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 12 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 3 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 10 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 8 unsur ve öngönderim kategorisinde f=

7 unsur olmak üzere toplamda 40 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 6 unsur, şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 1 unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 25 olmak üzere toplamda 32 unsur tespit edilmiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 3 unsur ve fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 3 unsur olmak üzere toplamda 6 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 27 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 14 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 15 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 7

“Çiçek Dürbünü” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	6
Genelleştirme	1
Neden-Sonuç	4
Karşılaştırma	20
Karşıtlık	2
Toplam (N)	33

Metinde N= 33 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 20 ile karşılaştırma olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 6, genelleştirme bağlantısı f= 1, neden-sonuç bağlantısı f= 4 ve karşıtlık bağlantısı f= 2 olarak tespit edilmiştir.

4.1.2. Ana İşsiz Kalınca Metni: Gülten Dayıoğlu'nun bu eserinde Atıl adlı bir çocuk annesi ve babası ile birlikte Almanya'ya göç etmiştir. Ailenin Almanya'ya göç etme nedeni çalışarak para biriktirmektir. Ancak geride Ayşen adlı kızlarını, evlerini ve en önemlisi de anılarını bırakmışlardır. Bir gün Atıl'ın annesi çalıştığı işten çıkarılır ve tekrar iş bulamazlar. Bu süreçte aile içinde çeşitli fikir uyuşmazlıkları meydana gelir. Atıl ve annesi tekrar Türkiye'deki köylerine dönmek ister ancak babaları bu fikri reddeder. Metnin vermek istediği mesaj, insanın yalnızca memleketinde mutlu olabileceğidir.

Tablo 8*“Ana İşsiz Kalınca” metninin bağlaşıklık görünümü*

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	19
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	4
		Ekler İle Yapılan Artgönderim	9
		Karşılaştırma İle Yapılan Artgönderim	3
	Öngönderim		1
Değiştirim		İsimlerle Yapılan Değiştirim	2
		Fiillerle Yapılan Değiştirim	1
		Tümceyle Yapılan Değiştirim	2
Eksilti		14	
Bağıntı Ögeleri		17	
Koşutluk		11	
Zaman Ve Görünüş Unsurları		Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	2
		Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	16
		Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	37
Sözcüksel Bağlaşıklık		Yinelemeler	56
		Sözcük Örüntüleri	38
Toplam (N)		232	

Metinde N= 232 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 56 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 38 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 94 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 19 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 4 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 9 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 3 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 1 unsur olmak üzere toplamda 36 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 2 unsur, şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 16 unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 36 olmak üzere toplamda 54 unsur tespit edilmiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 2 unsur, fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur ve tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde f= 2 olmak üzere toplamda 5 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 14 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 17 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 11 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 9*“Ana İşsiz Kalınca” metninin tutarlılık görünümü*

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	3
Genelleştirme	1
Neden-Sonuç	6
Karşılaştırma	9
Karşıtlık	2
Toplam (N)	21

Metinde N= 21 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 9 ile karşılaştırma bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 3, genelleştirme bağlantısı f= 1, neden- sonuç bağlantısı f= 6 ve karşıtlık bağlantısı f= 2 olarak tespit edilmiştir.

4.1.3. Karadut Dinleme/ İzleme Metni: Çağatay Güler’in kaleme aldığı eserde bir çocuğun dedesi ve ninesinin bahçesindeki dut ağacıyla kurduğu dostluk ve daha sonra kuruyan ağacın kesilmesi ile yaşadığı üzüntü anlatılmaktadır. Metinden hareketle öğrencilerin ders kitabında yer alan dinleme/ izleme etkinliklerini tamamlamaları beklenmektedir.

Tablo 10*“Karadut” metninin bağlaşıklık görünümü*

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	12
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	5
		Ekler İle Yapılan Artgönderim	7
		Karşılaştırma İle Yapılan Artgönderim	2
	Öngönderim		2
Değiştirim		İsimlerle Yapılan Değiştirim	2
		Fiillerle Yapılan Değiştirim	1
		Tümceyle Yapılan Değiştirim	2
Eksilti			13
Bağıntı Ögeleri			15
Koşutluk			10
Zaman Ve Görünüş Unsurları		Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	2
		Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	5
		Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	38
Sözcüksel Bağlaşıklık		Yinelemeler	60
		Sözcük Örüntüleri	41
Toplam (N)			216

Metinde N= 216 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 60 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 41 unsur tespit edilmiştir.

Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 101 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde $f= 12$ unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde $f= 5$ unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde $f= 7$ unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde $f= 2$ unsur ve öngönderim kategorisinde $f= 2$ unsur olmak üzere toplamda 28 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde $f= 2$ unsur, şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde $f= 5$ unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde $f= 38$ olmak üzere toplamda 45 unsur tespit edilmiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde $f= 2$ unsur, fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde $f= 1$ unsur ve tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde $f= 2$ olmak üzere toplamda 5 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde $f= 13$ unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde $f= 15$ unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde $f= 10$ unsur tespit edilmiştir.

Tablo 11

“Karadut” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	2
Genelleştirme	3
Neden-Sonuç	5
Karşılaştırma	6
Karşıtlık	3
Toplam (N)	19

Metinde $N= 19$ tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge $f= 6$ ile karşılaştırma bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı $f= 2$, genelleştirme bağlantısı $f= 3$, neden-sonuç bağlantısı $f= 5$ ve karşıtlık bağlantısı $f= 3$ olarak tespit edilmiştir.

4.1.4. Mürefteci Kadınlar ve Emin Astsubay Metni: Ercan Dolapçı'nın Çanakkale Savaşları'nı konu alan metninde olaylar Tekirdağ'ın Mürefte kasabasında geçmektedir. Burada bir okul savaşta yaralanan askerleri tedavi etmek amacıyla hastaneye dönüştürülmüştür. Mürefteci kadınlar da gönüllü olarak bu hastanede çalışmaktadır. Bir gün cephede yaralanan Astsubay Emin Mürefte'de bulunan bu hastaneye yaralı olarak getirilir. Kendisine o kadar iyi bakılır ki Mürefteci kadınlara şükran duyar. İyileştikten sonra başka bir cepheye giden Astsubay Emin bu cephede şehit düşer ancak hiçbir zaman Mürefteci kadınlara olan minneti bitmez. Çanakkale Savaşları sırasında Türk milletinin topyekûn mücadelesi ve dayanışması bu metinle öğrencilere aktarılmıştır.

Tablo 12

“Müreftele Kadınlar ve Emin Astsubay” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	16
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	4
		Ekler ile Yapılan Artgönderim	8
	Öngönderim	Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	4
			2
Değiştirim		İsimlerle Yapılan Değiştirim	4
		Fiillerle Yapılan Değiştirim	2
		Tümceyle Yapılan Değiştirim	1
Eksilti		15	
Bağıntı Ögeleri		29	
Koşutluk		7	
Zaman Ve Görünüş Unsurları		Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	5
		Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	13
		Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	49
Sözcüksel Bağlaşıklık		Yinelemeler	97
		Sözcük Örüntüleri	32
Toplam (N)		288	

Metinde N= 288 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklık türüdür. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 97 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 32 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 129 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 16 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 4 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 8 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 4 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 2 unsur olmak üzere toplamda 34 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 5 unsur, şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 13 unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 49 olmak üzere toplamda 67 unsur tespit edilmiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 4 unsur, fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 2 unsur ve tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 olmak üzere toplamda 7 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 15 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 29 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 7 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 13

“Mürefteli Kadınlar ve Emin Astsubay” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	3
Genelleştirme	2
Neden-Sonuç	7
Karşılaştırma	8
Karşıtlık	4
Toplam (N)	24

Metinde N= 24 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 8 ile karşılaştırma bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 3, genelleştirme bağlantısı f= 2, neden-sonuç bağlantısı f= 7 ve karşıtlık bağlantısı f= 4 olarak tespit edilmiştir.

4.1.5. Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü Metni: Süleyman Bulut'un bu öyküsünde bir çiftlikte çoban olarak çalışan Mustafa adlı bir çocuk bulunmaktadır. Bu çocuk her günkü işlerini yaparken, çiftliğe giden atlıları görür ve aralarında Atatürk'ün de olduğunu tahmin eder. İlk anda kim olduğunu anlamasa da daha sonra onun gerçekten Atatürk olduğunu keşfeder ve konuşmaya başlarlar. Ertesi gün, Atatürk evine haberci göndererek Mustafa'yı yanına çağırır ve kendi köşkünde ağırlar. Ancak, köşte Atatürk'e benzeyen bir adamın Atatürk olduğu söylenir ve Mustafa onun gerçek Atatürk olmadığını anlar. Atatürk, Mustafa'nın çok zeki olduğunu fark ederek ortaya çıkar ve önce onu hastaneye kontrol ettirir, sonra da okula gitmesi için teşvik eder. Nihayetinde, Mustafa subay olur. Bu metinde Mustafa Kemal Atatürk'ün çocuklarla olan yakın iletişimi ve onların eğitimine verdiği önem işlenmektedir

Tablo 14

“Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	20
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	11
	Öngönderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	7
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	1
Değiştirim	İsimlerle Yapılan Değiştirim	2	
	Fiillerle Yapılan Değiştirim	1	
	Tümceyle Yapılan Değiştirim	1	
Eksilti		20	
Bağıntı Ögeleri		10	
Koşutluk		8	
Geniş Zamana İlişkin Unsurlar		14	

Zaman Ve Görünüş Unsurları	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	3
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	32
Sözcüksel Bağlılık	Yinelemeler	64
	Sözcük Örüntüleri	23
Toplam (N)		219

Metinde N= 219 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 64 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 23 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 87 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 20 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 11 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 7 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 1 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 2 unsur olmak üzere toplamda 41 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 14 unsur, şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 3 unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 32 olmak üzere toplamda 49 unsur tespit edilmiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur, fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 2 unsur ve tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 olmak üzere toplamda 4 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 20 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 10 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 8 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 15

“Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	2
Genelleştirme	2
Neden-Sonuç	5
Karşılaştırma	6
Karşıtlık	5
Toplam (N)	20

Metinde N= 20 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 6 ile karşılaştırma bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 2, genelleştirme bağlantısı f= 2, neden-sonuç bağlantısı f= 5 ve karşıtlık bağlantısı f= 5 olarak tespit edilmiştir.

4.1.6. Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda Dinleme/ İzleme Metni: Adnan Binyazar'ın kaleme aldığı bu metinde Mustafa Kemal Atatürk rahatsızlığı devam ederken Dolmabahçe

Sarayı'na onu görmeye gelen gençlerin sesini duyar. Doktorun tavsiyesi gereği yerinden kalkmaması gereken Gazi, gençleri selamlamak için yerinden kalkar ve pencereden onları selamlar. Bu metinden hareketle öğrencilerin ders kitabındaki dinleme/ izleme etkinliklerini tamamlamaları beklenmektedir.

Tablo 16

“Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	5
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	2
	Öngönderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	4
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	3
			2
Değiştirim	İsimlerle Yapılan Değiştirim	1	
	Fiillerle Yapılan Değiştirim	1	
	Tümceyle Yapılan Değiştirim	1	
Eksilti		8	
Bağıntı Ögeleri		11	
Koşutluk		5	
Zaman Ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	4	
	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	5	
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	15	
Sözcüksel Bağlaşıklık	Yinelemeler	55	
	Sözcük Örüntüleri	13	
Toplam (N)		135	

Metinde N= 135 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 55 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 13 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 68 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 5 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 4 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 3 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 2 unsur olmak üzere toplamda 16 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 4 unsur, şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 5 unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 15 olmak üzere toplamda 24 unsur tespit edilmiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur, fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur ve tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 olmak üzere toplamda 3 unsur tespit edilmiştir.

Eksilti başlığı içerisinde f= 8 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 11 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 5 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 17

“Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	2
Genelleştirme	3
Neden-Sonuç	4
Karşılaştırma	5
Karşıtlık	2
Toplam (N)	14

Metinde N= 14 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 5 ile karşılaştırma bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 2, genelleştirme bağlantısı f= 3, neden-sonuç bağlantısı f= 4 ve karşıtlık bağlantısı f= 2 olarak tespit edilmiştir.

4.1.7. Okumak Düşünmek İçindir Metni: Ekmel Ali Okur’un bu metninde bazı bilim insanlarının yapmış oldukları buluşlar öyküleyici bir anlatımla okurlara aktarılmıştır. Yazar, Arşimet’in suyun kaldırma kuvvetini keşfetmesini, Newton’un başına düşen elma sayesinde yer çekimini keşfetmesini düşünerek gerçekleştirdiğine değinmiştir. Tüm buluşların temelinde düşünmenin olduğunu ifade eden yazar düşünme becerisinin de ancak okumak ile geliştirileğini vurgulamıştır. Metin, öğrencilere okumanın önemini kavratmak ve okumanın zihinsel aktivitelere katkılarını örneklerle ortaya koymak amacıyla kaleme alınmıştır.

Tablo 18

“Okumak Düşünmek İçindir” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	8
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	4
	Öngönderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	6
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	3
			3
Değiştirim	İsimlerle Yapılan Değiştirim	3	
	Fiillerle Yapılan Değiştirim	1	
	Tümceyle Yapılan Değiştirim	1	
Eksilti		10	
Bağıntı Ögeleri		15	
Koşutluk		6	
Zaman Ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	12	
	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	5	
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	12	

Sözcüksel Bağlılık	Yinelemeler	61
	Sözcük Örüntüleri	21
Toplam (N)		171

Metinde N= 171 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 61 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 21 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 82 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 8 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 4 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 6 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 3 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 3 unsur olmak üzere toplamda 24 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 12 unsur, şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 5 unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 12 olmak üzere toplamda 29 unsur tespit edilmiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 3 unsur, fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur ve tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 olmak üzere toplamda 5 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 10 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 15 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 6 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 19

“Okumak Düşünmek İçindir” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	3
Genelleştirme	3
Neden-Sonuç	4
Karşılaştırma	5
Karşıtlık	1
Toplam (N)	16

Metinde N= 16 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 5 ile karşılaştırma bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 3, genelleştirme bağlantısı f= 3, neden-sonuç bağlantısı f= 4 ve karşıtlık bağlantısı f= 1 olarak tespit edilmiştir.

4.1.8. Anne Frank’ın Hatıra Defteri Dinleme/ İzleme Metni: Yazar Anne Frank kendi anı defteri oluşturma düşüncesi ile ilgili hissettiklerini ve anı defteri oluşturma kararını öyküleyici bir biçimde anlatmaktadır. Metinden hareketle öğrencilerin ders kitabında yer alan dinleme/ izleme etkinliklerini tamamlamaları gerekmektedir.

Tablo 20

“Anne Frank’ın Hatıra Defteri” adlı metnin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	10
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	4
	Öngönderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	11
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	4
			1
Değiştirim	İsimlerle Yapılan Değiştirim	2	
	Fiillerle Yapılan Değiştirim	1	
	Tümceyle Yapılan Değiştirim	1	
Eksilti		15	
Bağıntı Ögeleri		11	
Koşutluk		4	
Zaman Ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	12	
	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	10	
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	15	
Sözcüksel Bağlaşıklık	Yinelemeler	26	
	Sözcük Örüntüleri	19	
Toplam (N)		146	

Metinde N= 146 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 26 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 19 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 45 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 10 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 4 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 11 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 4 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 2 unsur olmak üzere toplamda 30 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 12 unsur, şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 10 unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 15 olmak üzere toplamda 37 unsur tespit edilmiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 2 unsur, fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur ve tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 olmak üzere toplamda 4 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 15 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 11 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 4 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 21*“Anne Frank’ın Hatıra Defteri” metninin tutarlılık görünümü*

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	2
Genelleştirme	2
Neden-Sonuç	3
Karşılaştırma	4
Karşıtlık	1
Toplam (N)	12

Metinde N= 12 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 4 ile karşılaştırma bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 2, genelleştirme bağlantısı f= 2, neden-sonuç bağlantısı f= 3 ve karşıtlık bağlantısı f= 1 olarak tespit edilmiştir.

4.1.9 Tahta Bisiklet Metni: Hidayet Karakuş’un metni bir annenin oğluna yazdığı mektuptan oluşmaktadır. Mektubu okuyan çocuk annesinin babasının yani dedesinin eskiden bir tatlıcı dükkânı olduğu ve annesinin çok mutlu bir çocukluk geçirdiğini ancak sonrasında bu dükkanın zarar ettiği için kapandığını ve annesinin ailesi ile birlikte köye dönmek zorunda kaldığını öğrenmiştir. Yine köye dönen annesinin köyde hiç mutlu olmadığını ancak babasının ona hikâyeler anlatarak, oyunlar oynatarak mutlu etmeye çalıştığını okuduğu mektupta görmüştür. Mektupta anlatılan en önemli olay ise dedesinin annesine tahtadan bir bisiklet yaparak onu mutlu etmeye çalışmasıdır. Öyküde verilmek istenen mesaj insanların sevdikleri için çeşitli fedakârlıklarda bulunması gerektiğidir.

Tablo 22*“Tahta Bisiklet” metninin bağlaşıklık görünümü*

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	12
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	7
	Öngönderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	10
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	6
			3
Değiştirim	İsimlerle Yapılan Değiştirim	1	
	Fiillerle Yapılan Değiştirim	1	
	Tümceyle Yapılan Değiştirim	1	
Eksilti		24	
Bağıntı Ögeleri		23	
Koşutluk		8	
Zaman Ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	11	
	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	10	

	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	85
Sözcüksel Bağlılık	Yinelemeler	91
	Sözcük Örüntüleri	43
Toplam (N)		336

Metinde N= 336 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 91 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 43 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 134 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 12 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 7 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 10 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 6 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 3 unsur olmak üzere toplamda 38 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 11 unsur, şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 10 unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 85 olmak üzere toplamda 106 unsur tespit edilmiştir. Değişirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değişirim kategorisinde f= 1 unsur, fiillerle yapılan değişirim kategorisinde f= 1 unsur ve tümceyle yapılan değişirim kategorisinde f= 1 olmak üzere toplamda 3 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 24 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 23 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 8 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 23

“Tahta Bisiklet” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	3
Genelleştirme	2
Neden-Sonuç	5
Karşılaştırma	6
Karşıtlık	5
Toplam (N)	21

Metinde N= 21 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 6 ile karşılaştırma bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 3, genelleştirme bağlantısı f= 2, neden-sonuç bağlantısı f= 5 ve karşıtlık bağlantısı f= 5 olarak tespit edilmiştir.

4.1.10. Kaplumbağa ile İki Ördek Metni: La Fontaine’in bilinen fabllarından olan Kaplumbağa ile İki Ördek, aza kanaat etmeyenin çoğu hiçbir zaman bulamayacağını ve gösterişin kötü bir şey olduğunu öğütlemektedir. Metinde iki ördeğin sözüne uyararak onların

uçurduğu bir dal parçasını ağzıyla tutarak uçma denemesi yapan kaplumbağanın konuşmak için ağzını açması ve bunun sonucunda gökyüzünden düşerek ölmesi konu edilmektedir. Kaplumbağa uçarken ormandaki tüm hayvanların ilgi odağı olurken düştükten sonra hepsi bu davranışını eleştirmiştir.

Tablo 24

“Kaplumbağa ile İki Ördek” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	5
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	3
		Ekler ile Yapılan Artgönderim	2
	Öngönderim	Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	3
			2
Değiştirim		İsimlerle Yapılan Değiştirim	3
		Fiillerle Yapılan Değiştirim	1
		Tümceyle Yapılan Değiştirim	1
Eksilti		11	
Bağıntı Ögeleri		5	
Koşutluk		3	
Zaman Ve Görünüş Unsurları		Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	2
		Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	-
		Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	19
Sözcüksel Bağlaşıklık		Yinelemeler	31
		Sözcük Örüntüleri	13
Toplam (N)		104	

Metinde N= 104 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 31 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 13 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 44 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 5 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 3 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 3 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 2 unsur olmak üzere toplamda 15 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 2 unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 19 olmak üzere toplamda 21 unsur tespit edilmiş olup şimdiki zamana ilişkin unsur tespit edilememiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 3 unsur, fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur ve tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 olmak üzere toplamda 5 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 11 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 5 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 3 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 25*“Kaplumbağa ile İki Ördek” metninin tutarlılık görünümü*

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	2
Genelleştirme	1
Neden-Sonuç	2
Karşılaştırma	5
Karşıtlık	3
Toplam (N)	13

Metinde N= 13 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 5 ile karşılaştırma bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 2, genelleştirme bağlantısı f= 1, neden-sonuç bağlantısı f= 2 ve karşıtlık bağlantısı f= 3 olarak tespit edilmiştir.

4.1.11. Kızgın Bir Lira Metni: Küçük bir çocuğun ailesinden habersiz babasının cebinden para alarak sokağa çıkması ve şekerçi dükkânına giderek şeker almak istemesini konu eden bu metin İbrahim Zeki Burdurlu tarafından kaleme alınmıştır. Metindeki çocuk gittiği şekerçi dükkânında parasını şeker kazanına düşürmüş ve şekerçinin kazandan çıkarıp verdiği para elini yakınca yaptığı bu davranıştan pişman olmuştur. Üstelik eve dönüş yolunda yağmur bastırmış ve sıırıslam olmuştur. Eve vardığında ise anne babası onu tatlı bir dille karşılayarak şeker vermişlerdir. Anne babasının bu tutumu da çocuğun pişmanlığını katlamıştır. Öykünün vermek istediği mesaj ne olursa olsun çocukların ailelerinden gizli bir iş yapmamaları gerektiğidir.

Tablo 26*“Kızgın Bir Lira” metninin bağlaşıklık görünümü*

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	6
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	3
		Ekler ile Yapılan Artgönderim	4
	Öngönderim	Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	3
			2
Değiştirim		İsimlerle Yapılan Değiştirim	2
		Fiillerle Yapılan Değiştirim	1
		Tümceyle Yapılan Değiştirim	1
Eksilti		29	
Bağıntı Ögeleri		12	
Koşutluk		6	
Zaman Ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	12	
	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	3	

	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	72
Sözcüksel Bağlılık	Yinelemeler	78
	Sözcük Örüntüleri	43
Toplam (N)		276

Metinde N= 276 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 78 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 43 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 121 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 6 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 3 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 4 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 3 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 2 unsur olmak üzere toplamda 18 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 12 unsur, şimdiki zaman ilişkin unsurlar kategorisinde f= 3 unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f=72 unsur olmak üzere toplamda 87 unsur tespit edilmiştir. Değişirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değişirim kategorisinde f= 2 unsur, fiillerle yapılan değişirim kategorisinde f= 1 unsur ve tümceyle yapılan değişirim kategorisinde f= 1 olmak üzere toplamda 4 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 29 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 12 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 6 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 27

“Kızgın Bir Lira” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	1
Genelleştirme	1
Neden-Sonuç	2
Karşılaştırma	6
Karşıtlık	1
Toplam (N)	11

Metinde N= 11 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 6 ile karşılaştırma bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 1, genelleştirme bağlantısı f= 1, neden-sonuç bağlantısı f= 2 ve karşıtlık bağlantısı f= 1 olarak tespit edilmiştir.

4.1.12. Akıllı Evlat Dinleme/ İzleme Metni: Naki Tezel’in bu metninde yaşlı ve varlıklı bir adam öleceğini anlayınca üç oğlunu çağırır ve onlara üç kese altın vererek bunu nasıl değerlendireceklerini görmek ister. Oğlanların hepsi bir iş üzerinde çalışır ancak yaşlı

adam küçük oğlunun yaptığı işi beğenir. Servetini ona bırakacağını açıklar ve üç oğlunun da birlikte yaşamasını öğütler. Bu metinden hareketle öğrencilerin ders kitabında yer alan dinleme/izleme etkinliklerini tamamlamaları beklenmektedir.

Tablo 28

“Akıllı Evlat” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	5
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	2
		Ekler ile Yapılan Artgönderim	4
	Öngönderim	Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	2
			2
Değiştirim		İsimlerle Yapılan Değiştirim	3
		Fiillerle Yapılan Değiştirim	1
		Tümceyle Yapılan Değiştirim	2
Eksilti		16	
Bağıntı Ögeleri		13	
Koşutluk		5	
Zaman Ve Görünüş Unsurları		Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	19
		Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	3
		Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	5
Sözcüksel Bağlaşıklık		Yinelemeler	36
		Sözcük Örüntüleri	28
Toplam (N)		146	

Metinde N= 146 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 36 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 28 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 64 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 5 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 4 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 2 unsur olmak üzere toplamda 15 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 19 unsur, şimdiki zaman ilişkin unsurlar kategorisinde f= 3 unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f=5 unsur olmak üzere toplamda 27 unsur tespit edilmiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 3 unsur, fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur ve tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde f= 2 olmak üzere toplamda 6 unsur tespit edilmiştir.

Eksilti başlığı içerisinde f= 16 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 13 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 5 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 29

“Akıllı Evlat” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	3
Genelleştirme	1
Neden-Sonuç	3
Karşılaştırma	4
Karşıtlık	2
Toplam (N)	13

Metinde N= 13 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 4 ile karşılaştırma bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 3, genelleştirme bağlantısı f= 1, neden-sonuç bağlantısı f= 3 ve karşıtlık bağlantısı f= 2 olarak tespit edilmiştir.

4.1.13. Adını Göklere Yazdıran Çocuk Metni: Vehbi Belgil’in kaleme aldığı metinde Japonya’da yaşayan bir genç olan Kaoru İkeya’nın gök cisimlerine olan merakı konu edilmiştir. Kaoru kendi tasarladığı teleskopla evlerinin terasında saatlerce gök cisimlerini incelemektedir. Evin büyük çocuğu olduğu için aynı zamanda fabrikada çalışan Kaoru, bir gün gökyüzünde dikkatini çeken bir gök cismi olduğunu ama bu cismin gök haritalarında olmadığını fark ederek Tokyo Gözlemevi’ne bu durumu rapor etmiştir. Böylece bir kuyruklu yıldız keşfeden Kaoru herkes tarafından tanınmıştır. Tüm Japonya’da ün kazanan Kaoru başlangıçta yaptıklarını önemsemeyen ailesi ve iş arkadaşlarının da desteğini de kazanmıştır. Genç adam gök cisimlerini incelemeye ve yeni keşifler yapmaya devam etmiştir. Öykü, insanların ideallerine giden yolda birçok zorlukla karşılabileceğini ancak azimle çalışılırsa başarıya ulaşabileceklerinin mesajını vermektedir.

Tablo 30

“Adını Göklere Yazdıran Çocuk” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	7
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	5
	Öngönderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	4
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	2
			1
Değiştirim		İsimlerle Yapılan Değiştirim	2
		Fiillerle Yapılan Değiştirim	-

Tümceyle Yapılan Değişirim		-
Eksilti		15
Bağıntı Ögeleri		19
Koşutluk		5
Zaman Ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	8
	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	2
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	50
Sözcüksel Bağlaşıklık	Yinelemeler	79
	Sözcük Örüntüleri	22
Toplam (N)		221

Metinde N= 221 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 79 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 22 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 101 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 7 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 5 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 4 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 1 unsur olmak üzere toplamda 19 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 8 unsur, şimdiki zaman ilişkin unsurlar kategorisinde f= 2 unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f=50 unsur olmak üzere toplamda 60 unsur tespit edilmiştir. Değişirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değişirim kategorisinde f= 2 unsur tespit edilirken fiillerle yapılan değişirim kategorisinde ve tümceyle yapılan değişirim kategorisinde hiçbir unsur tespit edilememiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 15 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde ise f= 19 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 5 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 31

“Adını Göklere Yazdıran Çocuk” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	2
Genelleştirme	2
Neden-Sonuç	4
Karşılaştırma	5
Karşıtlık	4
Toplam (N)	17

Metinde N= 17 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 5 ile karşılaştırma bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan

özelleştirme bağlantısı $f= 2$, genelleştirme bağlantısı $f= 2$, neden-sonuç bağlantısı $f= 4$ ve karşıtlık bağlantısı $f= 4$ olarak tespit edilmiştir.

4.1.14. A Harfi Metni: Christy Brown'un yazdığı eser, Chris adlı beyin felçli bir çocuğun ve ailesinin öyküsüdür. Uzun zaman hastanede kalan ve ailesinin tedavisi için çok çabaladığı Chris'in dikkatini bir gün evlerinde kardeşlerinin yazı tahtası ile oynaması çekmiştir. Chris önce tebeşirle A harfini nasıl yazdıklarını gözlemlemiştir. Ancak hiçbir şekilde hareket edemediği ve konuşamadığı için yazma istediğini kardeşlerine söyleyememiştir. En sonunda tahtaya doğru sol ayağını uzatmış ve kardeşlerinden tebeşiri istediğini belli etmiştir. Bunun üzerine kardeşleri tebeşiri Chris'in ayak parmaklarına yerleştirmiş ve tahtaya A harfi yazmasını sağlamıştır. Chris'in bu başarısı hem kardeşleri hem de annesi tarafından büyük bir sevinçle karşılanmıştır. Metin, hangi koşulda olursa olsun azim ve gayretin insanı başarıya ulaştıracağını öğütlemektedir.

Tablo 32

“A Harfi” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	10
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	7
	Öngönderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	5
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	3
			2
Değiştirim	İsimlerle Yapılan Değiştirim	2	
	Fiillerle Yapılan Değiştirim	2	
	Tümceyle Yapılan Değiştirim	1	
Eksilti		41	
Bağıntı Ögeleri		44	
Koşutluk		10	
Zaman Ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	1	
	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	4	
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	63	
Sözcüksel Bağlaşıklık	Yinelemeler	74	
	Sözcük Örüntüleri	23	
Toplam (N)		292	

Metinde $N= 292$ bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde $f= 74$ unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde $f= 23$ unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 97 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde $f= 10$ unsur, sıfatlarla yapılan

artgönderim kategorisinde $f= 7$ unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde $f= 5$ unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde $f= 3$ unsur ve öngönderim kategorisinde $f= 2$ unsur olmak üzere toplamda 27 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde $f= 1$ unsur, şimdiki zaman ilişkin unsurlar kategorisinde $f= 4$ unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde $f= 68$ unsur olmak üzere toplamda unsur tespit edilmiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde $f= 2$ unsur, fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde $f= 2$ unsur ve tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde $f= 1$ olmak üzere toplamda 5 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde $f= 41$ unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde $f= 44$ unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde $f= 10$ unsur tespit edilmiştir.

Tablo 33

“A Harfi” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	3
Genelleştirme	2
Neden-Sonuç	5
Karşılaştırma	8
Karşıtlık	4
Toplam (N)	22

Metinde $N= 22$ tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge $f= 8$ ile karşılaştırma bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı $f= 3$, genelleştirme bağlantısı $f= 2$, neden-sonuç bağlantısı $f= 5$ ve karşıtlık bağlantısı $f= 4$ olarak tespit edilmiştir.

4.1.15. Mesele Kuyumcuyu Bulmakta Dinleme/ İzleme Metni: Ahmet Alpaslan'dan alınan metinde bir usta yanında çalışan genç çırağa boncuğa benzer bir nesne vererek çarşıya gitmesini ve bu nesnenin fiyatını öğrenmesini ister. Genç çirak birçok dükkân gezer ve herkes bu nesnenin çok değerli olmadığını düşünerek ona düşük meblağlar teklif eder. En son gittiği kuyumcu ise bu nesnenin değerli bir taş olduğunu söyleyerek dilediği ücreti ödeyebileceğini söyler. Böylece genç çirak değerli bir varlığın ancak onun kıymetini bilenlerin elinde değer göreceğini anlar. Bu metinden hareketle öğrencilerin ders kitabında yer alan dinleme izleme etkinliklerini tamamlamaları beklenmektedir.

Tablo 34

“Mesele Kuyumcuyu Bulmakta” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	8
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	5
	Öngönderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	6
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	4
			3
Değiştirim	İsimlerle Yapılan Değiştirim	3	
	Fiillerle Yapılan Değiştirim	1	
	Tümceyle Yapılan Değiştirim	3	
Eksilti		32	
Bağıntı Ögeleri		36	
Koşutluk		9	
Zaman Ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	25	
	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	2	
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	1	
Sözcüksel Bağlaşıklık	Yinelemeler	25	
	Sözcük Örüntüleri	16	
Toplam (N)		179	

Metinde N= 179 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 25 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 16 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 41 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 8 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 5 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 6 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 4 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 3 unsur olmak üzere toplamda 23 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 25 unsur, şimdiki zaman ilişkin unsurlar kategorisinde f= 2 unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 1 unsur olmak üzere toplamda unsur tespit edilmiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 3 unsur, fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur ve tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde f= 3 olmak üzere toplamda 7 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 32 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 36 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 9 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 35*“Mesele Kuyumcuyu Bulmakta” metninin tutarlılık görünümü*

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	2
Genelleştirme	1
Neden-Sonuç	2
Karşılaştırma	3
Karşıtlık	2
Toplam (N)	10

Metinde N= 10 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 3 ile karşılaştırma bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 2, genelleştirme bağlantısı f= 1, neden-sonuç bağlantısı f= 2 ve karşıtlık bağlantısı f= 2 olarak tespit edilmiştir.

4.1.16. Yusufçuk Metni: Ali Püsküllüoğlu'nun kaleme aldığı metinde çocukları ile birlikte yaşayan bir adamın yalnızlıktan sıkılarak evlenmesi ve sonrasında yaşanan olaylar konu edilmektedir. Eşi uzun zaman önce vefat eden bu adam bir kadınla evlenmiş ve çocuklarına da bu kadının annelik yapmasını ummuştur. Ancak üvey anne çocuklara çok da iyi davranmamıştır. Bir gün adamın çocuklarını koyunları otlatmaları için ormana göndermiştir. Kardeşlerin birinin adı da Yusuf'tur. Kardeşler ormanda gezinirken koyunları kaybetmiş, her yerde aramalarına rağmen bulamamışlardır. Akşamın da bastırması ile iyice panikleyen kardeşler üvey annelerinden korkarak Allah'a kendilerini kuşa çevirmesi için dua etmişlerdir. Bu dua kabul olmuş ve kardeşler kuşa dönüşmüştür. Yazar, eserde Yusufçuk adlı kuşun adının da bu fantastik hikâyeden geldiğini söylemektedir. Metin, her ne olursa olsun çocuklara yapabileceklerinden büyük işler verilmemesi gerektiğini öğütlemektedir. Yine aile içi iletişimin önemi de metinde vurgulanmaktadır.

Tablo 36*“Yusuçuk” metninin bağlaşıklık görünümü*

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	9
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	7
	Öngönderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	6
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	3
Değiştirim		2	
	İsimlerle Yapılan Değiştirim	2	
	Fiillerle Yapılan Değiştirim	2	
Eksilti	Tümceyle Yapılan Değiştirim	1	
		19	

Bağıntı Ögeleri		21
Koşutluk		8
Zaman Ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	26
	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	1
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	47
Sözcüksel Bağlaşıklık	Yinelemeler	75
	Sözcük Örüntüleri	21
Toplam (N)		250

Metinde N= 250 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklığıdır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 75 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 21 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 96 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 9 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 7 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 6 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 3 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 2 unsur olmak üzere toplamda 27 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 26 unsur tespit edilmiş, şimdiki zaman ilişkin unsurlar kategorisinde f= 1 unsur tespit edilmiş ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 47 unsur olmak üzere toplamda 74 unsur tespit edilmiştir. Değişirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değişirim kategorisinde f= 2 unsur, fiillerle yapılan değişirim kategorisinde f= 2 unsur ve tümceyle yapılan değişirim kategorisinde f= 1 olmak üzere toplamda 5 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 19 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 21 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde ise f= 9 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 37

“Yusufçuk” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	2
Genelleştirme	1
Neden-Sonuç	3
Karşılaştırma	4
Karşıtlık	3
Toplam (N)	13

Metinde N= 13 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 4 ile karşılaştırma bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 2, genelleştirme bağlantısı f= 1, neden-sonuç bağlantısı f= 3 ve karşıtlık bağlantısı f= 3 olarak tespit edilmiştir.

4.1.17. Futbolcu Olmaya Karar Vermişim Metni: Demirtaş Ceyhun, bu otobiyografik öyküsünde Adana Lisesi’ndeki öğrencilik yıllarından bahsetmektedir. Yazar, birlikte lise okuduğu futbolculardan etkilenerak futbolcu olma hayalleri kurmuştur. Ancak futbolcu arkadaşları ile geçirdiği zamanlarda kendisinin futbola yeteneği olmadığını fark etmiştir. Bu futbolcularla arkadaşlık ilişkisi kuran yazar kendisinin ilgi ve yeteneği olan mimarlık mesleğini seçtiğini ifade etmektedir. Arkadaşları ise ünlü birer futbolcu olmuştur. Eserde her bireyin farklı ilgi ve yeteneği olduğu, bundan dolayı kimsenin bir başkasını kıskanmaması gerektiği öğütlenmektedir.

Tablo 38

“Futbolcu Olmaya Karar Vermişim” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	11
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	5
	Öngönderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	3
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	1
			1
Değiştirim		İsimlerle Yapılan Değiştirim	2
		Fiillerle Yapılan Değiştirim	-
		Tümceyle Yapılan Değiştirim	-
Eksilti		13	
Bağıntı Ögeleri		14	
Koşutluk		5	
Zaman Ve Görünüş Unsurları		Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	9
		Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	2
		Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	27
Sözcüksel Bağlaşıklık		Yinelemeler	24
		Sözcük Örüntüleri	15
Toplam (N)		132	

Metinde N= 132 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 24 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 15 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 39 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 11 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 5 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 3 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 1 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 1 unsur olmak üzere toplamda 21 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 9 unsur, şimdiki zaman ilişkin unsurlar kategorisinde f= 2 unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 27 unsur olmak üzere toplamda 38 unsur tespit edilmiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 2 unsur tespit edilirken fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde ve

tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde hiçbir unsur tespit edilememiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 13 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı geleri başlığı içerisinde f= 14 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 5 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 39

“Futbolcu Olmaya Karar Vermiştim” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık gesi	(f)
Özelleştirme	1
Genelleştirme	1
Neden-Sonuç	3
Karşılaştırma	4
Karşıtlık	2
Toplam (N)	11

Metinde N= 11 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanması en önemli paya sahip olan ge f= 4 ile karşılaştırma bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan zelleştirme bağlantısı f= 1, genelleştirme bağlantısı f= 1, neden-sonuç bağlantısı f= 3 ve karşıtlık bağlantısı f= 2 olarak tespit edilmiştir.

4.1.18. Broşür Dinleme/ İzleme Metni: İsmail Türkmen’in kaleme aldığı bu metinde geç bir doktorun Anadolu’nun küçük bir kasabasındaki hastaneye tayini çıkmıştır. Bu bölgede yaşayan insanlar hastalandıkları zaman hastaneye gitmemekte ve hastalıklarını ihmal etmektedir. Bu durumdan rahatsız olan geç doktor broşürler hazırlayarak köylülere dağıtır. İlk başta bu yöntemin başarısız olduğunu düşünse de broşür sayesinde küçük bir çocuğun hayatı kurtulur. Öğrencilerin bu metinden hareketle ders kitabındaki dinleme/ izleme etkinliklerini tamamlamaları beklenmektedir.

Tablo 40

Broşür Metninin Bağlaşıklık Görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	5
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	3
	ngnderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	3
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	2
			2
Değiştirim	İsimlerle Yapılan Değiştirim	1	
	Fiillerle Yapılan Değiştirim	2	
	Tümceyle Yapılan Değiştirim	1	
Eksilti		12	
Bağıntı geleri		19	
Koşutluk		5	
	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	3	

Zaman Ve Görünüş Unsurları	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	3
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	35
Sözcüksel Bağlılık	Yinelemeler	52
	Sözcük Örüntüleri	17
Toplam (N)		165

Metinde N= 165 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 52 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 17 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 69 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 5 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 3 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 3 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 2 unsur olmak üzere toplamda 15 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 3 unsur tespit edilmiş, şimdiki zaman ilişkin unsurlar kategorisinde f= 3 unsur tespit edilmiş ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 35 unsur olmak üzere toplamda 41 unsur tespit edilmiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur, fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 2 unsur ve tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 olmak üzere toplamda 4 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 12 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 19 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde ise f= 5 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 41

“Broşür” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	1
Genelleştirme	2
Neden-Sonuç	2
Karşılaştırma	3
Karşıtlık	2
Toplam (N)	10

Metinde N= 10 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 3 ile karşılaştırma bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 1, genelleştirme bağlantısı f= 2, neden-sonuç bağlantısı f= 2 ve karşıtlık bağlantısı f= 2 olarak tespit edilmiştir.

4.1.19 Ağaçtan Oyma Su Tası Metni: İbrahim Zeki Burdurlu'nun öyküsü Esen adlı bir kahramanın ağzından kaleme alınmıştır. Öyküde Esen ile dedesinin köylerinde geçirdikleri

bir günü konu etmektedir. Dedesi, Esen'e hem doğayı hem de köy hayatını tanıtmaktadır. Bu sırada dedesi Esen'e bir ağaç fidesinden su taşı yapmıştır. Aslında ağaç fidelerine kıyamayan dedenin torununa köy hayatını anlatmak ve sevdirmek için yaptığı fedakârlık metinde vurgulanmaktadır. Metin, köy hayatında insanların doğaya ne kadar saygılı davrandıkları üzerine kurulmuştur. Okurlara da doğaya, ağaçlara ve doğada gördükleri her şeye karşı dikkatli davranmaları gerektiği öğütlenmektedir.

Tablo 42

“Ağaçtan Oyma Su Tası” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	8
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	4
		Ekler ile Yapılan Artgönderim	2
	Öngönderim	Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	2
			1
Değiştirim		İsimlerle Yapılan Değiştirim	2
		Fiillerle Yapılan Değiştirim	3
		Tümceyle Yapılan Değiştirim	1
Eksilti		17	
Bağıntı Ögeleri		23	
Koşutluk		8	
Zaman Ve Görünüş Unsurları		Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	14
		Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	-
		Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	41
Sözcüksel Bağlaşıklık		Yinelemeler	68
		Sözcük Örüntüleri	20
Toplam (N)		214	

Metinde N= 214 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 68 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 20 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 88 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 8 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 4 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 1 unsur olmak üzere toplamda 17 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 14 unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 41 unsur olmak üzere toplamda 55 unsur tespit edilmiştir. Şimdiki zaman ilişkin unsurlar kategorisinde hiçbir unsur tespit edilememiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 2 unsur, fiillerle yapılan değiştirim

kategorisinde f= 3 unsur ve tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 olmak üzere toplamda 6 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 17 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı eleri başlığı içerisinde f= 23 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 8 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 43

“Ağaçtan Oyma Su Tası” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık gesi	(f)
Özelleştirme	2
Genelleştirme	1
Neden-Sonuç	4
Karşılaştırma	5
Karşıtlık	3
Toplam (N)	15

Metinde N= 15 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanması en önemli paya sahip olan ge f= 5 ile karşılaştırma bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan zelleştirme bağlantısı f= 2, genelleştirme bağlantısı f= 1, neden-sonuç bağlantısı f= 4 ve karşıtlık bağlantısı f= 3 olarak tespit edilmiştir.

4.2. Bilgilendirici Metin Türüne İlişkin Bulgular

4.2.1. Okumanın İşlevi Metni: Emin zemir’in kaleme aldığı bu düşünce yazısı insanların düzenli olarak kitap okurlarsa söz dağarcıklarının genişleyeceğini, dolayısıyla düşünce dünyalarının zenginleşeceğini konu etmektedir. Metinde okumanın insanı geliştiren ve hayatta karşısına çıkan şeyleri anlamlandırmasında yardımcı olan bir aktivite olduğu da vurgulanmaktadır. Metin, özellikle öğrenciler için okumanın faydalı bir uğraş olduğu mesajını içermektedir.

Tablo 44

“Okumanın İşlevi” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	2
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	2
	ngnderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	1
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	2
		-	-
Değiştirim	İsimlerle Yapılan Değiştirim	1	
	Fiillerle Yapılan Değiştirim	1	
	Tümceyle Yapılan Değiştirim	-	
Eksilti		1	
Bağıntı geleri		13	
Koşutluk		3	

Zaman Ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	28
	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	1
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	-
Sözcüksel Bağlılık	Yinelemeler	18
	Sözcük Örüntüleri	12
Toplam (N)		84

Metinde N= 84 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 18 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 12 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 30 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 1 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur tespit edilmiş, öngönderim kategorisinde hiçbir unsur tespit edilememiştir. Gönderim başlığı altında toplamda 7 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 28 unsur ve şimdiki zaman ilişkin unsurlar kategorisinde f= 1 unsur tespit edilmiş, geçmiş zamana ilişkin hiçbir unsur tespit edilememiştir. Zaman ve görünüş başlığı altında toplamda 29 unsur tespit edilmiştir. Değişirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değişirim kategorisinde f= 1 unsur ve fiillerle yapılan değişirim kategorisinde f= 1 unsur olmak üzere toplamda 2 unsur tespit edilmiş, tümceyle yapılan değişirim kategorisinde hiçbir unsur tespit edilememiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 1 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 13 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 3 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 45

“Okumanın İşlevi” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	1
Genelleştirme	1
Neden-Sonuç	5
Karşılaştırma	3
Karşıtlık	3
Toplam (N)	13

Metinde N= 13 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 5 ile neden- sonuç bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 1, genelleştirme bağlantısı f= 1, karşılaştırma bağlantısı f= 3 ve karşıtlık bağlantısı f= 3 olarak tespit edilmiştir.

4.2.2. Başarıya Gitmek mi, Başarıyı Çekmek mi? Metni: Mümin Sekman'ın kaleme aldığı bu metin insanların başarıya ulaşmak için kararlı, esnek ve yaratıcı olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Hayat boyu edinilen tecrübelerden yararlanmanın, bir işi yaparken hatalarla karşılaşmaktan korkmamanın, tekrar tekrar denemeler yapmanın ve farklı görüşleri dikkate almanın başarıya giden yolda faydalı olduğu ifade edilmektedir.

Tablo 46

“Başarıya Gitmek mi, Başarıyı Çekmek mi?” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	2
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	1
	Öngönderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	-
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	1
		-	-
Değiştirim	İsimlerle Yapılan Değiştirim	-	
	Fiillerle Yapılan Değiştirim	-	
	Tümceyle Yapılan Değiştirim	-	
Eksilti		-	
Bağıntı Ögeleri		6	
Koşutluk		2	
Zaman Ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	11	
	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	1	
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	-	
Sözcüksel Bağlaşıklık	Yinelemeler	32	
	Sözcük Örüntüleri	9	
Toplam (N)		65	

Metinde N= 65 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 32 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 9 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 41 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 1 unsur ve karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 1 unsur toplamda f= 4 unsur tespit edilmiştir. Metinde ekler ile yapılan artgönderim ve ön gönderim unsuru tespit edilememiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 11 unsur, şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 1 unsur olmak üzere toplamda 12 unsur tespit edilmiştir. Geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde hiçbir unsur tespit edilememiştir. Metinde değiştirim başlığı

içerisinde ve eksilt başlığı içerisinde hiçbir unsur tespit edilememiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 6 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 2 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 47

“Başarıya Gitmek mi, Başarıyı Çekmek mi?” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	3
Genelleştirme	1
Neden-Sonuç	6
Karşılaştırma	2
Karşıtlık	3
Toplam (N)	15

Metinde N= 15 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 6 ile neden- sonuç bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 3, genelleştirme bağlantısı f= 1, karşılaştırma bağlantısı f= 2 ve karşıtlık bağlantısı f= 3 olarak tespit edilmiştir.

4.2.3. Karagöz Nedir? Metni: Yazar Ünver Oral, bu metinde okurlara geleneksel Türk tiyatrosunun en önemli türü olan Karagöz hakkında bilgiler vermiştir. Yazar, Karagöz’ün radyo, televizyon, sinema gibi görsel işitsel araçların olmadığı dönemlerde hem sarayda hem de halk arasında görsel bir eğlence aracı olarak işlev gördüğünden bahsetmektedir. Her yerde kolaylıkla kurulan bir perdeye önceden hazırlanmış kuklaların gölgelerinin yansıtılması ile oluşturulan bu oyun kukla oynatıcısının şakaları, şiirleri ve şarkıları ile zenginleşmektedir. Metnin amacı okurlara Karagöz oyunu hakkında çeşitli bilgiler aktarmaktır.

Tablo 48

“Karagöz Nedir?” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	4
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	2
	Öngönderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	1
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	1
			2
Değiştirim	İsimlerle Yapılan Değiştirim	1	
	Fiillerle Yapılan Değiştirim	1	
	Tümceyle Yapılan Değiştirim	-	
Eksilti		2	
Bağıntı Ögeleri		14	
Koşutluk		7	
Zaman Ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	25	
	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	1	
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	12	

Sözcüksel Bağlılık	Yinelemeler	31
	Sözcük Örüntüleri	20
Toplam (N)		124

Metinde N= 124 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 31 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 20 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 51 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 4 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 1 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 1 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 2 unsur olmak üzere toplamda 10 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 25 unsur, şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 1 unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 12 unsur olmak üzere toplamda 38 unsur tespit edilmiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur ve fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur olmak üzere toplamda f=2 unsur tespit edilmiştir. Metinde tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde hiçbir unsur tespit edilememiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 2 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 14 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 7 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 49

“Karagöz Nedir?” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	2
Genelleştirme	2
Neden-Sonuç	8
Karşılaştırma	5
Karşıtlık	4
Toplam (N)	21

Metinde N= 21 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 8 ile neden-sonuç bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 2, genelleştirme bağlantısı f= 2, karşılaştırma bağlantısı f= 5 ve karşıtlık bağlantısı f= 4 olarak tespit edilmiştir.

4.2.4. Anadolu’da Kilim Demek Metni: Mehmet Önder tarafından kaleme alınan bu metin, günümüzde evlerde ve ofislerde dekoratif amaçlarla kullanılan ama geçmişte evlerin vazgeçilmesi olan kilimler hakkında bilgi vermektedir. Metinde kilimlerin farklı renkler ve desenlerin birleştirilmesi için kadınların çok fazla emek harcadığına değinilmiştir. Yine kilimler

üzerindeki desenlerin yalnızca birer geometrik şekil olmadığı, aynı zamanda çeşitli anlamlara gelen semboller olduğuna değinilmiştir. Metin, okura Türk kültürüne ait bir araç olan kilim ile ilgili bilgi vermek amacıyla oluşturulmuştur.

Tablo 50

“Anadolu’da Kilim Demek ” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	3
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	1
	Öngönderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	2
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	2
			3
Değiştirim	İsimlerle Yapılan Değiştirim	2	
	Fiillerle Yapılan Değiştirim	2	
	Tümceyle Yapılan Değiştirim	-	
Eksilti		2	
Bağıntı Ögeleri		15	
Koşutluk		5	
Zaman Ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	22	
	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	-	
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	10	
Sözcüksel Bağlaşıklık	Yinelemeler	27	
	Sözcük Örüntüleri	19	
Toplam (N)		113	

Metinde N= 113 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 27 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 19 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 46 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 3 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 1 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 3 unsur olmak üzere toplamda 11 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 22 unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 10 unsur olmak üzere toplamda 32 unsur tespit edilmiştir. Şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde hiçbir unsur tespit edilememiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 2 unsur ve fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 2 unsur olmak üzere toplamda f= 4 unsur tespit edilmiştir. Metinde tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde hiçbir unsur tespit edilememiştir. Eksilti başlığı içerisinde f=

2 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde ise f= 15 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 5 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 51

“Anadolu’da Kilim Demek” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	1
Genelleştirme	1
Neden-Sonuç	5
Karşılaştırma	3
Karşıtlık	2
Toplam (N)	12

Metinde N= 12 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 5 ile neden- sonuç bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 1, genelleştirme bağlantısı f= 1, karşılaştırma bağlantısı f= 3 ve karşıtlık bağlantısı f= 2 olarak tespit edilmiştir.

4.2.5. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî Dinleme/ İzleme Metni: Metnin giriş bölümünde Türk mutasavvıfı Mevlânâ’nın Belh şehrinde dünyaya geldiği ve babası Bahaeddin Veled’in ünlü bir ilim insanı olduğu anlatılmaktadır. İlerleyen bölümlerde ise Mevlânâ’nın ailesi ile birlikte Konya’ya geldiği, burada medreselerde hocalık yaptığı, Tebrizli Şems ile tanıştığı, Mesnevî eserini kaleme aldığı ve Konya’da vefa ettiği anlatılmaktadır.

Tablo 52

“Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	3
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	3
		Ekler ile Yapılan Artgönderim	1
	Öngönderim	Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	2
			2
Değiştirim		İsimlerle Yapılan Değiştirim	2
		Fiillerle Yapılan Değiştirim	1
		Tümceyle Yapılan Değiştirim	1
Eksilti		1	
Bağıntı Ögeleri		12	
Koşutluk		2	
Zaman Ve Görünüş Unsurları		Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	4
		Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	5
		Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	25
Sözcüksel Bağlaşıklık		Yinelemeler	26
		Sözcük Örüntüleri	17
Toplam (N)		107	

Metinde N= 107 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 26 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 17 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 43 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 3 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 3 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 1 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 2 unsur olmak üzere toplamda 11 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 4 unsur, geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 25 unsur ve şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 5 unsur olmak üzere toplamda 34 unsur tespit edilmiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 2 unsur, fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur ve tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur olmak üzere toplamda 4 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 1 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 12 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 2 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 53

“Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	2
Genelleştirme	2
Neden-Sonuç	3
Karşılaştırma	1
Karşıtlık	2
Toplam (N)	10

Metinde N= 10 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 3 ile neden- sonuç bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 2, genelleştirme bağlantısı f= 2, karşılaştırma bağlantısı f= 1 ve karşıtlık bağlantısı f= 2 olarak tespit edilmiştir.

4.2.6. İki Tekerlekli Özgürlük Metni: Gökçe Çiçek, bu metinde fiziksel aktivitelerin ve sporun insan sağlığı üzerindeki faydalı etkilerini işlemiştir. Yazar göre bu aktivitelerin başında bisiklet sürmek gelmektedir. Çünkü bisiklet hem açık havada insanı eğlendiren hem de sağlığını korumasına yardımcı olan bir spordur. Metin, okurlara bir spor aracı olarak bisiklet sürmeyi öğütlemektedir.

Tablo 54

“İki Tekerlekli Özgürlük” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	2
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	1
	Öngönderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	1
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	1
			1
Değiştirim	İsimlerle Yapılan Değiştirim	1	
	Füllerle Yapılan Değiştirim	1	
	Tümceyle Yapılan Değiştirim	-	
Eksilti		1	
Bağıntı Ögeleri		10	
Koşutluk		4	
Zaman Ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	15	
	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	4	
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	13	
Sözcüksel Bağlaşıklık	Yinelemeler	21	
	Sözcük Örüntüleri	16	
Toplam (N)		92	

Metinde N= 92 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 21 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 16 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 37 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 1 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 1 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 1 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 1 unsur olmak üzere toplamda 6 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 15 unsur, geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 13 unsur ve şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 4 unsur olmak üzere toplamda 32 unsur tespit edilmiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur ve fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur olmak üzere toplamda f= 2 unsur tespit edilmiştir. Metinde tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde hiçbir unsur tespit edilememiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 1 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 10 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 4 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 55

“İki Tekerlekli Özgürlük” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	2
Genelleştirme	1
Neden-Sonuç	4
Karşılaştırma	2
Karşıtlık	1
Toplam (N)	10

Metinde N= 10 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 4 ile neden-sonuç bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 2, genelleştirme bağlantısı f= 1, karşılaştırma bağlantısı f= 2 ve karşıtlık bağlantısı f= 1 olarak tespit edilmiştir.

4.2.7. Karlı Dağların Arkadaşı Ol Metni: Fatma Hazan Türkkol tarafından kaleme alınan metin kar kayağı sporunun dünyadaki ve ülkemizdeki tarihçesinden bahsetmektedir. Yine metinde kayak için gerekli olan araç gereçlerden ve bunların nasıl kullanılması gerektiğinden söz edilmektedir. Yazar, kayak sporunun eğlenceli bir spor olduğunu da yaptığı tasvirlerle ifade etmektedir. Bu metnin amacı okurlara kayak sporu hakkında bilgi vermektir.

Tablo 56

“Karlı Dağların Arkadaşı Ol” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	2
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	2
	Öngönderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	1
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	2
			1
Değiştirim	İsimlerle Yapılan Değiştirim	1	
	Fiillerle Yapılan Değiştirim	1	
	Tümceyle Yapılan Değiştirim	1	
Eksilti		2	
Bağıntı Ögeleri		11	
Koşutluk		3	
Zaman Ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	6	
	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	11	
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	7	
Sözcüksel Bağlaşıklık	Yinelemeler	20	
	Sözcük Örüntüleri	14	
Toplam (N)		85	

Metinde N= 85 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 20 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 14 unsur tespit edilmiştir.

Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 34 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde $f= 2$ unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde $f= 2$ unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde $f= 1$ unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde $f= 2$ unsur ve öngönderim kategorisinde $f= 1$ unsur olmak üzere toplamda 8 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde $f= 6$ unsur, geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde $f= 7$ unsur ve şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde $f= 11$ unsur olmak üzere toplamda 24 unsur tespit edilmiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde $f= 1$ unsur, fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde $f= 1$ unsur ve tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde $f= 1$ unsur olmak üzere toplamda 3 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde $f= 2$ unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde $f= 11$ unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde $f= 3$ unsur tespit edilmiştir.

Tablo 57

“Karlı Dağların Arkadaşı Ol” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	2
Genelleştirme	1
Neden-Sonuç	5
Karşılaştırma	2
Karşıtlık	1
Toplam (N)	11

Metinde $N= 11$ tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge $f= 5$ ile neden-sonuç bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı $f= 2$, genelleştirme bağlantısı $f= 1$, karşılaştırma bağlantısı $f= 2$ ve karşıtlık bağlantısı $f= 1$ olarak tespit edilmiştir.

4.2.8. Âşık Veysel Şatıroğlu Metni: Turan Yalçın tarafından kaleme alınan Âşık Veysel biyografisi, yazarın hayatı ve sanatçı kişiliği hakkında okura bilgi vermek üzere kaleme alınmıştır. Metinde Âşık Veysel’in çocukluğu, gözlerini kaybetmesinin nedeni, evlilikleri ve nasıl tanınan bir insan olduğu konularına yer verilmiştir.

Tablo 58

“Âşık Veysel Şatıroğlu” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları

		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	2
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	1
	Öngönderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	1
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	3
			3
Değiştirim	İsimlerle Yapılan Değiştirim	1	
	Fiillerle Yapılan Değiştirim	1	
	Tümceyle Yapılan Değiştirim	1	
Eksilti		1	
Bağıntı Ögeleri		24	
Koşutluk		11	
Zaman ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	33	
	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	-	
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	6	
Sözcüksel Bağlaşıklık	Yinelemeler	30	
	Sözcük Örüntüleri	10	
Toplam (N)		128	

Metinde N= 128 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 30 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 10 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 40 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 1 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 1 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 3 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 3 unsur olmak üzere toplamda 10 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 33 unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 6 unsur olmak üzere toplamda 39 unsur tespit edilmiştir. Şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde hiçbir unsur tespit edilememiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur, fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur ve tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur olmak üzere toplamda 3 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 1 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 24 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 11 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 59

“Âşık Veysel Şatıroğlu” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
------------------	-----

Özelleştirme	3
Genelleştirme	2
Neden-Sonuç	7
Karşılaştırma	4
Karşıtlık	2
Toplam (N)	18

Metinde N= 18 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 7 ile neden-sonuç bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 3, genelleştirme bağlantısı f= 2, karşılaştırma bağlantısı f= 4 ve karşıtlık bağlantısı f= 2 olarak tespit edilmiştir.

4.2.9. Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru Metni: Yasemin Şahin tarafından kaleme alınan metin ebru sanatının oluşumu ve gelişimi hakkında okura bilgi vermeyi amaçlamaktadır. Metinde ebru sözcüğünün anlamı ve kökeni, ebru yapmak için gereken araç gereçler ve ebrunun çeşitlerinden bahsedilmektedir.

Tablo 60

“Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	1
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	1
		Ekler ile Yapılan Artgönderim	1
	Öngönderim	Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	-
			1
Değiştirim	İsimlerle Yapılan Değiştirim	2	
	Füllerle Yapılan Değiştirim	-	
	Tümceyle Yapılan Değiştirim	-	
Eksilti		-	
Bağıntı Ögeleri		19	
Koşutluk		2	
Zaman ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	26	
	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	3	
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	5	
Sözcüksel Bağlaşıklık	Yinelemeler	24	
	Sözcük Örüntüleri	9	
Toplam (N)		96	

Metinde N= 96 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 24 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 9 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 33 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı

içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde $f= 1$ unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde $f= 1$ unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde $f= 1$ unsur ve öngönderim kategorisinde $f= 1$ unsur olmak üzere toplamda 4 unsur tespit edilmiştir. Karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde hiçbir unsur tespit edilememiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde $f= 26$ unsur, şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde $f= 5$ unsur ve geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde $f= 5$ unsur olmak üzere toplamda 34 unsur tespit edilmiştir. Şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde hiçbir unsur tespit edilememiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde $f= 2$ unsur tespit edilmiş olup fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde ve tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde hiçbir unsur tespit edilememiştir. Metinde eksilti başlığı içerisinde hiçbir unsur tespit edilememiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde $f= 19$ unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde $f= 2$ unsur tespit edilmiştir.

Tablo 61

“Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	2
Genelleştirme	1
Neden-Sonuç	4
Karşılaştırma	2
Karşıtlık	1
Toplam (N)	10

Metinde $N= 10$ tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge $f= 4$ ile neden-sonuç bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı $f= 2$, genelleştirme bağlantısı $f= 1$, karşılaştırma bağlantısı $f= 2$ ve karşıtlık bağlantısı $f= 1$ olarak tespit edilmiştir.

4.2.10. Yaşayan İnsan Hazinesi Dinleme/ İzleme Metni: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan Yaşayan İnsan Hazinesi adlı belgeselde hat, kalem işi, kitap sanatı, âşıklık gibi çeşitli geleneksel sanatlar ve bu sanatlara yıllarını vermiş tecrübeli sanatkarlar konu edilmektedir. Yer yer ilgili sanata ve sanatçıya dair bilgilerin verildiği belgeselde kimi zaman sanatçıların konuşmalarına da yer verilmektedir. Öğrencilerin bu metinden hareketle ders kitabında yer alan dinleme/ izleme metinlerini tamamlamaları beklenmektedir.

Tablo 62

“Yaşayan İnsan Hazinesi metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları

		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	6
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	2
	Öngönderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	1
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	3
			3
Değiştirim	İsimlerle Yapılan Değiştirim	1	
	Fiillerle Yapılan Değiştirim	2	
	Tümceyle Yapılan Değiştirim	1	
Eksilti		1	
Bağıntı Ögeleri		12	
Koşutluk		6	
Zaman Ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	10	
	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	8	
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	17	
Sözcüksel Bağlaşıklık	Yinelemeler	22	
	Sözcük Örüntüleri	15	
Toplam (N)		110	

Metinde N= 110 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 22 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 15 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 37 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 6 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 1 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 3 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 3 unsur olmak üzere toplamda 15 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 10 unsur, geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 17 unsur ve şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 8 unsur olmak üzere toplamda 35 unsur tespit edilmiştir. Değiştirim başlığı içerisinde isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur, fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 2 unsur ve tümceyle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur olmak üzere toplamda 4 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 1 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 12 unsur tespit edilmiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 6 unsur tespit edilmiştir.

Tablo 63

“Yaşayan İnsan Hazineleeri” metninin tutarlılık görünümleri

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	2
Genelleştirme	2

Neden-Sonuç	3
Karşılaştırma	2
Karşıtlık	2
Toplam (N)	11

Metinde N= 11 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 3 ile neden-sonuç olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 2, genelleştirme bağlantısı f= 2, karşılaştırma bağlantısı f= 2 ve karşıtlık bağlantısı f= 2 olarak tespit edilmiştir.

4.3. Şiir Metin Türüne İlişkin Bulgular

4.3.1. Bir Dünya Düşünürüm Metni: Coşkun Ertepinar'ın bu şiirinin teması dostluk ve kardeşliktir. Şair, şiirinde kinin, düşmanlığın, ayrımcılığın olmadığı; sevginin, hoşgörünün, sevincin olduğu bir dünyaya olan özlemini dile getirmektedir.

Tablo 64

“Bir Dünya Düşünürüm” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	5
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	1
	Öngönderim	Ekler ile Yapılan Artgönderim	1
		Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	2
			5
Değiştirim	İsimlerle Yapılan Değiştirim	-	
	Füllerle Yapılan Değiştirim	-	
	Tümceyle Yapılan Değiştirim	-	
Eksilti		3	
Bağıntı Ögeleri		3	
Koşutluk		5	
Zaman Ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	7	
	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	-	
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	6	
Sözcüksel Bağlaşıklık	Yinelemeler	21	
	Sözcük Örüntüleri	9	
Toplam (N)		68	

Metinde N= 68 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan başlık sözcüksel bağlaşıklıktır. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 21 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 9 unsur tespit edilmiştir. Sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin metinde toplamda 30 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 5 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 1 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 1 unsur,

karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 5 unsur olmak üzere toplamda 14 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 7 unsur, geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 6 unsur olmak üzere toplamda 13 unsur tespit edilmiş, şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde hiçbir unsur tespit edilememiştir.

Koşutluk başlığı içerisinde f= 5 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 3 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 3 unsur tespit edilmiştir. Metindeki bağlaşıklık tespit edilen unsurlarla sağlanmış, ilgili metinde değiştirim örneğine rastlanmamıştır.

Tablo 65

“Bir Dünya Düşünürüm” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	1
Genelleştirme	1
Neden-Sonuç	1
Karşılaştırma	1
Karşıtlık	2
Toplam (N)	6

Metinde N= 6 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öge f= 2 ile karşıtlık olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 1, genelleştirme bağlantısı f= 1, neden-sonuç bağlantısı f= 1 ve karşıtlık bağlantısı f= 1 olarak tespit edilmiştir.

4.3.2. Atatürk’ü Gördüm Düşümde Metni: Ali Rıza Ergüven’in bu şiiri rüyasında Atatürk’ü gören ve konuşan bir çocuğun ağzından kaleme alınmıştır. Şiirde Atatürk, kendisinin çocukların kalbinde yaşadığını ve onlarla birlikte olduğunu ifade etmektedir. Şiirin teması Atatürk sevgisi ve Atatürk’e olan özlemdir.

Tablo 66

“Atatürk’ü Gördüm Düşümde” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	8
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	1
		Ekler ile Yapılan Artgönderim	3

	Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	3
Öngönderim		4
Değiştirim	İsimlerle Yapılan Değiştirim	-
	Fiillerle Yapılan Değiştirim	-
	Tümceyle Yapılan Değiştirim	-
Eksilti		7
Bağıntı Ögeleri		5
Koşutluk		3
Zaman ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	2
	Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	6
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	-
Sözcüksel Bağlaşıklık	Yinelemeler	30
	Sözcük Örtüntüleri	6
Toplam (N)		75

Metinde N= 75 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Metindeki bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük pay sözcüksel bağlaşıklığa aittir. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 30 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 6 unsur tespit edilmiştir. Metinde sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin toplamda 36 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 8 unsur, sıfatlarla yapılan artgönderim kategorisinde f= 1 unsur tespit edilirken ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 3 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 3 unsur ve öngönderim kategorisinde f= 4 unsur olmak üzere toplamda 19 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 2 unsur, şimdiki zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 6 unsur tespit edilmiş, geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde ise hiçbir unsur tespit edilememiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 5 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 7 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı ögeleri başlığı içerisinde f= 3 unsur tespit edilmiştir. Metindeki bağlaşıklık tespit edilen unsurlarla sağlanmış, ilgili metinde değiştirim unsurları kategorisinde hiçbir örneğine rastlanmamıştır.

Tablo 67

“Atatürk’ü Gördüm Düşümde” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	4
Genelleştirme	4
Neden-Sonuç	1
Karşılaştırma	3

Karşıtlık	1
Toplam (N)	13

Metinde N= 13 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan ögeler f= 4 ile özelleştirme bağlantısı ve f=4 ile genelleştirme bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık ögeleri olan karşılaştırma bağlantısı f= 3, neden-sonuç bağlantısı f= 1 ve karşıtlık bağlantısı f= 1 olarak tespit edilmiştir.

4.3.3. Kitaplarla Kurulan Dostluk Metni: Coşkun Ertepinar'ın kitaba alınan ikinci şiiri olan bu eserde şairin okuma serüvenine değinilmektedir. Şair, kendi okuduğu kitaplardan örnekler vererek okumanın kendisine kattıklarından söz etmekte ve okurlarına kitap okumanın önemini vurgulamaktadır.

Tablo 68

“Kitaplarla Kurulan Dostluk” metninin bağlaşıklık görünümü

Bağlaşıklık Unsurları		(f)	
Gönderim	Artgönderim	Zamirle Yapılan Artgönderim	15
		Sıfatlarla Yapılan Artgönderim	-
		Ekler ile Yapılan Artgönderim	17
	Öngönderim	Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim	2
			4
Değiştirim		İsimlerle Yapılan Değiştirim	4
		Fiillerle Yapılan Değiştirim	1
		Tümceyle Yapılan Değiştirim	-
Eksilti		10	
Bağıntı Ögeleri		2	
Koşutluk		5	
Zaman Ve Görünüş Unsurları		Geniş Zamana İlişkin Unsurlar	3
		Şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar	-
		Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar	19
Sözcüksel Bağlaşıklık		Yinelemeler	32
		Sözcük Örüntüleri	17
Toplam (N)		131	

Metinde N= 131 bağlaşıklık ögesi tespit edilmiştir. Metindeki bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük pay sözcüksel bağlaşıklığa aittir. Bu başlık içerisinde yer alan yinelemeler kategorisinde f= 32 unsur, sözcük örüntüleri kategorisinde f= 17 unsur tespit edilmiştir. Metinde sözcüksel bağlaşıklığa ilişkin toplam 49 unsur tespit edilmiştir. Gönderim başlığı içerisinde yer alan zamirle yapılan artgönderim kategorisinde f= 15 unsur, ekler ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 17 unsur, karşılaştırma ile yapılan artgönderim kategorisinde f= 2 unsur tespit edilirken sıfatlarla yapılan artönderim tespit edilememiştir.

Öngönderim kategorisinde f= 4 unsur tespit edilmiştir. Böylece gönderim başlığı içerisinde f= 38 unsur tespit edilmiştir. Zaman ve görünüş unsurları başlığı içerisinde geniş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 3 unsur, geçmiş zamana ilişkin unsurlar kategorisinde f= 19 unsur tespit edilmiş olup şimdiki zamana ilişkin hiçbir unsur tespit edilememiştir. Koşutluk başlığı içerisinde f= 5 unsur tespit edilmiştir. Eksilti başlığı içerisinde f= 10 unsur tespit edilmiştir. Bağıntı öğeleri başlığı içerisinde f= 2 unsur tespit edilmiştir. Metinde ayrıca değiştirim başlığı içerisinde yer alan isimlerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 4 unsur, fiillerle yapılan değiştirim kategorisinde f= 1 unsur tespit edilmiş olup tümce ile yapılan değiştirim tespit edilememiştir.

Tablo 69

“Kitaplarla Kurulan Dostluk” metninin tutarlılık görünümü

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	2
Genelleştirme	1
Neden-Sonuç	2
Karşılaştırma	6
Karşıtlık	3
Toplam (N)	14

Metinde N= 14 tutarlılık ögesi tespit edilmiştir. Tutarlılığın sağlanmasında en önemli paya sahip olan öğeler f= 6 ile karşılaştırma bağlantısı ve f=3 ile karşıtlık bağlantısı olmuştur. Diğer tutarlılık öğeleri olan özelleştirme bağlantısı f= 2, genelleştirme bağlantısı f= 1 ve neden-sonuç bağlantısı f= 2 olarak tespit edilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Ortaokul 7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinlerin incelendiği bu araştırmada toplamda 32 adet metin bağlaşıklık ve tutarlılık yönünden analiz edilmiştir. Çalışmada ders kitabında yer alan 19 adet öyküleyici metin (öykü, roman, fabl vs.), 10 adet bilgilendirici metin (deneme, makale, haber yazısı, biyografi vb.) ve 3 adet şiir metni olmak üzere toplam 32 adet metin, veri toplama araçları kullanılarak incelenmiştir.

Metinlerin incelenmesinde hem dil bilgisi yapılarının hem de anlamsal yapıların üzerinde durulduğu bu çalışmada metnin içerdiği dilsel birimlerin sayısal durumu metinde tespit edilen öge sayısını etkilemiştir. Sözcük sayısının fazla olduğu metinlerde metin oluşturucular daha fazla bağlaşıklık ve tutarlılık ögesine ihtiyaç duyarken sözcük sayısı az olan metinlerde bağlaşıklık ve tutarlılık ögesine duyulan ihtiyaç da azalmıştır. Bu durum metinlerin en küçük anlamlı birimleri olan sözcüklerin sayısal durumunun tespit edilmesini önemli hâle getirmiştir. Bu nedende çalışmadaki verilerin daha iyi anlaşılması için üç farklı tablo hazırlanmıştır.

Tablo 70

Öyküleyici metinlerin sözcük sayıları, bağlaşıklık ve tutarlılık verileri

Metin	Sözcük Sayısı	Bağlaşıklık Görünümü	Tutarlılık Görünümü
Çiçek Dürbünü	392	187	33
Ana İşsiz Kalınca	688	232	21
Müreffeli Kadınlar Ve Emin Astsubay	753	288	24
Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü	593	219	20
Okumak Düşünmek İçindir	477	171	16
Tahta Bisiklet	984	336	21
Kaplumbağa İle İki Ördek	251	104	13
Kızgın Bir Lira	806	276	11
Adını Göklere Yazdıran Çocuk	807	221	17
A Harfi	1235	292	22
Yusufçuk	675	250	13
Futbolcu Olmaya Karar Vermişim	420	132	11
Ağaçtan Oyma Su Tası	784	214	15
Karadut	766	216	19
Penceresi Sonsuzluğa Açılan	466	135	14
Anne Frank'ın Hatıra Defteri	284	146	12
Akıllı Evlat	707	146	13
Mesele Kuyumcuyu Bulmakta	312	179	10
Broşür	787	165	10
Toplam	12.187	3.909	315

Tablo 71*Bilgilendirici metinlerin sözcük sayıları, bağlaşıklık ve tutarlılık verileri*

Metin	Sözcük Sayısı	Bağlaşıklık Görünümü	Tutarlılık Görünümü
Okumanın İşlevi	341	84	13
Başarıya Gitmek Mi, Başarıyı Çekmek Mi?	419	65	15
Karagöz Nedir?	547	124	21
Anadolu'da Kilim Demek	620	113	12
İki Tekerlekli Özgürlük	447	92	10
Karlı Dağların Arkadaşı Ol	326	85	11
Âşık Veysel Şatıroğlu	619	128	18
Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru	543	96	10
Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî	499	107	10
Yaşayan İnsan Hazinesi	756	110	11
Toplam	5.117	1.004	131

Tablo 72*Şiir metinlerinin sözcük sayıları, bağlaşıklık ve tutarlılık verileri*

Metin	Sözcük Sayısı	Bağlaşıklık Görünümü	Tutarlılık Görünümü
Bir Dünya Düşünürüm	96	68	6
Atatürk'ü Gördüm Düşümde	63	75	13
Kitaplarla Kurulan Dostluk	164	131	14
Toplam	323	274	33

5.2. Tartışma ve Öneriler

Oransal olarak tüm metin türlerinde bağlaşıklık unsurlarına tutarlılık unsurlarından daha fazla rastlanmıştır. Ancak bağlaşıklık ve tutarlılık dağılımları arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Çoban (2012) yapmış olduğu araştırmada 7. sınıf seviyesindeki öğrencilerin hazırladığı öyküleyici metinleri bağlaşıklık ve tutarlılık açısından ele almıştır. Araştırmacı çalışmasının sonucunda metinlerdeki bağlaşıklık unsurlarının oransal olarak artmasının tutarlılık unsurlarının oranının da artmasına neden olduğunu tespit etmiştir. Ancak bu araştırmada bağlaşıklık ve tutarlılık unsurlarının oransal dağılımı arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Ders kitabında yer alan öyküleyici metinlerdeki toplam sözcük sayısı 12.187'dir. Öyküleyici metinlerde toplam 3.909 adet bağlaşıklık unsuru ve 315 adet tutarlılık unsuru tespit edilmiştir. Bilgilendirici metinlerde toplam 5.117 sözcük bulunmaktadır. Bilgilendirici metinlerde toplam 1.004 bağlaşıklık unsuru ve 131 tutarlılık unsuru tespit edilmiştir. Şiir metinleri toplam 323 sözcükten oluşmaktadır. Bu metinlerde toplam 274 bağlaşıklık unsuru ve 33 adet tutarlılık unsuru tespit edilmiştir.

Tüm metin türlerinde bağlaşıklık sağlanmasında en çok kullanılan unsur sözcüksel bağlaşıklık olmuştur. Metin içerisindeki yinelemeleri ve sözcük örüntülerini içeren bu unsurun öyküleyici metinlerde toplamda 1.553 kez, bilgilendirici metinlerde 392 kez ve şiir metinlerinde 115 kez kullanıldığı tespit edilmiştir. Can (2012) 9 ve 10. sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada öğrencilerin oluşturduğu yazılı anlatım metinlerinde en çok sözcüksel bağlaşıklık kullandıklarını tespit etmiştir. Yine Bozok (2019) 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki bilgilendirici metinleri bağlaşıklık ve tutarlılık yönlerinden incelediği çalışmasında en çok kullanılan bağlaşıklık unsurunun sözcüksel bağlaşıklık olduğunu tespit etmiştir.

Sözcüksel bağlaşıklık içerisinde yer alan yineleme unsuru 97 örnekle en çok Müreftehi Kadınlar ve Emin Astsubay adlı öyküleyici metinde kullanılmıştır. Bu metni 91 yineleme örneği ile Tahta Bisiklet adlı bir başka öyküleyici metin izlemektedir. Aynı kavram alanın giren sözcükler ile eş ve zıt anlamlı sözcüklerin sözlüksel bir izlek oluşturacak şekilde kullanılması anlamına gelen sözcük örüntüleri unsuruna 43 örnekle en çok Kızgın Bir Lira ve Tahta Bisiklet adlı öyküleyici metinlerde rastlanmıştır. Bilgilendirici metin türüne ait metinlerde en çok yineleme 32 unsurla Başarıya Gitmek mi, Başarıyı Çekmek mi? adlı metinde tespit edilmiştir. Aynı metin türünde 20 unsurla en fazla sözcük örüntüsü unsuru Karagöz Nedir? Adlı metinde tespit edilmiştir. Şiir metin türünde en fazla yineleme ögesi 32 unsurla Kitaplarla Kurulan Dostluk adlı metinde tespit edilirken aynı metin türünde en fazla sözcük örüntüleri ögesine 17 unsurla yine Kitaplarla Kurulan Dostluk adlı metinde ulaşılmıştır.

Bilgilendirici ve öyküleyici metinlerde bağlaşıklığın sağlanmasında en çok kullanılan gönderim ögesi artgönderim olmuştur. Artgönderim kategorisi içerisinde de zamirlerle yapılan artgönderim en sık kullanılan artgönderim ögesi olmuştur. Bilgilendirici metinlerde toplam 39 ve öyküleyici metinlerde toplam 261 artgönderim ögesi tespit edilmiştir. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki bilgilendirici metinleri metinsel bağlaşıklık ve tutarlılık yönünden inceleyen Bozok (2019) ve Hophopname adlı metni bağlaşıklık yönünden ele alan Eken (2018) de araştırmalarında en çok kullanılan artgönderim unsurunun zamirlerle yapılan artgönderim olduğunu tespit etmiştir. Şiir metinlerinde de en çok tespit edilen gönderim unsuru artgönderim olmuştur. Ancak öyküleyici ve bilgilendirici metinlerden farklı olarak şiir metinlerinde eklerle yapılan artgönderim unsuruna da sıklıkla rastlanmıştır. Kitaplarla Kurulan Dostluk adlı şiir metni eklerle yapılan artgönderim unsurunun en çok kullanıldığı metin olmuştur. Bu metinde 17 adet eklerle yapılan gönderim unsuru tespit edilmiştir.

Şiirlerdeki gönderimin farklı unsurlarla sağlandığının tespit edilmesi Güven, Bal ve Halat'ın (2014) çalışmalarıyla da örtüşmektedir. Araştırmacılar, 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nı metinsellik ölçütleri bağlamında inceledikleri çalışmalarında metinlerde gönderim ögelerine

yeterli ölçütlerde yer verdiğini tespit etmiştir. Doğan (2018) da Türkçe ders kitaplarındaki şiirleri bağlaşıklık ve tutarlılık yönünden incelediği çalışmasında gönderim unsurlarının öyküleyici ve bilgilendirici metinlerde olduğu gibi şiir metinlerinde de önemli bir yer tuttuğu tespitinde bulunmuştur.

Tüm metin türleri içerisinde eksilti unsuru en az bilgilendirici metinlerde tespit edilmiştir. Bilgilendirici metinlerde toplamda 12 eksilti unsuru tespit edilirken Başarıya gitmek mi, Başarıyı Çekmek mi? adlı metin ile Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru adlı metinde hiçbir eksilti unsuruna rastlanmamıştır. Dilidüzgün (2017) Metindilbilim ve Türkçe Öğretimi adlı eserinde incelediği haber metninde alıntı bölümler hariç eksilti unsurunun yer almadığını ve haber metinlerinde eksilti unsurunu kullanmaktan kaçınıldığını tespit etmiştir. Ders kitabında yer alan bilgilendirici metinlerin büyük çoğunluğu dergi ve gazetelerde yayınlanan deneme, makale ve haber yazılarından oluşmaktadır. Bu yönüyle bulgular Dilidüzgün'ün (2017) tespitleri ile uyumludur. Eksilti unsuru 351 unsur ile en çok öyküleyici metinlerde tespit edilmiştir. A Harfi adlı öyküleyici metin 41 öge ile eksilti unsurunun en fazla tespit edildiği metin olmuştur. Şiir metinlerinde toplam 20 eksilti unsuru tespit edilmiştir. Kitaplarla Kurulan Dostluk adlı şiir metni 10 öge ile eksilti unsurunun en fazla tespit edildiği şiir metni olmuştur. Doğan (2018) da çalışmasında bağlaşıklığın sağlanabilmesi için tüm şiir metinlerinde eksilti yapıların kullanıldığı tespitinde bulunmuştur.

Tüm metin türlerinde bağlaşıklığın sağlanmasında en az başvurulan unsurun değiştirim olduğu tespit edilmiştir. Değiştirim unsuru 88 adet ile en çok öyküleyici metinlerde kullanılmıştır. Bunu 32 adet ile bilgilendirici metinler ve 5 adetle şiir metinleri izlemiştir. Bazı metinlerde hiçbir değiştirim unsuruna rastlanmamıştır. Bozok (2019), Doğan (2018), Yıldırım (2016) ve Yılmaz (2012) da yapmış oldukları çalışmalarında bağlaşıklığın sağlanmasında değiştirim unsurunun diğer unsurlardan daha az kullanıldığını tespit etmişlerdir. Öğrencilerin söz varlığının geliştirilmesi ve farklı dil bilgisi yapılarının kullanımını keşfetmeleri açısından değiştirim önemli bir unsurdur. Ders kitabına alınan metinlerde bu unsura çok az dikkat edilmiş olması bağlaşıklık açısından bir eksiklik olarak dikkat çekmektedir.

İncelenen tüm metinlerde bağıntı ögelerinin (bağlaç) kullanıldığı görülmüştür. Öyküleyici metinlerde toplam 351, bilgilendirici metinlerde toplam 137 ve şiir metinlerinde toplam 10 bağıntı ögesi tespit edilmiştir. Öğrencilere geçiş ve bağlantı ifadelerinin kazandırılması Türkçe Öğretim Programı'nda (MEB, 2019) bulunan kazanımlardan biridir.

Bu bağlamda metinlerin tamamının bu ögeye yer vermesi önemlidir. Lüle Mert (2011) de 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinlerin metinsellik ölçütlerine uygunluklarını incelediği

çalışmasında metinsel bağlaşıklıkla sağlanmasında bağlaçların önemli bir rol oynadığını belirleterek incelediği metinlerdeki bağıntı öğelerinin yeterli olduğu tespitinde bulunmuştur.

İncelenen metinlerde koşutluk unsuruna tüm metin türlerinde rastlanmıştır. Koşutluk 130 ögeyle en çok öyküleyici metinlerde tespit edilirken bilgilendirici metinlerde 45, şiir metinlerinde 13 koşutluk unsuru tespit edilmiştir. Doğan (2018) da yaptığı çalışmada şiir metinlerinde bağlaşıklıkla sağlanmasında koşutluk unsurunun kullanıldığı tespitinde bulunmaktadır. Dilidüzgün (2017) de koşutluğun reklam metinlerinde, şiirlerde ve günlük konuşma dilinde sıklıkla kullanıldığını dile getirmektedir. Yine araştırmacı incelediği öyküleyici metinde koşutluk unsurlarının bağlaşıklığı sağlamak için kullanıldığını tespit etmiştir. Bozok (2019) ise 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki bilgilendirici metinleri incelediği çalışmasında koşutluk ögesine yer vermemiştir. Bu nedenle Bozok'un (2019) çalışması ile bu çalışmanın sonuçlarının koşutluk yönünden örtüşmediği söylenebilir.

Zaman ve görünüş unsurları metinsel bağlaşıklıkla sağlanması için önem arz etse de yapılan bazı çalışmalarda bu unsurun göz ardı edildiği görülmektedir. Erkman Akerson (2000) zaman unsurunun metinlerdeki olayların mantıksal olarak sıralanmasında, varlık kadrosunun işlevinin anlaşılmasında ve metni oluşturan tümceler arasında öncüllük ardılık ilişkisi kurulmasında önemli bir yeri olduğunu vurgulamaktadır. Görünüş ise araştırmacılar tarafından farklı tanımları yapılsa da genellikle zaman kavramından farklı olarak ele alınmaktadır. Benzer'e (2012) göre görünüş zaman eklerinden bağımsız olarak bir eylemin ya da durumun bitip bitmediği ya da sürüp sürmediği bilgisini vermektedir. Ancak zaman ve görünüş kavramları birbirinin karşıtı değil tamamlayıcıdır. Araştırmada, bilgilendirici metinlerde 166 adet ve şiir metinlerinde 28 adet ile en çok geniş zamana ilişkin unsur tespit edilmiştir. Öyküleyici metinlerde ise 527 adet ile en çok geçmiş zamana ilişkin unsur tespit edilmiştir. Bu sonuç metin türlerinin özellikleri ile de uyumludur.

Tutarlılığın sağlanmasında bilgilendirici metinlerde en çok neden-sonuç bağlantısının kullanıldığı tespit edilmiştir. Bilgilendirici metinlerde toplamda 39 neden-sonuç bağlantısı kullanılmıştır. Bir savı kanıtlama ya da bir gözlemin sonuçlarını aktar işlevi taşıyan bilgilendirici metinlerde neden-sonuç bağlantısının fazla olması türün özelliği ile uyumludur. Bozok (2018) ise 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki bilgilendirici metinler üzerine yaptığı çalışmada bilgilendirici metinlerde en çok karşılaştırma bağlantısı kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır. Bozok'un (2018) çalışmasının sonucu ile bu araştırmanın sonucu örtüşmemektedir. Öyküleyici metinlerde tutarlılık en fazla karşılaştırma bağlantısı kullanılarak sağlanmıştır.

Öyküleyici metinlerde toplamda 103 karşıtlık unsuru tespit edilmiştir. Bir Dünya Düşünürüm adlı şiir metninde 2 ögeyle karşıtlık bağlantısı diğer tutarlılık unsurlarından daha

fazla kullanılmıştır. Atatürk'ü Gördüm Düşümde adlı şiir metninde 4'er ögeyle özelleştirme ve genelleştirme bağlantıları diğer tutarlılık unsurlarından daha fazla kullanılmıştır. Bir Dünya Düşünürüm adlı şiir metninde ise 6 ögeyle karşılaştırma bağlantısı diğer tutarlılık ögelerinden daha fazla kullanılmıştır. Diğer metin türlerinin aksine şiir metin türünde ortak bir tutarlılık ögesi ön plana çıkmamış ayrıca tutarlılık unsurlarının sayısal dağılımı da daha az sayıda kalmıştır. Bunun nedenleri arasında şiir metinlerinin daha kısa metinler olması, ders kitabındaki şiir metni sayısının diğer metin türlerinden daha az olması ve şiir metinlerinin diğer metin türlerinden daha az kurala bağlı kalınarak oluşturulması gösterilebilir. Doğan (2018) da çalışmasında ortaokul ders kitaplarındaki metinleri tutarlılık yönünden incelerken tüm şiirlerin bütün tutarlılık ögelerini bulundurmadığını tespit etmiştir. Ancak az sayıda tutarlılık ögesi bulunması şiir metinlerinin anlamsal olarak hatalı olduğu anlamına gelmemektedir.

Çalışmada incelenen metinlerin genel olarak bağlaşıklık ve tutarlılık unsurlarının birçoğunu karşıladığı görülmüştür. Metinlerin tamamı türünün özelliğine uygun bağlaşıklık ve tutarlılık dağılımı göstermektedir. Metinlerin gerek dil bilgisel gerekse anlamsal yapıları ders kitaplarına alınabilecek niteliktedir. Ancak özellikle öyküleyici metinler ders kitabına alınırken çok fazla eksiltmeye başvurulduğu görülmüştür. Metinlerin birden fazla bölümünü kapsayan bu eksiltmelerin hangi metindilbilim ölçütüne göre yapıldığı belirsizdir. Ayrıca bu eksiltmeler metnin bütünlüğünü etkilediği için orijinal metindeki bağlaşıklık ve tutarlılık unsurları ile ders kitabına alınan metnin bağlaşıklık ve tutarlılık unsurları farklılık gösterecektir. Bu durumda ders kitabına metin seçilirken mümkün olduğunca orijinali kısa olan, kısaltmaya ihtiyaç duyulamayacak metinlerin seçilmesi ya da ders kitabı için amaca uygun olarak yazılması daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın sonucunda bağlaşıklığın sağlanmasında en büyük paya sahip olan ögenin sözcüksel bağlaşıklık olduğu tespit edilmiştir. Yine bağıntı ögelerinin de metinlerdeki bağlaşıklığın sağlanmasında önemli bir yeri olduğu görülmüştür. Bu tespit önceki çalışmalarda da araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur. Türkçe Öğretim Programı (MEB, 2019) gerek temel dil becerilerinin gerekse dil bilgisi yapılarının kazandırılmasında metin temelli yaklaşımı öncelerken ders kitabındaki metinlerin sözcüksel bağlaşıklığının yüksek çıkması metin altı etkinliklerde metinden ziyade sözcük ve tümce çalışmalarının önemsendiğini ortaya koymaktadır. Metin altı etkinliklerde sözcük ve tümce yapılarının çözümlenmesinden metin yapısının çözümlenmesine ağırlık verilmesinin hem okuma becerisinin gelişmesine hem de dil bilgisi öğretiminde kabul gören sezdirim yöntemine daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Önceki yıllarda yapılan çalışmalar incelendiğinde bir ders kitabındaki tüm metin türlerinin topluca ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu tarz çalışmaların sayısının

artmasının hem ders kitabı yazarlarının hem de ders kitabını doğrudan kullanan öğretmenlerin farkındalığını arttırarak alanda büyük bir eksikliği gidereceği düşünülmektedir. Yine gelecekte yapılacak olan çalışmalarda ders kitaplarını doğrudan kullanan öğretmenlerin ve öğrencilerin görüşlerinin alınmasının da faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adamzik, K. (2004). *Textlinguistik*. Max Niemeyer Verlag.
- Akbayır, S. (2013). *Eğitim fakülteleri için cümle ve metin bilgisi (Yedinci baskı)*. Pegem.
- Aksan, M. ve Aksan, Y. (1991). Metin kavramı ve tanımları. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi* (2), 90-104.
- Aşkın Balcı, H. (2018). *Metindilbilimin abc'si* (Birinci baskı). Say.
- Ayata Şenöz, C. (2005). *Metindilbilim ve Türkçe* (Birinci baskı). Multilingual.
- Beaugrande, R.A. ve Dressler, W. (1981). *Introduction to text linguistics*. Longman.
- Benzer, A. (2012). *Türkçede zaman, görünüş ve kiplik* (Birinci baskı). Kabalıcı.
- Bozok, L. (2019). *Ortaokul 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bağdaşıklık ve tutarlılık yönünden incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri (Yirmi sekizinci baskı)*. Pegem.
- Can, R. (2012). *Ortaöğretim öğrencilerinin yazılı anlatımlarında paragraf düzeyinde bağdaşıklık ve tutarlılık*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Cyrstal, D. (1980). *A first dictionary of linguistics and phonetics*. Andre Deutsch.
- Çoban, A. (2012). *İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin oluşturdukları öyküleyici metinlerin bağdaşıklık ve tutarlılık ölçütlerine göre değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Demirel, Ö. (2020). *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulamaya (Yirmi dokuzuncu baskı)*. Pegem.
- Dilidüzgün, Ş. (2008). *Türkçe öğretiminde metindilbilimsel bağlamda uygulamalı bir yaklaşım*. [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Dilidüzgün, Ş. (2017). *Metindilbilim ve Türkçe öğretimi* (Birinci baskı). Pegem.
- Doğan, F.D. (2018). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin metinsellik ölçütleri bağlamında çözümlenmesi ve bu şiirlerin metinselliğine ilişkin öğretmen görüşleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Eken, E. (2018). *Mirze Elekber Sabir'in "Hophopname" eserinde bağdaşıklık unsurları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ardahan Üniversitesi, Ardahan.
- Erkman Akerson, F. (2000). *Dile genel bir bakış* (Birinci baskı). Multilingual.
- Genç, Ş. (2019). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki okuma etkinliklerinin okuma eğitimi yeterliği bağlamında metindilbilimsel analizi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

- Gözlet, D. (2018). *İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin bağdaşıklık ve tutarlılık özellikleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Günay, D. (2017). *Metin bilgisi (Güncellenmiş beşinci baskı)*. Papatya Bilim.
- Güven, A.Z., Halat, S. ve Bal, M. (2014). Ortaokul 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin metinsellik ölçütleri açısından incelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 2(3), 208-231.
- Halliday, M.A.K., Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. Longman.
- Huber, E. (2013). *Dilbilime giriş*. Yabancıdil.
- İmer, K., Kocaman, A. ve Özsoy, A.S. (2019). *Dilbilim sözlüğü (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş üçüncü baskı)*. Boğaziçi Üniversitesi.
- İşeri, K. (2020). *Sözden yazıya dile gelen metin (Dördüncü baskı)*. Pegem.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi (Otuzuncu baskı)*. Nobel.
- Kır, T., Kırman, E., Yağız, S. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe ders kitabı 7*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Kıran, Z. ve Eziler Kıran, A. (2018). *Dilbilime giriş (Genişletilmiş ve gözden geçirilmiş beşinci baskı)*. Seçkin.
- Kocaman A., Ruhi, Ş., Zeyrek, D., Doltaş, D., Öner, I. ve Doğan, G. (1996). *Söylem üzerine*. (Birinci baskı). Hitit.
- Koçer, N. (2010). *Metin çözümlemesi Millî Eğitim Bakanlığı'nca önerilen 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin metinsellik ölçütleri bağlamında çözümlenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Korkut, E. (2016). Metin dilbilimi ve dil öğretimi. E. Korkut ve İ. Onursal Ayırır (Editörler), *Dil bilimleri ve dil öğretimi (Güncellenmiş ikinci baskı)* içinde (ss. 173- 202). Seçkin.
- Kummuz, Y. (2015). *Ortaokul 2, 3 ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin nitelik ve nicelik bakımından incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Lüle Mert, E. (2011). 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin metinsellik ölçütlerine uygunlukları. *Dil Dergisi*, 153, 7-23.
- Lüleci, M. (2010). *Yeni bir disiplin olarak metin dilbilim ve Türk edebiyatına metin dilbilimsel bir yaklaşım*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Miles, M.B. ve Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook* (2nd Edition). SAGE.

- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı*.
<http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02>
T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%202019.pdf 'den alınmıştır.
- Subaşı Uzun, L. (1995). *Orhon yazıtlarının metindilbilimsel yapısı*. Simurg.
- Torusdağ G. ve Aydın, İ. (2020). *Metindilbilim ve örnek metin çözümlenmeleri (Dördüncü baskı)*. Pegem.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe sözlük (On birinci baskı)*.
- Uzun, N.E. (2006). Biçimbilim. A. Kocaman (Editör), *Dilbilim temel kavramlar, sorunlar, tartışmalar* içinde (ss. 43-62). Dil Derneği.
- Yıldırım, S. (2016). *B1 düzeyinde Türkçe öğrenen yabancıların yazılı anlatımlarının bağdaşıklık düzeyleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz, E. (2021). *Uygulamalı metin bilgisi (üçüncü baskı)*. Pegem.
- Yılmaz, E. (2022). *Metinsel tutarlılık çözümlenmeleri*. Pegem.
- Yılmaz, Ö. (2012). *11. sınıf öğrencilerine ait öyküleyici metinlerin bağdaşıklık ve tutarlılık açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.

EKLER**Ek 1: Bağlaşıklık Görünümü Veri Toplama Ölçeği**

Bağlaşıklık Unsurları	
	(f)
Gönderim	Artgönderim Zamirle Yapılan Artgönderim Sıfatlarla Yapılan Artgönderim Ekler ile Yapılan Artgönderim
	Öngönderim Karşılaştırma ile Yapılan Artgönderim
Değiştirim	İsimlerle Yapılan Değiştirim
	Fiillerle Yapılan Değiştirim
	Tümceyle Yapılan Değiştirim
Eksilti	
Bağıntı Ögeleri	
Koşutluk	
Zaman Ve Görünüş Unsurları	Geniş Zamana İlişkin Unsurlar
	şimdiki Zamana İlişkin Unsurlar
	Geçmiş Zamana İlişkin Unsurlar
Sözcüksel Bağlaşıklık	Yinelemeler
	Sözcük Örüntüleri
Toplam (N)	

Ek 2: Tutarlılık Görünümü Veri Toplama Ölçeği

Tutarlılık Ögesi	(f)
Özelleştirme	
Genelleştirme	
Neden-Sonuç	
Karşılaştırma	
Karşıtlık	
Toplam (N)	

Ek 3: Çiçek Dürbünü Adlı Metin

Çiçek Dürbünü

Görünüŧü tam bir dürbün gibiydi. Yalnızca rengi deęiŧikti. Dürbünler koyu renklidir çünkü. Çocukların ellerine göre biraz iri. Biraz soğuk bir demire değeceğinizi düşündürür, biraz ürkütücü. Üstelik bir dürbünle baktığınızda görüntü ya yanınıza iyice sokulur, ya büsbütün uzaklaşır sizden. Her ikisi de hoş sayılmaz bana göre. Ama sözünü etmek istediğim onlardan değil. Görünüŧü dürbünü andırsa da rengi sıcak ve canlı. Elinize aldıınızda tam avucunuza oturur. Asıl önemlisi, gözünüze tutup ışığa kaldırdığınızda bambaŧka bir dünyaya götürür sizi. Ve bu dünya, ne burnunuzun dibine kadar sokulur ne de alabildiğine uzaklaşır. Birbirinden güzel renklerle ve biçimlerle oluşmuştur. Bir düş dünyasıdır. Anladınız değil mi? Çiçek dürbününden söz ediyorum. Hani ŧu, değişik biçimlerde kırılmış renkli cam parçacıklarıyla ışığı buluşturan. Hani ŧu, elinizde evirip çevirdikçe birbirinden değişik görüntüler sergileyen. Doyumsuz güzellikleri içinde barındıran... Çocukluğumda benim de bir çiçek dürbünüm vardı. Sessiz bir odaya çekilmeyi, onunla baş başa kalmayı çok severdim. Pencere önünde bir iskemleye yerleşir, saatlerce gözümden indirmezdim onu. Zamanın nasıl geçtiğini anlamadan dalar giderdim, gözümün önünde durmadan değişirdi görüntüler. Hem renkler değişirdi her kıpırdatışında hem biçimler. Renklerden yeni renkler çıkardı ortaya, biçimlerden yeni biçimler. Güzel olan, bunların sürekli yenileniŧiydi. İçim yeni keşiflerin sevinciyle dolardı o yüzden. Çiçek dürbününden bakmak, bana bir yolculuk gibi görünürdü. Yeni renklere, yeni biçimlere doğru bir yolculuk. Elde ettiğim görüntüler, bana başka dünyalar olduğunu düşündürürdü. Bir yerlerde gidip görebileceğimiz başka çiçekler, başka balıklar, başka kelebekler, başka yıldızlar... Daha biçimleri tasarlanamamış, daha renkleri görülememiş, daha kokuları duyulamamış, daha gizlerine varılamamış, daha adları konamamış nesnelere ve yaratıklar... Onların olabileceğini düşünmek büyük bir heyecan verirdi bana.

Yolculuklara çıkma isteğiyle dolup taşardım, çiçek dürbününü her elime alıŧta. Önceleri düŧte kaldı yolculuklarım. Sonra yaşadığım evin, sokağın, kentin dışına çıkmaya başladım. Sonra da başka ülkelere gezilerim oldu. Ama heyecanım hiç azalmadı. Yolculuklar başka yolculuklara, insanlar başka insanlara, ülkeler başka ülkelere merak uyandırdı sürekli. Fırsat bulup, bulamadığımda zaman yaratıp gezilere çıkmayı yıllar yılı sürdürdüm. Ve anladım ki bir zamanlar çiçek dürbününde tanıştığımız renkler, biçimler dünyanın herhangi bir köşesinde çıkabilir karşımıza. Tasarlayamadığımız, göremediğimiz, duyamadığımız, tadamadığımız şeylerle aslında iç içeyiz. Yaşamımızı zenginleŧtiren, güzelleŧtiren, daha önce sözü edilmemiş değişik ayrıntılarla her an tanışabiliriz.

*Yıllar yılı böyle pek çok tanıklığım oldu. Yolculuklarda beni şaşırtan pek çok görüntüyle karşılaştım. Kimisi düşündürdü, kimisi her anımsayıpta bir gülümseme kondurdu dudaklarıma. Yıllar yılı özenle biriktirdim onları. Belleğimdeki bir çiçek dürbününün içine doldurdum. Zaman zaman sessiz bir odaya çekilip o görüntülerle baş başa kalmak için. Yeniden o yolculuklara çıkmak için. **Kemal ÖZER** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s.14-14). (Ders kitabına alırken kısaltılmıştır.)*

Ek 4: Ana İşsiz Kalınca Adlı Metin

Ana İşsiz Kalınca

Bir gün anası işten çok üzgün döndü. Atıl nedenini sorunca ağlamaklı bir sesle yanıtladı: “Çalıştığım yerde işime son verdiler.” “Yani, işsiz mi kaldın?” “Hee...” dedi ana. “He...”

Atıl’ın aklına bir zamanlar iş iş diye çırpınıp duran kaçak Hasan geldi. İçi cız etti. “Eee? N’olacak şimdi?” Bu soruyu baba karşıladı. “Ben çalışıyorum ya! Anana da işsizlik sigortasından üç beş kuruş verirler elbet. Şimdilik geçiniriz. Belki ilerde ona başka bir iş bulunur.” Atıl sorularını sürdürmeden duramadı. “Anamı işten ne demeye çıkardılar?” Ana, köylü diliyle art arda birkaç kez ilendikten sonra “İşveren, satışların azaldığını söylüyor.” dedi. “Benimle birlikte birçok yabancı işçinin işine de son verdiler.” Baba kaşlarını çatarak söze karıştı. “Susun gayrı! Kapatın konuyu! Çocuk ağzına düşecek sözler değil bunlar! Dert kocaman. Hem de gündün güne daha çok büyümekte!” Ana oğul suspus olup başlarını öne eğdiler. Ne olacak?

Anaya iş bulunamıyordu bir türlü. Ama baba umudunu yitirmiyordu. Gücünün yettiğince direnmeye kararlıydı. Anası arada bir “Haydi oğlum, okula git.” diye yalvarıyordu. Atıl’sa “Başım ağrıyor.” ya da “Geç kaldım. Bu saatte gidersem almazlar!” diyerek anasını oyalıyordu. Her geçen gün okuldan biraz daha uzaklaşıyordu. Yöneticiler de onun arkasını aramıyorlardı. Atıl, beni istemedikleri apaçık ortada. Okula gitmeyen Alman çocukların ailelerine hemen mektup yazıyorlarmış. Beni arayıp soran yok. Köydeyken bu şekilde okuldan kaçsam öğretmenim peşimi bırakmazdı diye içleniyordu. (...)

Ana ilk günler evi temizlemiş, tüm kirlileri yıkayıp ütülemişti. Giysileri ve yatak takımlarını elden geçirmiş, söküklere dikip delikleri, yırtıkları yamamıştı. Bu arada hazırlanması uzun süren hamurlu köy yemeklerinden de yapmıştı sık sık. Ama hepsi bu kadardı. Daha sonraki günler boşluktan sıkılmaya başladı. Babaya “Komşu yok, gezip tozma olanağı yok, deliresim geliyor!” diye yakınmaya başlamıştı. Bir gün can sıkıntısını gidermek için bavulları ve dolapları yerleştirmeye girişti. O sırada Atıl’ın köyden gelirken giydiği giysiler çıktı ortaya. Atıl hemen eline alıp bağına bastı onları. Kaba kumaştan yapılmış pantolonu; soluk, yıpranmış gömleği; el örgü kazağı ve nakışlı yün çorapları; dirsek yerleriyle yakası yamalı ceket; lastik ayakkabıları... Ona köyü ve oradaki yaşamını anımsattı. Pantolonun paçasındaki kurumuş çamurlar çarptı gözüne. “Köyümün çamuru...” diyerek parmaklarının arasına alıp ovaladı. Avucuna dolan topraklara bakarken daldı gitti. Köyündeki insanlar birer birer gözünün önüne geldi. Yaşlı, genç, çocuk, erkek, kadın... Onların konuşmaları, davranışları, sevinçleri, dertlenişleri, kavgaları, eğlenceleri... Sonra sokaklarda özgürce gezip

duran kedileri, köpekleri, tavukları, horozları, çeşme ayaklarında eşinen ördekleri, kazları, sığırları anımsadı. Onların mö'leri, me'leri, vak vak'ları, git git'ları doldu kulaklarına. Öylesine yürekten bir "Ah!" çekti ki anası yerinden fırladı. "N'oldun oğul? Bir yerin mi acıdı?" Atıl, uykudan uyanmışçasına dalgın dalgın baktı anasına. Sonra elini yüreğinin üstüne bastırarak "Şuram." dedi. "Tam şuram, ateş düşmüş gibi yanıyor." Anası telaşlandı. "İstersen uzan biraz. Ya da pencereyi açayım, derin derin soluk al." "I, ih." dedi Atıl. "Hiçbir şey istemem." Anası meraklanmıştı. "Her zaman böyle oluyor musun?" Atıl, evet gibilerden başını salladı. "Oluyorum elbet. Emme son günlerde içimdeki yangın daha bir çoğaldı, dayanılmaz oldu." Ama. Bunları söylerken gözlerinden yaşlar boşandı. Ana, Atıl'ın önündeki giysileri gördü. "Tuh, sana! Yoksa bunlara bakıp bakıp da köyü mü anımsadın? Bağrındaki ateş, sıla sızısı olmasın?" Atıl buruk buruk gülümsedi. "Sen özlemedin mi köyümüzü?" Ana dertli dertli içini çekti. "Açma bu sözleri şimdi, ört gitsin. Özleşem ne olacak, özlemesem ne olacak? Elinden bir şey gelmiyor ki. Aslını sorarsan Ayşan kız burnumda tütüyor. Her gece düşümde yüzümü, kara kıvırcık saçlarına gömüp doyasıya kokluyorum. Sonra ağlayarak uyanıyorum. Bir de bakıyorum ki ne Ayşan kız var ne de kıvırcık saçları!" Ana bunları söylerken burnunu çeke çeke ağlıyordu. Atıl onun gözyaşlarına dayanamazdı. Önündeki giysileri tez tez dürüp dolabın diplerine doğru tıktırdı. Sonra sordu. "Neden saklıyorsun bunları?" "Bilmem." dedi ana. "Burada kimse beğenip giymez. Çöpe atmaya ya da tahta bezi yapmaya elim varmadı." Bu olay Atıl'ın içindeki yurt özlemini alevlendirmişti. Ama yine de babasına hiçbir şey söylemiyordu. Birkaç kez Almanya'dan bıkip usandığını söylemeye kalkışmış, babası "Seni buraya gezip eğlenerek keyfedesin diye getirmedim. Almanların vergi indirimi ve çocuk parasına kandım da doladım başıma. Ye, iç, rahatına bak. Tarlada, harmanda çalıştırmıyorum. Dağa, bayıra, çobanlığa salmıyorum. Karnın tok, sırtın pek. Başın çatı altında. Çocuk nazı çekemeyecek kadar yorgun ve bezginim. Apırsan da köpürsen de aklıma koyduğum kadar para kazanmadan gitmem buradan! Dişini sık, çenenini tut. Gücümü kıracak sözler etme!" diye sert çıkışlarla susturmuştu onu. Bu nedenle hep susuyordu Atıl. Kaygılarını, dileklerini, düşüncelerini içine gömüp susuyordu. **Gülten DAYIOĞLU** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 20-23). (Ders kitabına alınırken kısaltılmıştır.)

Ek 5: Müreftele Kadınlar ve Emin Astsubay Adlı Metin

Müreftele Kadınlar ve Emin Astsubay

Mürefte, Tekirdağ'ın Şarköy ilçesine bağlı küçük bir deniz kasabasıydı. Balkan Savaşı sırasında Bulgarların eline geçmişti. Onlar, burayı yakıp yıkmışlardı ama buna rağmen güzelliği yerindeydi. Bu yörede tuğla ocakları, ipekçilik ve bağcılık meşhurdu. Mürefte, Çanakkale Savaşı sırasında çok önemli bir görev üstlendi: Yaralılara bakmak! Bunda Müreftele kadınların da çok büyük katkısı vardı. Çanakkale'de yaralanan subay ve erlerimiz burada kurulan hastane ve bakım evlerine getirilerek tedavi ediliyordu. Bu sırada Mürefte'nin tek okulu da hastaneye dönüştürülmüştü. Okul sıralarının üzerine yataklar seriliyor, hastalar burada tedavi oluyordu. Her Müreftele kadın, gönüllü hasta bakıcı ya da hemşireydi. Müreftele kadınların canla başla çalışmaları gerçekten görülmeye değerdi. Her kadın, evinde yaptığı ev yemeklerini buraya getiriyor, yaralılara elleriyle yediriyordu. Hastalar bundan çok memnun kalıyordu. Zaten Müreftele kadınların yakınları da askerdi. Yaralılara bakarken kocalarını, kardeşlerini hatırlıyor; kendilerini avutuyorlardı. Müreftele kadınların bu özverili davranışları yaralı askerlerimize büyük moral veriyordu. Çünkü kendilerini evlerinde gibi hissediyorlardı. Müreftele Ayşeler, Fatmalar, Haticeler hep birlikte iş bölümü yaparak kimi çarşafı yıkıyor, kimi de yemek pişiriyordu. Kimisi de ağır yaralı askerlerin başından bir an olsun ayrılmıyorlardı. Onların ilaçlarını veriyor, yemeklerini yediriyorlardı.

15 Temmuz günü, Mersinli Astsubay Emin Bey, Yeşilsirt'ta yaralı bir askere yardım ederken atılan bir el bombasıyla sırtından yaralanmıştı. İlk tedaviden sonra sahra hastanesi için gerilere götürülmüştü. Buradan da bir gemiyle Mürefte'ye getirilmişti. Emin Bey, buraya gelirken Müreftele kadınların ününü duymuştu. Doğrusu buraya gelmekten çok memnundu. Anlatılanlar inanılacak gibi değildi. Şimdiye kadar görülmemiş ilgiyle bakılıyordu hastalar. Emin Bey, Mürefte'deki okul hastaneye yatırıldı. Hemen sıcak suyla yıkandı ve temiz giysiler giydirildi. Tırnakları kesildi, tıraş edildi. Sonra sıraların üzerindeki bir yatağa yatırıldı. Başına ise kimliği yazıldı: - Mersinli Astsubay Emin Bey. Daha sonra Emin Bey'e tereyağı sürülmüş ekmek, çay, peynir getirdiler. Ardından da süt ve yoğurt getirdiler. Ayrıca ihtiyacı olur diye (...) bir de mendil verildi. Çarşafların, mendillerin ve pijamaların üzerine el işlemesiyle "Müreftele Kadınlar" yazıyordu. Savaşın, seferlerin sıkıcı ve bunaltıcı yaşamından sonra böyle şefkat dolu bir yuva tüm çekilenleri unutturuyordu. İnsanın buradan ayrılması gelmiyordu. Bu güzel karşılamadan sonra Emin Bey derin bir uykuya daldı. Uyandığında ise başında (...) genç bir kadın, elinde ilaçla bekliyordu. Bu genç kadının ismi Serpil'di. Serpil Hanım onun uyandığını görünce, -Emin Bey, geçmiş olsun. Lütfen ilacınızı alır mısınız, dedi. - Teşekkür ederim! - İsminizi öğrenebilir miyim? - Serpil... -Burası ne güzel böyle, siz de Müreftele misiniz? - Evet.

*Benim eşim de Sina Cephesi'nde. Sekiz aydır haber alamıyorum. Buraya gönüllü olarak katıldım. Evde boş boş oturacağıma burada sizlere hizmet ederim, dedim. Böylece canım da sıkılmaz. Sizleri görünce eşimi görmüş gibi oluyorum. Acaba şimdi onlar ne hâldedir? - Oraları bilirim. Beyrut Astsubay Okulu'nda l okumuştum, eğitim için çöle giderdik. Oraları çöldür. Sık sık fırtınalar olur. Çok da sıcaktır. Allah kocanıza kolaylık versin. Bu sırada Serpil Hanım'ın gözlerinden yaşlar boşaldı. Emin Bey buna çok üzüldü. -Kusura bakmayın sizi üzdüm galiba. Sadece oralarını size anlatmaya çalışmıştım. - Önemli değil efendim. Ne fark eder. Ha benim kocam ha başkasının... Vatan hizmeti değil mi? Neyse ben artık gideyim de başka hastaların ilaçlarını vereyim. Tekrar gelirim. Emin Bey, Serpil Hanım'ın hüznü hâlden çok etkilenmişti. Özellikle (...) gözlerindeki derin hüznü onu daha da üzmüştü. Dışarıdan sık sık top sesleri geliyordu. Oysa burası cepheye çok uzaktı. Emin Bey yanındaki askere: -Buralar da mı bombalanıyor, dedi. - Evet, komutanım. Sık sık bombalanır. Geçenlerde şu ilerdeki sanatoryum bombalanmış, çok sayıda yaralı asker şehit olmuştu. İngiliz (...) bu, hiç durur mu? Hastaneleri bile bombalıyorlar. Önce balonlarla yön buluyor, yerini belirliyor sonra da gemilerle bombalıyorlar. - Desene burada da rahat yok insana! - Evet, öyle komutanım. Akşam yemeğinden sonra Serpil Hanım tekrar koğuşları dolaşmaya başladı. Yemekten sonra hastalara tek tek ilaç veriyordu. Emin Bey'in yanına da geldi. İlacını verdi. Emin Bey: - Serpil Hanım, burada da bize rahat yok baksanıza. Sık sık top sesleri geliyor. - Evet efendim. Burada da rahat yok. İngiliz gemileri buraları da bombalıyor. Bazen uçaklar üzerimizden geçerken bomba atıyorlar. Binaların üzerinde Hilal-i Ahmer (Kızılay) işareti olduğu hâlde... - Cephe de öyleydi. Tepelerin arkasına yaptığımız sahra hastanelerini bile bombalıyorlardı. Haa unuttum, eşinizden bir haber var mı? -Yok komutan... Neredee? Daha bir yıllık evliyedik. Bu savaş bizi erken ayırdı. Allah izin verirse sağ salim gelir ve kurtuluşa beraber seviniriz. - İnşallah sağ salim gelir. Astsubay Emin Bey burada çok iyi bakıldı. Yirmi gün içinde yaraları iyileşti ve cepheye döndü. Hastanedeki son günlerinde Serpil Hanım'ı görememişti. Ayrılırken ona teşekkür ederek vedalaşmak istedi. Kime sorduysa bilmiyoruz, dediler. O da Serpil Hanım'a bir mektup yazarak veda etti. Bunu da Başhemşire Hatice Hanım'a verdi. Serpil Hanım'ın asaleti, hüznü çakır gözleri, Emin Bey'in aklından asla çıkmadı. Emin Bey, Çanakkale Savaşı'ndan sonra -ilginç bir tesadüf sonucu- Sina Cephesi'ne gitti. Burada savaşırken patlayan bir top mermisiyle 30 Ekim 1917 günü iki gözünü de kaybetti. (...) Hep müteşekkire kaldı Mürefetli kadınlara... **Ercan DOLAPÇI** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 44-47). (Ders kitabına alınırken kısaltılmıştır.)*

Ek 6: Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü Adlı Metin

Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü

Yıl 1929... Mevsim yaz. Sığırtmaç Mustafa; cılız, çelimsiz ve hastalıklı bir çocuktur. Bir akşamüstü, Yalova kırlığında, ineklerini önüne katmış çiftliğe dönüyordu. Yirmi kadar atlının kendine doğru yaklaştığını gördü. Atlılar yakınına gelince en öndeki atından inip ona çiftliğe nereden gidileceğini sordu. Mustafa: "Siz yanlış yoldan gelmişsiniz." dedi. Eliyle işaret ederek: "Çiftliğe şu yoldan gidilir." Karşısındaki, başını salladı. "Adın ne? diye sordu. "Mustafa!" Karşısındaki yüzüne hemen bir gülümseme yayıldı. "Benim adım da Mustafa, demek adaşız!" Hemen ardından da sordu. "Sen Gazi'yi tanır mısın?" "Tanırım." dedi Sığırtmaç Mustafa. "Onu sever misin?" "Severim." "Niçin seversin?" Sığırtmaç Mustafa, Gazi'yi hep "Paşa" olarak duymuştu. "Paşa olduğu için severim." dedi. Bu yanıtı duyunca karşısındaki gülmeye başladı. Mustafa bozuldu buna. Yoksa bu adam kendisiyle eğleniyor muydu? Karşısındaki sormaya devam etti: "Sen ne iş görürsün Mustafa?" "İşte şu gördüğün sığırları güderim." "Ne kazanırsın?" "Ayda üç lira." "Peki, söyle bana, ayda üç lira senede kaç lira eder?" Mustafa hesaplamaya çalıştı. Onun zorlandığını gören diğer atlılar, hemen araya girdi. Onların da yardımıyla hesap yapıldı. "Otuz altı lira eder." dedi Sığırtmaç Mustafa. "Sana bu otuz altı lirayı versem ne yaparsın?" "Hiç... Almam ki!" "Neden almıyorsun?" "Otuz altı lira çok para!" durdu düşündü Sığırtmaç Mustafa: "Sonra nereden aldın diye sorarlar bana." Kendine gülümseyerek bakan adam "Aferin oğlum." dedi. Yanındakilere döndü: "Böyle olmalı işte." Sonra cebinden bir avuç para çıkarıp Mustafa'ya uzattı: "Al bu parayı." dedi. "Yol gösterdiğin için veriyorum sana! Kimse bir şey diyemez." Sığırtmaç Mustafa, karşısındaki adama yeniden dikkatle baktı. Ciddi miydi, yoksa eğleniyor muydu, bir türlü karar veremedi. Adamın uzattığı paralara karşılık, torbasındaki cevizleri göstererek: "Bir şartla alırım." dedi. "Sen bu cevizleri alırsan ben de senin paranı alırım." "Tamam." dedi karşısındaki adam. Cevizleri alıp karşılığında Mustafa'ya bir avuç parayı uzatırken yeniden adını sordu. Mustafa, adını bir kere daha söyleyince adam: "Benim adım da Mustafa ama yanında Kemal'i de var." dedi. "Mustafa ile Kemal bir araya gelince ne olur?" Sığırtmaç Mustafa şaşırıldı. O an "Bu adam, sakın Mustafa Kemal olmasın?" diye geçirdi aklından. Karşısındaki bu kez: "Beni başka yerde görsen tanır mısın?" diye sordu. Başını salladı Sığırtmaç Mustafa. "Tanımaz mıyım ya... Sen Gazi Mustafa Kemal Paşa'sın." Atına atlayan Atatürk, diğer atlılarla birlikte oradan uzaklaşmaya başladığında Sığırtmaç Mustafa şaşkınlık içindeydi. Rüya görmüş gibiydi. Ertesi gün, Sığırtmaç Mustafa'nın evlerinin önünde bir otomobil durdu. Mustafa'ya: "Seni kaplıcalara götürmeye geldik, Gazi istiyor." dediler. Bu habere çok sevindi Sığırtmaç Mustafa. Hemen otomobile atladı. Otomobil, bir süre sonra kocaman bir binanın önünde durdu.

*Kocaman bir kapıdan geçip kocaman bir salona girdiler. Salonunda bir adam ayakta durmuş ona bakıyordu. “Hoş geldin, beni tanıdın mı?” diye sordu adam. Sığırtmaç Mustafa hiç duraksamadan yanıtladı: “Tanımadım. Hiç görmedim sizi.” Adam şaşırılmış gibi görünerek bir gün önce yol sorduğunu, sohbet ettiklerini, ceviz alıp karşılığında para verdiğini anlattı. Sonra da: “Nasıl tanımadın beni?” diye sordu. Mustafa ısrar etti. Ona, dün konuştuğu kişi olmadığını söyledi. O sırada salonun perdelerinden biri aralandı. Atatürk çıktı ortaya. Yaklaşıp Mustafa'nın saçlarını okşadı. “Aferin oğlum, sandığımdan da dikkatliymişsin.” dedi. “Bu konuştuğun bana benzeyen bir arkadaşım ama sen bunu kolayca fark ettin.” Sığırtmaç Mustafa, hemen koşup elini öptü. Atatürk: “Mustafa, seni çiftliğime kâhya yapacağım, ister misin?” diye sordu. Mustafa, kâhyanın anlamını bilmiyordu. “Kâhya ne demek?” “Çobanların en büyüğü demek!” Mustafa, karşılık vermedi. Atatürk: “Kâhyalık için sana ayda dört lira versem yetiştir mi?” Mustafa çoktan razıydı. “Siz bilirsiniz.” dedi. Atatürk, şakayı daha fazla uzatmadı, ona gerçek düşüncesini söyledi: “Hayır Mustafa... Seni kâhya yapmayacağım, okula göndereceğim. Orada okuma yazma öğreneceksin!” Mustafa belli etmedi ama çok sevinmişti: “Okula gönderin, bu daha iyi.” dedi. Sığırtmaç Mustafa hemen Şişli Çocuk Hastanesine gönderildi. Orada sağlık taramasından geçip tedavisi yapıldıktan sonra okula başladı. Kuleli Askeri Lisesini bitirip subay olarak hayata atıldı. **Süleyman BULUT** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 52-55).*

Ek 7: Okumak Düşünmek İçindir Adlı Metin

Okumak Düşünmek İçindir

Bir gün önce sınıflarına müfettiş gelmişti. Sınıflarında her bir şeyi çok beğenip herkese ama özellikle öğretmenlerine teşekkür etmişti. Öğretmenleri müfettişi yolcu ettikten sonra gelip kısa ve anlamlı bir konuşma yaptı ve yine “Okumak ve düşünmek üzerinde konuşacağız.” Deyip anlatmaya başladı: “Evet çocuklar, konumuz düşünmek. Düşünmek! Sahiden insan ne diye okur? Ne diye mi? Bir şey için: O da düşünmek için. Evet, düşünmek yani kendimizi ve hayatı keşfetmek için. O zaman, düşünmek mi? İnsan ne yaparsa ne ederse düşünmüş olur? Bence düşünmek; herhangi bir şeyin niçinini, niyesini araştırmaktır. Hadi gelin, şöyle bir düşünelim. Düşünelim mi? Tamam! Arşimet’ten önce de insanlar boş bir tasın su üstünde durduğunu pekâlâ görüyorlardı. Değil mi? Fakat o tasın orada neden batmadığının niçinini, niyesini ilk kez Arşimet denen bu dev beyin sordu. Bu farkı ilk kez o fark etti. Eee tabii ki bu göz önünde durup duran doğal yasayı da ilk kez o fark etmiş oldu. Sanırım anlayacağımızı anlamış olduk. Demek ki hayatın gizi, hayata doğru dürüst sorular sormaktır. Şimdi gelin bir de şu Newton (Nivtin) denen güzel adamı analım. Bu adam da çok harika bir adam. Bir yaz günü ağacın gölgesine uzanmış yatıyormuş. Oh, ne güzel! Derken bir elma gelip pat diye kafasına düşmüş. Düşün. Ne var bunda? Üstelik elma bu, ilk kez düşmüyor ki. Elma elma olalı hep düşer. Ama Bay Newton, bu durum üzerinde durup düşünüyor. Bu elma orada dalında dururken ne diye düşer? Alır Newton’u niçinler, niyeler, nasıllar... Sorgulamaya, ardi ardına sorular sormaya başlar. Sonunda araya taraya yer çekimi yasasını bulur. Aferin yüce zekâ Newton’a! Bu kadar kâşiften, bilgeden söz ettikten sonra tabii ki şimdi şu güzeller güzeli adamı da anmadan geçmeyelim. Zaten ben oldum olası bu adamı çok severim. Kim mi? Kim olacak? Owen (Ovin), evet Owen! Büyük bilim adamı ve düşünür. Düşünür olmak harika bir şey. Neyse... Bu güzel adam bir sabah kalkar, gidip ocağa bir çay koyar. Bir süre sonra çay koyduğu çaydanlıktaki su kaynamaya başlar. Çay bu, elbette kaynayacak. Owen’i alır bir düşünce. Owen bir şeyi fark eder. Neyi mi? Çay kaynarken çaydanlığın kapağı ne diye göbek atar durur? İşte o an Bay Owen’in gözleri fal taşı gibi açılır. Olacak bu ya, Owen’i bu düşünce bir türlü bırakmaz. Kapağın göbek atışı üzerinde durur da durur. Oysa çay kapağı ilk kez göbek atmıyor ya. Zaten buna nice bin insan da tanık. Tanıktır tanık olmasına da ama ilk kez bu konu üzerinde Owen düşünüyor. Niçin? Niye bu kapak zıplayıp duruyor?’ der. Sonunda Owen, bulacağını bulur. Ve buluşunu, bütün bir insanlığa armağan eder. Konuşmamıza başlarken ilk başta ne dedik? Okumak, daha çok soru sormak için olmalı. Düşünmek; niçinlerin, niyelerin, nasılların yanıtını araştırmak içindir. O zaman bir kez daha söyleyelim, düşünen beyin sağlıklı kalır. Çünkü biyologlara göre yıpranmayan, sürekli çalışan hücreler, beyin hücreleridir de ondan. Öyleyse

okuyarak ömrümüzü uzatmaya bakalım. Bizlerin de insanlığa armağan edebileceği bir şeyler olsun. Evet, şu gök kubbe altında bizlerin de kayda değer bir eseri olsun.” Ekmel Ali OKUR (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 86-87).

Ek 8: Tahta Bisiklet Adlı Metin

Tahta Bisiklet

Canım Oğlum, yıllarca önce senin de yazları severek gittiğin kasabada yaşıyorduk. Babamın küçük bir tatlıcı dükkânı vardı. Annem, evde bütün gün temizlik yapardı. Her aybaşı babam, elinde bazen iki bazen tek bilezikle gelir; annemin bileğine takardı. Annemin içten içe gönendiğini, sevindiğini görürdüm. O akşamlar her akşamdan daha güzel geçerdi bana göre. Babam da, annem de neşeli olurlardı. Babam eğlenceli bir adamdı. Her durumun gülünç bir yanını bulur çıkarır, bizi kahkahalara boğardı. Arada bir babamın dükkânına uğrayıp taze ekmekle tahin yemeyi çok severdim. Hele okul çıkışlarında karnım zil çaldığında şeker şerbetiyle karılmış tahinin tadına doyamazdım. Babam bir akşam asık yüzle geldi. Annem merakla yüzüne baktı. Bir şey demedi. Zaten babam söylemezse o, bir şey sormazdı. Babam, uzun süre suskun kaldı. Pencereden, akşamın sokakları kaplayan karanlığına daldı gitti. Sonunda annem dayanamadı: “Ne oldu Osman, bir şey mi oldu? Hiç yüzün gülmüyor.” Babam şaşırarak baktı anneme. Sanki böyle bir soru beklemiyordu. “İşler kötü gidiyor. Birkaç haftadır alışveriş olmuyor.” dedi. Sonra da evdeki havayı dağıtmak ister gibi güldü: “Boş verin, kara gün kararır kalmaz. Bugün olmazsa yarın olur, yarın olmazsa öbür gün...” Annem de onun umutlarına katıldı: “Elbette. Ne yapalım? Her şey, her zaman güzel gitmez ya!” O akşam babam yine eskisi gibi güldü, güldürdü. Öyle zamanlarda en çok benimle ilgilenirdi. İlginç sorular sorardı bana: “Bir kulağı sağır olan köpek neden konsere gider?” “Kuyruğu kırık kedinin kaç bacağı vardır?” “Annesini yitiren kaz neden aramaz?” Ya da: “Sarı öküzün boynuzları ne renktir?” “Çil horozun yumurtası da çil olurmuş. Doğru mu?” Ben, onun sorularına kıkırdarken annem de kahve pişirirdi. O zaman babamın neşesi yerine gelir, dükkândaki yorgunlukları biterdi. O gün de geceyi umutla, neşeyle bitirdik. Ben her zaman erkenden yatarken o gün geç kaldım. Yine de mutluydum. Babamın yüzü gülmüştü ya... Ötesinin önemi yoktu. Babam nasıl olsa işleri yoluna koyardı. Öyle olmadı. Babam ertesi gün de daha ertesi günlerde de yorgun, umutsuz geldi. Annem her seferinde sesini çıkarmadan karşıladı. Sessizce yemeklerimizi yedik, odalarımıza çekildik. Neşemiz kaçmıştı artık. Hepimiz, bir daha eski günlerdeki gibi mutlu olamayacağız, diye düşünüyorduk. Öylesine umutsuzduk. Bir akşam babamla annem ilk kez tartıştılar. Annem kırıldı. Babam küstü. Ortadaki sofraya suçu bir çocuk gibi bekledi bizi. Ben üzüldüm. Odama çekildim. Uyumuşum. Sabahleyin evden hepimiz birlikte çıktık. Sokaklardan hiç konuşmadan geçtik. Annemle babam, beni okuluma bıraktılar. Sonra da çarşıya yürüdüler. Akşam eve geldiğimde annem yoktu. Biraz sonra sesini duydum. Komşulardan geliyordu. Onu karşılamaya çıktım. Üzgündü. Solgun görünüyordu. Hasta zannettim. Alnına dökülen saçlarını düzeltirken kolunu gördüm. Bilezikler yoktu. (...) Babamın

işlerini annemin bilezikleri de düzeltmedi. Evdeki değerli halılar, özel dokutulmuş yörük kilimleri birer ikişer çıktı elden. Annem artık hiç konuşmuyordu. Akşamları sofraya hepimiz zorla oturuyorduk. Bir akşam babam eve gelmedi. Annemse pencerede asker oğlunu bekleyen kadınlar gibi uzun süre bekledi. Tam ben odamda yatmaya hazırlanırken evin önüne bir kamyon geldi. İçinden babam indi. “Hadi hiç durmayın, evde ne varsa kamyonu yükleyelim, köye gidiyoruz.” dedi. Annem hiç sesini çıkarmadan eşyayı toplamaya başladı. Babam getirdiği adamlara önce buzdolabı, çamaşır makinesi gibi ağır olanları kamyonu yükletti. Sonra yataklar, dolaplar, çalışma masam, koltuklar derken ev boşalır. Annem ağlıyordu. Ben de arkadaşlarımızdan, komşularımızdan ayrılıyorum diye üzgündüm.

(...) Kamyon yürüdüğünde gözyaşlarımı tutamadım. Babamın da başını çevirdiğini, gözlerini sildiğini gördüm. Annemse daha kamyonu binmeden evi süpürürken ağlamaya başlamıştı. Köye nasıl geldik, eşyalar nasıl indi bilmiyorum. Ertesi sabah kalktığımda odada yalnızdım. Dışarı çıktım. Babam toprak damın üstünde oturuyordu. Annemse ortalarda görünmüyordu. Burası babamın köyüydü, bunu biliyordum ama yine de öylesine yabancıydı ki bana... Evin içinde nereye basacağımı, nerede duracağımı bile bilmiyordum. “Baba, annem nerede?” Oturduğu yerde sesime döndü. Gözleri ağlamış gibi kırmızıydı: “Anneannelere gitti.” “Ne zaman gelecek?” “Bilmiyorum. Yakında belki biz gideriz.” “Peki, benim okulum ne olacak?” “Ona da bir çare bulacağız.” Okula o yıl köyde devam ettim. Ama çok sessizdim. Arkadaşlarım ne kadar oyuna çağırırsalar da içimden oynamak gelmiyordu. Benim durgunluğum da babamı üzüyordu. Bunu görüyordum. Annemi soramıyordum. Evimize amcalar, dayılar, halalar gelip gidiyordu. Bense hepsini birbirine karıştırıyordum. Kim necidir? Kim kimin nesi olur, bilemiyordum. Beni sever görünüyorlardı. Tarlalar, bahçeler, bağlar alınıp satılıyor ama sonuç değişmiyordu. Biz hâlâ köydeydik. Bir gün babam avluya birtakım tahta parçalarıyla bir iki dal getirdi. Testereyi, keseri, çekici, çivi kutusunu çıkardı. “Ne yapacaksın baba?” “Ben de bilmiyorum. Bakalım sonunda ortaya ne çıkacak?” Sonra da kesip biçmeye başladı. Sesimi çıkarmadan bir süre onu izledim. Sonunda arkadaşların yanına gittim. Oyunlarına girmesem de onları izlemeyi seviyordum.

(...) Eve geldiğimde hanaya çıktım. Orta yerde üç tekerlekli bir tahta bisiklet duruyordu. Çok heyecanlandım. Gerçek bir bisikletmiş gibi dümeninden tuttum. Tekerleklerini elledim. Pedalına dokundum. Ertesi gün sokaklarda ne güzel sürerdim kim bilir? Babamı arandım. Yoktu. Sanki kendi yerine bisikleti bırakıp o da çekip gitmişti. Öyle sandım. Bisikleti yattığım odaya götürdüm. Yatağımın başucuna koydum. Yatağıma uzandım. Bir şey yememiştim ama açlık duymuyordum. Uyumuş kalmışım. Gece başucumda konuşmalar duydum. Bir el saçlarımı okşuyor, beni kokluyordu. Birden onun kokusunu, annemin kokusunu yüreğimde duydum.

Gözlerimi açtım. Bana gülümseyen yüzüyle babam duruyordu karşımda. Düş kırıklığına uğradım ama yine de boynuna sarıldım. Sormadan edemedim: “Annem ne zaman gelecek baba? Biz anneme ne zaman gideceğiz?” O, beni öperken yanaklarım ıslandı. “Bilmiyorum, belki de çok kısa zamanda gelir annen.” Neler olduğunu bilmiyordum ama ben annemi bekliyordum. O akşam babamla birlikte gece yarısına doğru sıcak bir çorba içtik. Ertesi sabah başucumda beni bekleyen tahta bisikleti kucaklayıp hanaya çıktığımda annemle babamı konuşurken gördüm. Düş mü görüyorum diye etimi çimdikledim. Bisikleti bir yana fırlatıp anneme sarıldığımda babam pedalı kırılan bisikleti onarmaya başlamıştı. Tahta bisiklete hiç binemedim. Çünkü her binişimde pedalı kopuyordu. Ama olsun. O, babamın benim için sevgiyle yaptığı bisikletti. Çarşılarda satılan pırıl pırıl bisikletlerde sevgi var mıydı? (...) “Tahta bisikletin canı var mıydı?” “Kayısı ağacı şeftaliye ne demiş?” Bu soruların yanıtını babam da bilmiyordu ama beni düşündürüyordu. Ben de bol bol yanıt buluyordum. Bakalım sen de bu sorulara kendine göre yanıtlar bulacak mısın? İşte böyle İlker'im. Benim tahta bisikletim öyle sanırım o köylerde hiç yapılmamış bir bisikletti. O, bana babamın sessiz ama derin sevgisini söyledi durdu bunca yıl. Ne zaman bir bisiklet görsem babamın bana yaptığı o garip ama sevginin simgesi tahta bisikleti anımsarım. Gözlerinden öperim canım. **Hidayet KARAKUŞ** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 104-107). (Ders kitabına alınırken kısaltılmıştır.)

Ek 9: Kaplumbağa İle İki Ördek Adlı Metin

Kaplumbağa ile İki Ördek

*Bir varmış, bir yokmuş, bir zamanlar dünyamızda sürekli düş kuran bir kaplumbağa varmış. Yaşadığı inden bıkmış, neredeyse tiksitmeye başlamış. Ülkeyi gezip görmek, dünyayı ve içindekileri daha iyi tanımak istiyormuş. Günün birinde bu güzel düşünüyü iki yaban ördeğine de anlatmış. Bu yaban ördekleri güzel oldukları kadar da iyiliksever yaratıklarımış, büyük düşünüyü gerçekleştirmesine yardım edebileceklerini söylemişler bizim kaplumbağaya. Ona gökyüzünü göstermişler. “Şu uçsuz bucaksız yolu görüyor musun?” demişler. “Biz seni bu yoldan ta Amerika’ya kadar taşıyoruz. Nice cumhuriyetler, nice krallıklar, nice halklar görürsün; çok değişik törelere tanık olursun; çok yerler görürsün. Homeros’un (Homeros) destanının kahramanı Odiseus (Odiseus) da ancak bu kadarını görmüştür.” Kaplumbağa öneriyi beğenmiş. Uzun uzun konuşmuşlar, tartışmışlar tasarımı, sonunda da anlaşmaya varmışlar. Yaban ördekleri bizim ağır mı ağır gezgini taşımak için güzel bir sopa bulmuş, bu sopayı ağzına vermişler. “Sımsıkı tut dişlerinle, sakın bırakma.” demişler. Sonra ördeklerin biri bir ucundan tutmuş sopayı, biri öbür ucundan, sonra da kanat çırpıp havalanmışlar. Onlarla birlikte bizim kaplumbağa da havalanmış. Ağır hayvanın sırtında eviyle birlikte böyle iki ördeğin arasında havalarda uçtuğunu görenler ne yapmışlar dersin hemen hepsi de şaşkınlıktan parmaklarını ısırılmış. “Mucize! Mucize!” diye bağıriyormuş herkes. “Gelin, gelin de kaplumbağaların kraliçesinin göklerden geçişine bakın!” Kaplumbağa bu güzel sözleri duyar da durur mu? “Kraliçe mi? Evet, doğru! Gerçekten kraliçeyim ben, sakın alay etmeye kalkmayın!” demiş hemen. Demesine demiş ama hiçbir şey söylemeden geçip gitse çok daha iyi edermiş. Öyle ya konuşmak için dişlerini aralayıp da sopayı bırakınca pat diye yere düşmüş ister istemez. Kendisine hayranlıkla bakan insanların ayakları dibinde can vermiş. Kısacası, gevezeliği yaşamına mal olmuş. (...) **Jean de La Fontaine** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 112-113). (Ders kitabına alınırken kısaltılmıştır.)*

Ek 10: Kızgın Bir Lira Adlı Metin

Kızgın Bir Lira

İzmir'in Buca'sında, ortaokulda parasız yatılı okuyorum. Yaşım on üç. Adım Hasan Güleriyüz. Buca'da hava daha serin, daha tatlı, daha yumuşaktır. Şubatta her yere bahar gelmiş gibi olur. Çimenler yeşerir, menekşeler açar. Hele yağmur yağdıktan sonra ortalık öyle değişir ki... Cumartesi pazar günleri, İzmir'de hiç tanıdığım olmadığı için okulda kalırım. Derslerimi hazırlar, ödevlerimi yaparım. Arkadaşlarla okulun bahçesinde top oynarız. Sonra okuldan çıkar, Buca'da gezeriz. Buca'yı İzmir'e bağlayan demiryolunun çevresi çok güzeldir. Burası apayrı bir bahçe gibidir. Çam ağaçlarının ördüğü korular, üzüm bağları ve sebze bahçeleri İzmir'e doğru uzanır.

(...) Sanıyorum bir mart günüydü. Hava o denli sıcaktı ki... Sanki yaz günü gibiydi. İnce pardösümü almamıştım. Terlemiyordum. Sosyal Sigortalar Hastanesini geçtim, aşağıya doğru yöneldim. İşte bu sırada gözüme bir parlaklık çarptı. Demiryolunun sağ rayında, güneşin ışıklarıyla parlayan bir liralık vardı. Vagon tekerleklerinin geçe geçe parlattığı rayın üstünde öylece duruyordu. Bir kez daha baktım liraya, sonra çevremi gözden geçirdim. Çevrede hiç kimse yoktu. Tam karşısında durdum bir liranın. Bu anda, içimde korkuyla karışık bir üzüncü beliriverdi. Eğildim, lirayı aldım. Öyle sıcaktı ki... Güneş, parayı kaynatmıştı sanki. Bu sıcaklık, parmaklarımdan her yerime yayıldı. Gülümser gibi oldum. Çocuklar koymuş olacaktı bu parayı. Biz de yapardık böyle, trenin tekerlekleri büyütürdü parayı çünkü. Yürüdüm. Adımlarımı atıyordum ama içim değişmişti. Çevremdeki çiçekleri, yeşilliği görmüyordum artık. Hem yürüyor hem de küçük kentimde yaşıyordum. Bir gün, böyle kızgın bir liranın coşkusunu yaşamıştım. Altı yaşındaydım. İlkokula başlamamıştım daha. Evimiz iki katlıydı. Annemlerin yatak odası, ikinci katın birinci odasıydı. Ben, aşağıdaki küçük odada yatarım. Sanıyorum güz mevsimiydi. Hava bulutluydu. Bir akşamüstü evde yalnızdım. Annemle babam bir yere gitmişlerdi. Canım sıkılmıştı. Sokağa çıkmış, oyun oynamış, arkadaşlarım evlerine gidince ben de eve dönmüştüm. Nereden geldiyse aklıma ikinci kata çıktım. Annemin yatak odasının kapısı açıktı. İçeriye girdim. Gözüm, babamın pencerenin yanında asılı yeleşine takıldı. Babam, giysisini değiştirmiş, bu eski yeleşini oraya asmıştı. Yeleşin bir yanı aşağıya sarkıktı. Babam, bozuk paralarını yeleşinin sağ alt cebine koyardı. Kabarık cep, gözlerimi ve elimi çekti. Pencereye yaklaştım. Elim uzattım. İki parmağımın ucunda bir lira vardı. Sevinmekle üzüncü arasında şöyle bir durakladım. İçimden bir yıldırım geçmiş gibi oldu. Ama lirayı avucumun içine sıkı sıkı yerleştirmiştim. Dışarıya çıktım, aşağıya indim. Ayaklarım yürüyordu ama ben nereye gittiğimi bilmiyordum. Sokak kapımızı kilitleyip anahtarı yerine koyduğumu anımsıyordum. Çarşımız, bir tepe üstündeydi. Çarşıya çıkan yollar hep yokuştur. Yokuşu çıktım.

Her zaman şeker aldığım büyük mağazaya yaklaştım. Bir lira avucumun içindeydi. Şekercinin camlarındaki kavanozlarda bulunan renk renk şekerleri gözden geçirdim. Lokum mu alsaydım, yoksa şeker mi? Şekerin nanelisi mi olsaydı, ağdalısı mı? Mağazanın açık kapısından girdim. Hiç kimse yoktu. Şekerci amca elinde bir makas, şeker kesiyordu. Şeker ağdalarını tezgâhının üstünde uzatıyor, sonra vmakasla kesiyordu. Renk renk şekerler, tık tık düşüyordu masaya. Dükkânın içi şeker kokuyordu mis gibi. - Az bekle küçük, bak işim var, dedi. Adamın arkasında bir ocak, üstünde büyük bir tencere kaynıyordu. Benim dikildiğim yerde de büyük bir gaz ocağı yanıyordu harıl harıl. Gaz ocağının üstünde de büyük bir tencere vardı. Adam, durmadan kesiyordu şekerleri. Ağdalar sarılı, kırmızılı, yeşilli birikiyordu, harman gibi masanın üstünde. Ne kadar çok şeker vardı!

Ne oldu, nasıl oldu bilmiyorum, avucumdaki bir lira kaydı, gaz ocağının üstünde kaynayan tencerenin içine düşüverdi. - Param, dedim. Adam bağırdı: - Ne oldu? - Param, tencerenin içine düştü. Şekerci geldi, elini uzattı, lirayı aldı ve bana verdi. - Dalma, iyi tut paranı, dedi. Bir lira öyle ısınmıştı ki... Elim yanar gibi olmuş, lirayı bir elimden öteki elime aktarmıştım. Şekerci işine dalmıştı. Birdenbire geriye döndüm. Hızla mağazadan çıktım, yokuş aşağıya koşmaya başladım. İçimdeki ağırlık kalkmış, sevinir gibi olmuşum. Avucumdaki para elimi yakmıyordu. Evin yolunu yarılamaştım. Bir yağmur başladı, ama ne yağmur! Hızlı, gür, sık... Evlerin saçaklarının altına gizlendim. Biraz, caminin önünde bekledim. Bir türlü dinmiyordu yağmur. Bir yandan da islanmıştım. Kendimi evimizin kapısından zor attım içeriye. Annemler dönmüş, babam yukarıya çıkmıştı, oradan sesi geliyordu. Annem, üstüme atıldı: - Ne oldun sen Hasan, diye sordu. - Islandım anneciğim. - Nerelere gittin? - Sokaktaydım. - Ben sana dışarıya çıkma demedim mi? Annem bir yandan da ceketimi, pantolonumu çıkarıyordu. Annem durmadan söyleniyor, ben ona hiçbir yanıt veremiyordum. Para avucumun içindeydi, onu göstermiyordum. Bu sırada babam gülererek yukarıdan indi. - Bak, ben oğluma neler aldım! Hasan al bakalım bunları, dedi. Babamın elinde iki küçük kese kâğıdı vardı. Aldım onları. Sevinemiyordum. Suçun altında ezilmiştim. Zorla gülümsüyordum. Ama sağ avucum açılmıyordu. Şekercinin ağda bulaşığı, liramı da ağdalaştırdığı için elime yapışmıştı iyice. Babam, sedire atarken kendini: - Hasan, ne var avucunda, diye bağırdı. İki küçük kese kâğıdını bir elimde tutuyor, babama bakıyor, bir şey söyleyemiyordum. Annem geldi, avucumu açtı: - Harcamadın mı oğlum paranı? Başımı kaldırdım hayır anlamında. Annem, bana para verdiğini mi sanıyordu yoksa beni zor durumdan mı kurtarmak istemişti? Kurtulmuşum. Elimin ağdasını yıkadım. Babamın verdiği kese kâğıtlarını açtım. Birinde akide şekeri, ötekinde de benim sevdiğim lokumlardan vardı. Bu olaydan sonra anneme, babama haber vermeden hiçbir yerden para almadım. Biraz daha yürümüşüm ki tümseğin ardından beş altı çocuk çıktı, bana parayı

soruyorlardı. - Siz mi koymuştunuz, dedim. Sarı saçlı, iri gözlü bir yaramaz atıldı: - Evet ağabey! Lirayı verdim, şirinyer'e doğru yürümeye başladım. İbrahim Zeki BURDURLU (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 118-120). (Ders kitabına alınırken kısaltılmıştır.)

Ek 11: Adını Göklere Yazdıran Çocuk Adlı Metin

Adını Göklere Yazdıran Çocuk

Çocuklarda meslek seçme isteği nasıl doğar? Kesin olarak bilinmiyor. Önemli olan her çocuğun bir şeye merak sarıp onun üzerinde derinleşmesi. Hiçbir konuya ilgi duymamak her genç için felaket sayılmalıdır. Japon Kaoru İkeya daha küçük bir çocukken akli hep göklerde idi. Yıldızlarla dolu gök kubbede neler vardı? Kaoru'nun babası balıkçı idi. Bu meslekle gökler arasında hiçbir ilişki yoktu. Baba İkeya'ya sorarsanız oğlunun kendi gibi balıkçı olmasını isterdi. Kaoru, ailenin en büyük evladı idi. Ana babasının ve üç kardeşinin yükünü onun çekmesi gerekiyordu. Balıkçılık küçük görülecek bir meslek değildi. Onun da incelikleri vardı. Kaoru, babası sağ iken mesleğin inceliklerini çok iyi öğrenebilirdi.

Aile, bir ara sanayi kenti Nagoya'dan Bentenjima kasabasına taşındı. Oğul o sırada altı yaşında idi. Yeni ev, kendisi bakımından büyük bir özellik taşıyordu. Evin damı dümdüzdü, yıldızları izlemeye uygundu. Küçük Kaoru yollarda çocuklarla oynayacak yerde günlerini damda geçiriyordu. Doğrusu küçüğün gök merakı annesinin de hoşuna gitmiyordu. Ne çıkacaktı gökleri izlemekten? Ama Kaoru için gökyüzü kitaptı. Küçük, on iki yaşına doğru okulun kitaplığına dadandı. Gökbilim ile ilgili ne varsa okuyor, not alıyordu. Gök haritalarını nerede bulursa alıyor, bunlara kendi gözlemlerini de işliyordu.

Teleskop Sorunu

Ancak gökleri durmadan gözlemekle fazla bir sonuç alınamazdı. Küçük de olsa bir teleskop gerekiyordu. Kaoru yine okul kitaplığına daldı; teleskop yapımı ile ilgili fizik, kimya, optik bilgilerini adeta yuttu. Sonra eski makine parçalarının satıldığı pazardan teleskop parçaları toplayıp kendi teleskobunu yaptı. Gökyüzü şimdi Kaoru'nun önüne yıldızları, gezegenleri, düşen yıldızları, kuyruklu yıldızları ile açılmaya başladı. O andan itibaren genç Kaoru kararını verdi. Yeni bir kuyruklu yıldız bulacak ve buna adının verilmesini sağlayacaktı. Amatör birçok gök bilimci yok mu idi? Onların içinde kuyruklu yıldız bulmuş birçokları vardı. Kendisi de bunlardan biri olacaktı. Ve çalışmaya başladı Kaoru büyük bir hızla... Ama ünlü bir söz vardı: "İyi düzen bu düzen, girmese araya bozan." diye. Genç Kaoru'nun babasının işleri birdenbire bozulmaya başladı. (...)

Yaşam Savaşımı

Ailenin yükü Kaoru ile annesinin omuzlarına çökmüştü. Zavallı kadın, evlerinin yakınındaki İstasyon Otelinde temizlikçi ve aşçı olarak iş buldu. Kaoru, ortaokulu bitirir bitirmez kendine iş aradı, buldu. Bir piyano fabrikasında tuş perdahlıyordu. Eğitimi fazla olmadığından fazla bir para kazanamıyordu bu işten. Fakat kazandığı ile hiç olmazsa kendi masrafını çıkarıyor, kalanını da eve veriyordu. Kaoru'nun annesi de oğlunun yıldız merakına

kızıyordu. Bir an önce bir iş bulmalı idi kendisine. Kadıncağızı asıl üzen oğlunun damdan inmemesi idi. Yaz kış boş vakitlerini damdan geçiriyordu. Kaoru dal gibi bir çocuktur. Her an hastalanabilirdi. Sabahlara kadar uykusuz kaldığı için benzi de sapsarı idi. Kadın, oğlunun sağlığı ile o kadar ilgili idi ki gecenin hangi saatinde olursa olsun her dama çıkışında o da uyanıyordu. Bu arada Kaoru, teleskobu için bir de ayna perdahlamıştı boş vakitlerinde.

Bilgin Dayı

Kaoru, dış ilişkilerini de ihmal etmiyordu. Tabii kendisi gibi amatör ve profesyonel gök bilimcilerle... Bunlardan biri, ünlü Minoru Honda idi. Kaoru yeni bir kuyruklu yıldız bulma düşüncesini ona açtı. Yanıt pek iç açıcı değildi fakat gerçek payı taşıyordu: “Sevgili Kaoru, kuyruklu yıldız bulacağım diye her gece gökleri taramak boş bir gayrettir. Sen her şeyden önce sadece gökyüzünü incele. Ama her şeyi ile... Bakarsın bir gün karşına istediğin yıldız çıkar.” Minoru Honda doğru söylüyordu. Birçok buluş rastlantı biçiminde yapılmıyor mu idi?

Kaoru 1963 yılı başında iyice giyinerek dama çıktı, göğü taramaya başladı. Önce göğün doğu tarafını taradı, sonra güney kubbesine çevirdi teleskobunu. Bir ara toz duman arasında bir ışık sezer gibi oldu. Önündeki gök haritalarına baktı. Öyle bir şey görünmüyordu. Kaoru birden dikkat kesildi. Toz bulutunu bir daha, bir daha inceledi. Ve kararını verdi. Kimsenin bilmediği bir kuyruklu idi bu. Kaoru sabah erkenden telgrafhaneye koştu, buluşunu Tokyo Gözlemevine telledi. Haber bir anda bütün dünya gözlemevlerine yayılmıştı. Haber ajansları buluşu “Flaş haber!” olarak verdiler.

Gazeteci, Televizyoncu Akını

Kaoru buluşunu Tokyo Gözlemevine bildirdikten sonra piyano fabrikasındaki işinin başına dönmüştü. Evi; televizyoncuların, gazetecilerin, sinemacıların, radyocuların akınına uğramıştı. Buluşa annesi de şaşırılmıştı. Oğlunun adresini verdi. Bu sefer piyano fabrikasının önü mahşer yerine döndü. Müdür şaşırılmıştı. Kimdi bu Kaoru? Hemen dosyasını getirtti. Şunlar yazıyordu içinde: “Kimse ile konuşmaz, sporla hiç ilgilenmez. Herkesle iyi geçinir, işlerini çok iyi yapar.” Fabrika müdürünün tepkisi, bu değerli işçisi için bir fon açtırmak oldu. (...) Kaoru'nun bulduğu kuyruklu yıldız “İkeya Kuyruklu Yıldızı 1963-a” resmî adı verildi. Kaoru ikinci buluşunu, yine kendi yaptığı bir teleskopla 1964 Temmuz'unda yaptı. Buna da “Kuyruklu Yıldız 1964-f” adı verildi. Genç amatör gök bilimci, üçüncü yıldızı kendisi gibi amatör gök bilimci Tsutomu (Somu) Seki ile yaptı. Buna da “İkeya-Seki” adı verildi, ikisinin adı ile. Kaoru İkeya, emeklerinin boşa gitmediğini herkese göstermiş oldu. Adını da o zaman için tam üç kez göklere yazdırdı. Kaoru İkeya ilk kuyruklu yıldızı bulduğu sırada on dokuz yaşında idi. (...) 1938 Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanan Pearl S. Buck'ın (Pörl S. Bak) şu sözü İkeya'nın durumuna çok uyuyor: “Gençler en olmayacak işleri başarmaya kalkarlar; işin tuhafı, başarılılar da.”

(...) **Vehbi BELGİL** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 136-138). (Ders kitabına alınırken kısaltılmıştır.)

Ek 12: A Harfi Adlı Metin

A Harfi

5 Haziran 1932'de Rotunda Hastanesinde doğmuşum. Benden önce dokuz, benden sonra ise on iki çocuk vardı, yani ben ortanca gruptan biriydim. Toplam yirmi iki çocuğun on yedisi yaşadı, dördü bebekken öldü. On üç çocuk hâlen ailenin devamını sağlıyor.

(...) Doğumdan sonra annemi iyileşsin diye birkaç haftalığına eve göndermişler. Bu arada beni hastanede tutmuşlar. Annem yeterince iyileşip beni kiliseye götürünceye kadar orada vaftiz edilmeden isimsiz olarak kalmışım. Benimle ilgili bir sorun olduğunu ilk gören annemmiş. O zamanlar yaklaşık dört aylıkmişim. Ne zaman beni beslemeye çalışsa başımın arkaya doğru düştüğünü fark etmiş. Boynumu sabit tutmak için eli ile enseme destek yaparak bunu düzeltmeye çalışıyormuş. Ancak elini çekince başım yine düşüyormuş. Bu ilk uyarı işaretiymiş. Sonra ben büyüdükçe annem başka kusurlarımı görmeye başlamış. Ellerimin neredeyse sürekli sıkılı ve arkaya doğru bükülmüş olduğunu görmüş. Ağzım biberonun memesini kavrayamıyormuş çünkü o küçük yaşta bile çenem sımsıkı birbirine kilitlendiğinden annemin ağzımı açmamı sağlaması mümkün olmuyormuş. Ya da çenem birden çözülüp gevşiyor ve bütün ağzım bir tarafa çekiliyormuş. Altı aylıkken etrafıma yığılan yastıklardan bir dağ olmadan oturamıyormuşum, on iki aylık olduğumda da durum değişmemiş. Bu yüzden çok endişelenen annem, endişelerini babama anlatmış ve bunu daha fazla ertelemeden bir an önce tıbbi tavsiye almaya karar vermişler. Beni hastanelere ve kliniklere götürmeye başladıklarında bir yaşımı biraz geçmişim. Bende kesinlikle anlayamadıkları ve adını koyamadıkları ancak son derece gerçek ve rahatsız edici bir sorun olduğuna ikna olmuşlar. Beni gören ve muayene eden doktorların hemen hepsi, çok ilginç ancak aynı zamanda ümitsiz bir vaka olarak değerlendirmiş. Birçoğu anneme yumuşak bir tavırla benim zihinsel engelli olduğumu ve böyle kalacağımı söylemiş. (...)

Annem bu gerçeği -o zamanlar kaçınılmaz görünen benim kurtarılamayacağım, iyileştirilemeyeceğim, bana dair hiçbir umudun olmadığı gerçeğini- kabul etmeyi reddetmiş. (...) Ancak onun tutunabileceği, vücudum sakat olsa da zihinsel engelli olmadığımı dair inancını destekleyecek tek bir kanıt parçası yokmuş.

(...) Doktorların benden umudu kesmesini başka bir deyişle benim bir insan olduğumu unutmalarını hatta yalnızca karnı doyurulacak, yıkanacak ve sonra bir kenara bırakılacak bir şey olduğumu söylemenin dışında hiçbir şekilde yardım edemeyeceklerini gören annem, o anda meseleyi bizzat ele almaya karar vermiş.

(...) Bu, gelecekteki hayatımla ilgili çok önemli bir karardı. Annemin karşı karşıya kalacağım bütün mücadelelerde her zaman yanımda olacağı, yenilmek üzere olduğum

zamanlarda ise yeni bir güçle bana destek vereceği anlamına geliyordu. Ama bu onun için kolay değildi çünkü akrabalar ve arkadaşların kararı aksi yöndeydi. Onlar, bana kibar ve anlayışlı davranılması ancak ciddiye alınmamam gerektiğini düşünüyorlardı. Bu bir hata olurdu. “Kendi iyiliğin için” diyorlardı. “Bu oğlana diğerlerine bakacağın gibi bakma yoksa sonunda kendi kalbin kırılır.” Annemle babamın onların pek çoğuna karşı gelmesi benim için çok büyük şanstı. (...)

Dört yıl geçip gitmişti. Artık beş yaşında olmama karşın hâlâ yeni doğmuş bir bebek gibi yardıma muhtaçtım. Babam ekmek paramızı kazanmak için duvarlar örmeye gittiğinde annem zihnimdeki kalın perdenin arkasına yavaş yavaş, sabırla ulaşmaya çalışarak benimle diğer çocuklar arasında oluşmuş görünen duvarı tuğla tuğla söküyordu Bunların karşılığı olarak benden yalnızca belli belirsiz bir gülümseme ya da garip bir ses aldığı için aslında zor, heves kırıcı bir işti bu. Konuşamıyor ve hatta mırıldanamıyordum; tek bir adım atabilmek şöyle dursun, destek olmadan kendi başıma oturamıyordum bile. Uyuşuk ya da hareketsiz değildim. Uyku dışında beni hiç terk etmeyen vahşi, sert, yılan gibi kıvrak bir hareket biçimim vardı. Parmaklarım sürekli bükülmüş ve kıvrılmış hâldeydi, kollarım arkaya sarkıyordu, sık sık kasılıyordum, başım da yanlara ve arkaya doğru kayıyordu. (...)

Artık beş yaşındaydım ama hâlâ herhangi bir zekâ belirtisi göstermiyordum. Ayak parmaklarım, özellikle sol ayak parmaklarım hariç hiçbir şeyle belirgin biçimde ilgilenmiyordum.

(...) Sonra birden oldu! Bir anda her şey değişti. Gelecek hayatım belli bir şekil aldı, annemin bana olan inancı karşılık buldu, gizli korkusu açık bir başarıya dönüştü. Onca yıllık bekleyişin ve belirsizliğin ardından öyle hızlı ve basit olmuştu ki yaşadığım her sahneyi sanki geçen hafta yaşanmış gibi görebiliyorum ve hissedebiliyorum. Soğuk, gri bir aralık gününün öğleden sonrasıydı. Dışarıda sokaklar karla parlıyordu, pırıl pırıl kar taneleri pencere camına yapışıp eriyor ya da ağaç dallarında erimiş gümüş gibi asılı duruyordu. Rüzgâr uğulduyor ve her yerde küçük kar yığınları oluşturuyordu. Kasvetli ve karanlık gökyüzü koyu renk bir tenteye engin, gri bir sonsuzluk gibi gerilmişti. Bütün aile içeride, kocaman gölgelerin duvarda ve tavanda dans etmesini sağlayan, küçücük odayı ısıtıp aydınlatan mutfak ateşinin etrafında toplanmıştı. Bir köşede, Mona ve Paddy (Pedi) önlerinde birkaç yırtık okul kitabıyla birbirine sokulmuş oturuyorlardı. Eski, yontulmuş tahtanın üzerinde parlak sarı tebeşirle küçük toplama işlemleri yapıyorlardı. Ben de onlara yakındım, duvara yaslanmış birkaç yastıktan destek alarak oturmuş, onları izliyordum. Dikkatimi bu kadar çeken şey tebeşirdi. Uzun, ince, sapsarı bir çubuktu. Daha önce hiç böyle bir şey görmemiştim. Tahtanın siyah yüzeyinde öyle belirgindi ki altın bir çubuk gibi etkilemişti beni.

Birden kız kardeşimin yaptığı şeyi yapmayı çok istedim. Sonra ne yaptığımı tam olarak düşünmeden ve bilmeden kardeşimin eline uzanıp tebeşiri ondan aldım sol ayağımla. Bunu yapmak için neden sol ayağımı kullandığımı bilmiyordum. Bu, birçok kişi için olduğu gibi benim için de muamma çünkü küçükken ayak parmaklarıma ilgi göstersem de daha önce ayaklarımı böyle kullanmayı denememiştim hiç. Onlar da ellerim gibi işlevsiz olabilirdi. Ancak o gün sol ayağım, görünüşe göre kendi iradesi ile kardeşimin eline uzanıp kaba bir biçimde tebeşiri ondan aldı. Tebeşiri ayak parmaklarımin arasında sıkıca tuttum ve dürtüyle hareket edip tahtanın üzerine gelişigüzel karalamalar yaptım. Sonra durdum, neye uğradığımı şaşırılmış bir hâlde ayak parmaklarımin arasındaki sarı tebeşir parçasına baktım; onun buraya nasıl geldiğini, bundan sonra ne yapacağımı bilmiyordum. Ardından başımı kaldırdım ve herkesin konuşmayı bıraktığını, sessizce bana baktığını gördüm. Kimse kıılmıyordu. Küçük, tombul yüzü siyah bukleleriyle çevrelenen Mona, kocaman gözleri ve açık ağzı ile bana bakıyordu. Ateşin karşısında, alevlerin yüzünü aydınlattığı babam oturuyordu. Öne eğilmişti, ellerini dizlerine koymuştu, omuzları gergindi. Alnımdan ter aktığını hissettim. Annem elinde dumanı tüten tencere ile kilerden çıkıp geldi. Odadaki gerilimi hissederek masa ile ateşin arasında durdu. Odadakilerin bakışlarını takip etti ve köşedeki beni gördü. Gözleri yüzümden, parmaklarımin arasındaki tebeşiri tuttuğum ayağıma kaydı. Tencereyi bıraktı. Sonra daha önce birçok kez yaptığı gibi yanıma gelip çömeldi. “Sana onunla ne yapılacağını göstereceğim Chris (Kiris).” dedi yavaş ve garip bir tavırla. Yüzü, duyduğu heyecanla kızarmıştı. Mona’dan başka bir tebeşir aldı, bir an tereddüt etti sonra büyük bir istekle önümde yere “A” harfini yazdı. “Aynısını yaz.” dedi gözlerini ayırmadan yüzüme bakarak. “Aynısını yaz, Chris.” Yapamadım. Etrafıma bakındım; bana çevrilen gergin, heyecanlı yüzleri gördüm. Hepsi o anda donmuştu, hareketsizdi ve hevesle bir mucize gerçekleşmesini bekliyorlardı. (...)

Tekrar denedim. Ayağımı uzattım, tebeşir ile sertçe yaptığım hamle eğri bir çizgi çizmekten başka bir şeye yaramadı. Annem tahtayı benim için sabit tutuyordu. “Tekrar dene, Chris.” diye fısıldadı. “Tekrar.” Denedim. Vücutumu kastım ve sol ayağımı üçüncü kez uzattım. Harfin bir tarafını çizdim. Diğer tarafın yarısını da çizdim. Sonra tebeşir kırıldı ve şaşkınlık içinde kalakaldım. Tebeşiri atmak ve vazgeçmek istedim. O anda annemin elini omzumda hissettim. Bir kez daha denedim. Ayağım öne gitti. Titredim, terledim ve bütün kaslarımı gerdim. Ellerimi o kadar sıkımsam ki tırnaklarım etime geçmişti. Dişlerimi o kadar sıkımsam ki az kalsın alt dudacağımı deliyordum. Odadaki her şey, etrafımdaki yüzler bembeyaz olana kadar yüzdü. Yine de “A” harfini yazdım. Önümde yerde duruyordu. Titrekti, acemiceydi, kenarı eğri büğrüydü ve hiç düzgün olmayan bir orta çizgisi vardı. Yine de “A” harfiydi. Başımı kaldırdım. Bir an annemin yüzünü gördüm, yanaklarında yaşlar vardı. Sonra babam eğildi ve

beni omzuna aldı. Başarmıştım! Zihnime, kendini ifade etme şansını verecek olan şey başlamıştı. Evet, dudaklarımla konuşamıyordum ama şimdi sözlerden daha kalıcı şeylerle konuşacaktım yazılı sözcüklerle. Ayak parmaklarımın arasında tuttuğum bir parça kırık tebeşirle yere çizdiğim o bir harf benim için yeni bir dünyaya giden yol, zihinsel özgürlüğümün anahtarıydı. Çarpık bir ağızla bir şeyler ifade etmek için can atan gergin ben için rahatlama kaynağıydı. (...) **Christy BROWN** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 150-153). (Ders kitabına alınırken kısaltılmıştır.)

Ek 13: Yusufçuk Adlı Metin

Yusufçuk

Derler ki Anadolu'nun bir yerinde, diyelim Toroslar'da dağ köylerinden birinde bir adam varmış. Bir karısı, biri kız biri oğlan, iki küçük çocuğu olan bir adam. Yaşlıca, kendi hâlinde bir adam... Bir avuçluk toprağını eker biçer, yiyeceğini sağlar; tek gözlü toprak damının bahçesinde sebze yetiştirir, çoluğu çocuğu yer, konu komşuya bile yetermiş. Beş on davarı varmış; karısı sağar, yoğurdunu yerler, ayranını içerlermiş. Eli hünerli, gönlü gani bir adammış. El hüneri, gönül tokluğu kaç para, dünyada ölüm olduktan sonra? Her kapıya uğrayan ölüm, bu adamın da kapısına uğramış. Almış karısını adamcağızın elinden, iki çocukla ortalıkta kalakalmış adam. Kız, yedi yaşında ya var ya yok; oğlanı, Yusuf'u dersin ancak beşindeymiş. Emine'ymiş kızın adı, bulaşık yıkamayı becerirmiş ama yemek yapmayı nerden bilsin? Bilse yapacak, babasını kardeşini aç koymayacaktı. Konu komşu yardıma gelmiş ilk günler. Kimi yemek yapmış, kimi çamaşır yıkamış. "Taşıma suyla değirmen dönmez." demişler. "Elden gelen öğün olmaz." demişler. Gün gelmiş, komşular gelememişler. Ara sıra yemek gönderenler olurmuş (...)

(...) Adam (...) karar vermiş evlenmeye. Karar vermiş ya "Çocuklarımı incitmeyecek (...) biri olmalı bulacağım kadın." Diyesi olmuş. Ama böylesini bulmak, okuryazar bulmak kadar zormuş köyde. Bunu da bilirmiş adam. Adamın evlenme isteği duyulunca köyde, başlamışlar yaşlılar salık vermelerine (...) Neyse adam da çok uzatmamış işi, günün birinde bu salık verilenlerden birine dönür göndermiş. İş oluruna bağlanmış, almış gelmiş kadını eve. Almış gelmiş ya daha ilk günden burcu bulanmış adamın. Kadın kuşluk ne, gün öğlen olmuş hâlâ yatarmış. Adam "Hele ilk gündür, olsun bakalım." demiş kendi kendine. "Yarın böyle yapmaz." demiş. Demiş ama yarın olmuş, kadın gene kendi bildiğini okumakta. "Hele hele öbür gün ola." demiş içinden adam. Öbür gün olmuş. Kadın ilk günküden de beter, yatar da yatarmış. Yatıp kalmakla kalsa iyi, çocuklara da dirlik vermemeye başlamış: "Kız, su getir bana!", "Yusuf, şu davarları kov!" diye... Haftasına varmamış, adama da başlamış buyruklara: "Değirmene gidilecek, durma!", "Davara yeni bir ağıl yap!", "Bahçenin bilmem neresine kavak dik!" "Domatesleri sula!" B öyle böyle adamı almış avuçlarına, çocuklara da gizli saklı etmediğini komaz olmuş. (...) Çocukların yüreklerine bir korku salmış ki ne korku! Günlerden bir gün de onları oğlak otlatmaya göndermiş dağa, ormana. Gönderirken de "Sakin ha sakın, bir tekini bile yitireyim demeyin! Onları bir tamam geri isterim sizden!" demiş. Çocuklar, oğlakları önlerine katıp düşmüşler ormana. Çok hoşlarına gitmiş orman. Yelin ağaçlardaki sesi ninni gibi gelirmiş onlara, kuşları sesi türkü gibi. Hele buz gibi pınarlara rastladıkça sevinçlerinden deliye dönerlermiş, birbirlerini islatarak oynarlarmış oluk başında. Böyle böyle

ormanın ta içlerine değin dalmışlar iyice. Oğlaklar gider, çocuklar gidermiş. Gün ikindi olmuş, derken akşam. “Hele dönelim eve.” demişler ama bir de bakmışlar ki oğlaklardan biri, göğce oğlak yok. “Acep nerde kaldı, hangi kovuğa girdi?” diye aramışlar taramışlar ya yok göğce oğlak. Almış çocukları bir korku. Acaba. Karanlık bastırmakta bir yandan, göğce oğlak yitik öte yandan. Eve gitseler üvey anaları ne dedi? “Sakin ha sakın, oğlakların bir tekini bile yitirmeyin!” dedi. “Onları bir tamam sizden geri isterim!” dedi. Ormana çökmekte olan karanlıksa küçük yüreklerini güm güm öttürmekte. Bu iki korku ile ne yapacaklarını bilemez olan çocuklar başlamışlar ağlamaya. Ağlamışlar. Bir yandan da göğce oğlağı ararlarmış. Derken karanlık iyice bastırılmış, gece kuşlarının sesleri doldurmuş ormanı kendi ağıtlarıyla birlikte. Ve o zaman çocuklar ta yürekten, “Allah’ım” demişler “Bizi ya bir taş eyle ya bir kuş!” Nasıl olmuşsa olmuş, ikisi de birer kuş olmuş o saat. Bir kuş vardır, geceleri hüüzünlü bir sesle öter; uzaktan, derinden bir sesle, “Gusguuuk, gusguuuk...” diye. Özellikle orman köylerinde çok olur. Bağlık bahçelik yerlerde olur. Gündüzleri hiç ses etmez, ötmez. Dağ köylerinde olur ya görenler azdır bu kuşu, insanlardan kaçar hep. Çok, çok güzel bir kuştur. Adına “Gusguuk” derler köylüler. Ki asıl adı “Yusufçuk”tur. “Niçin Yusufçuk demişler bu kuşa?” dediniz mi size bu efsaneyi anlatırlar, ardından da derler ki: Emine ile Yusuf kuş olduktan sonra da aramışlar göğce oğlağı. Ama bulamamışlar. Hâlâ aramaktalarmış. “Gusguuk... Gusguuuk...” diye öterler ya. Bu, Emine’nin “Yusuuuf... Yusuuuf...” diye kardeşini çağırmasıdır. Ve devam ederler anlatmaya: Her ötüşte Emine kardeşine sorarmış: “Yusuuuf... Yusuuuf... Göğce oğlağı buldun mu?” diye. Kardeşi “Yooook...” dermiş. İşte, bir bulsalar göğce oğlağı yeniden insan kılığına gireceklermiş. “İnsan kılığına girip de neyleyecekler?” demeyin sevgili okurlarım. Görürseniz göğce oğlağı Yusufçuk’a haber verin, e mi? **Ali PÜSKÜLLÜOĞLU** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 172-174). (Ders kitabına alınırken kısaltılmıştır.)

Ek 14: Futbolcu Olmaya Karar Vermiştim Adlı Metin

Futbolcu Olmaya Karar Vermiştim

Bizim kuşağın çocukluğu İkinci Dünya Savaşı yıllarına rastlar. Dünya Savaşı ne demektir, nereden bileceksiniz. Ben dört yaşındayken savaş çıkmıştı. (...) İnanın, ilk lastik topu (o da yumruk kadar bir şeydi) ortaokul ikinci sınıftaydım gördüğümde. İçi havayla şişirilmiş bir futbol topuna ayağımın ucunu değdirme keyfini tattığımda artık liseye gidiyordum. Ama büyüyünce futbolcu olmayı, bir futbol takımında oynayabilmeyi öylesine çok isterdim ki... Sokak aralarından eski paçavraları toplar, düre büke yusuvarlak ederdik, iplerle sarardık, güya top yapardık kendimize. Sonra da çift kaleyi kurardık mahalle aralarında, iki takıma bölünürdük, maç yapardık. Lakin top dediğimiz o paçavra yığını ne düştüğü yerden sıçrar, ne uçar gider. Hele şöyle bir de ıslanmaya görsün... Ayakkabılarımız parçalanmasın diye yalın ayak oynardık üstelik. Akşamları üstüm başım çamur içinde, kan tere batmışım... Nedense bir de hep pabuçlarımın burnu delinirdi önce. (...)

Öte yandan da futbol düşkününü bir dolu arkadaşımın aksine gerçekten çok çalışkan bir öğrenciydim. Ders saatlerinin dışında kalan bütün zamanımı top peşinde koşmakla geçirirdim ama geceleri de hemen hemen her gün saat on ikiye kadar çalışır, ödevlerimi bitirirdim. İlk ve ortaokulda notlarım hep pekiyi olduğu için artık yazgım belli olmuştu. Çevremdeki herkes “Sen okursun, okursun.” diyordu çünkü. (...) Liseyi bitirecektim, üniversiteye gidecektim. Okuyup da ne olmayı düşünüyordum, inanın çıkaramıyorum şimdi. Doktor mu, avukat mı, mimar mı? Yalnız, galiba ta lise ikinci sınıfa kadar mimarlığın nasıl bir iş olduğunu dahi bilmediğimi de söylemeliyim. Olsa olsa mühendislik filan diye düşünmüşümdür. Kısacası hem okuyup bir şeyler olmayı kuruyordum hem de ne olursam olayım mutlaka bir futbol takımında oynamaya da kararlıydım. İşte bu düşüncelerle İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminin üzerinden daha üç dört yıl ya geçmişti ya geçmemişti yani henüz savaşın yaraları tam sarılmamıştı, Adana Erkek Lisesi'ne kaydoldum.

(...) Ders yılı başladı, sınıfa bir girdim ki kimleri görüyorum. O güne kadar stadyumlarda avazım çıktığı kadar yüzlerine hayranlıkla bağırduğım, alkışladığım, artlarından koştuğum karamela şekerlerinin içinden çıkan resimlerini özenle biriktirdiğim Toros Sporlu, Seyhan Sporlu, İdmanyurtlu Eczacı Ulviler, Danzig Cumaliler, Kelehop Hacılar, Arap Muratlar, İmamlar, Küçük Bekirler daha niceleri bizim sınıftalar. Hemen sırnaştım onlara, yanlarına sokulmaya başladım. Futbolcu olmaya karar verdiğime göre onlardan öğreneceğim çok şey var demektir. Ne ki hemen itiraf etmeliyim, yanlarına pek de sokmuyorlardı beni. Adamdan saymıyorlardı açıkçası. Önce hem yaşça onlardan küçüktüm hem de boyca. Sonra (galiba asıl önemlisi de buydu) çalışkan bir öğrenciydim. Ben de onlara özendim, onlar gibi

yapmaya başladım. Ama birinci karne bir geldi ki... Breh breh breh! Görülmüş şey değil benim için. Tam dokuz zayıfım var.

*(...) Bütün sömestir kalakaldım evde, tabii futbol takımından da atıverdiler beni. Demek yazgımda yokmuş. Futbolcu olamadım ama üniversiteyi bitirdim, mimar oldum. **Demirtaş CEYHUN** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 208-209). (Ders kitabına alınırken kısaltılmıştır.)*

Ek 15: Ağaçtan Oyma Su Tası Adlı Metin

Ağaçtan Oyma Su Tası

Muğla'nın bir köyünde doğmuşum. Adım Esen Hiçyılmaz. Babam ve annem varlıklı insanlar değildi. Bu nedenle kardeşim doğunca beni dedemin yanına yollamışlar. Babamın babası dedem, orman içinde bir köyde oturuyordu. Bu köyde altı yaşıma kadar ninemle, dedemle yaşadım. Dedemin tarlaları, keçileri, birkaç ineği ve tavukları vardı. Ninemle küçük evin arkasındaki bahçeye giderdik sık sık. Ninem fideleri çapalar, ben ağaçların altında oynardım. Sonra keçileri gözetirdik. Oğlaklara, tekelere alışmıştım. İneklerden korkmuyordum. Küçük eşeğe bile biniyordum. Minicik oğlaklara elimle kepek yedirmek, çok hoşuma giderdi. Onların pembe, küçük dilleriyle elimi yalamaları beni kıkır kıkır güldürürdü. Dedem beni çok seviyordu. Ninem de öyle... Onlarla bu orman köyünde mutlu yıllar geçirdim. Bu iki yaşlı insanın tek umutları bendim. Dedem, hâlâ sağlam kalan dişlerinin arasından "Esen!" diye bir bağırdı mı nerede olsam çıkar gelirdim.

(..) En sevinçli saatlerimi dedemin yanında geçirirdim. Dedem, uzun boyluydu. Yüzü çıra gibi pembeydi. Dişleri, gözleri sağlamdı. Tüm yaşamını burada geçirmişti. Bir kez, uzaklara askerlik için gittiğinden söz etmişti. Okuma yazma bilmezdi ama çok güzel türkü söylerdi. Beni dizine yatırır, masallar anlatırdı.

(..) Dedemin önemli bir alışkanlığı vardı. Genç, yaş ağaçları hiç kesmezdi. Sık sık "Yaş kesen, baş keser!" derdi. Bu sözü anlayamazdım ama dedemin dilinden döküldüğü için önemli sayardım. Bir sabah dedem bana: - Esen, haydi çarıklarını giy, seni Çamoluk'a götüreceğim, dedi bana. Hemen giydim çarıklarımı. Dedem, bana da bir çift çarık almıştı. Ninem bize bir küçük azık çıkışı hazırladı. İçinde yufkayla peynir vardı. Dedem sevinçle: - Ormanda meyveyle de karnımızı doyururuz, diyordu. İkimiz yola koyulduk. Dedem eski torbasını da almıştı. Bu torbada ağaç oymak için kullandığı ince uçlu bıçakları, küçük keseri, törpüsü vardı. Ormanda benim o güne değin görmediğim dar bir yola saptık. Dinlene dinlene gidiyorduk. (...) Ne kadar gittiğimizi bilemiyorum. Önce bir su sesi duydum, sordum: - Dedeciğim, geldik mi? - Geldik... Buradan bir su iç bakalım. - Susamadım ki! - Sen iç, benim sözümü dinle. Çamoluk burasıydı demek. Bir ak kayanın altından sular kaynıyordu durmadan. Kayanın önündeki küçük göl pırıl pırıldı. Suyun içinde çakıl taşları tüm renkleriyle parlıyorlardı. Suyun içi çok güzeldi. Suyun çevresinde renk renk çiçekler vardı. Kaynaktan süzülen su, bir çağlayan gibi yamaçtan tatlı şırıltılarla akıp gidiyordu. Hemen yere uzanıp dudaklarımı suya uzattım. Ama suya dokunur dokunmaz çekmem bir oldu. (...) - Çok soğuk, diye bağırdım. Dedem, -İç sen, iyidir; insana dirilik, can verir, diyordu. Bu sudan ancak öğleyin, ekmeğimizi yediğimiz zaman içebildim. Tatlı, yumuşak, soğuktü. Dedem, Çamoluk'un arkasındaki çamdan bir dal kesti. Benim

oturduğum yere getirdi, yavaş yavaş şöyle konuştu: - Yavru Esen, şimdi sana bir armağan yapacağım. Sevinmiştim, ne yapacağını anlamadan, - Yaşa dede, diye bağırdım. Dedem, çam dalından kestiği parçayı keseriyle yontuyordu. Öyle hızlı çalışıyordu ki... Arada da bana, - Yavru Esen, bak bugün bir suç işledim, senin için yaş ağacı kestim, diyordu. Gerçekten öyleydi. Yaş ağaçları hiç kimseye dokundurmayan dedem, neden balta vurmuştu bugün? Bunu uzunca düşünemedim. Yorgunluktan uyukluyordum. Dedem: - Yavru Esen, sana canlı bir armağan yapıyorum bak diye seslendiği zaman çamın dalları soyulmuş, bir baştan içi oyuluyordu. Dedemin elleri öyle hızlı çalışıyordu ki... Onun gençken ağaçlardan ibrikler, taslar, çanaklar, kupalar yaptığını ninemden duymuştum. Topladığım çiçeklerle oynuyorken gözlerim kapanıyordu. Başımın altına azık çıkısını koyarak uzandım. Dedem, elindeki ağacı biçimlendirmeye çalışırken bana, - Yat, uyu yavru Esen, diyordu. Dedemin sesi bir başkalaşmıştı. Baktım, gözlerinden yaşlar damlıyordu. - Terledin mi dedeciğim, diye sordum. - Hayır kızım! Ama dedem ağlıyordu. Uyumuşum. Uykumun arasına dedemin bıçağının, törpüsünün işleyişi girmişti.

(...) Törpülüyor, pürüzleri düzeltiyor, sapını daha inceltiyordu - Yavru Esen uyandı mı? - Uyandım! - Bak, sana erik topladım. Azık çıkısının yanında kocaman erikler duruyordu. Birkaç tane yedim onlardan ve dedemi izledim. Su tası dedemin parmakları arasında biçimleniyordu. Akla pembe arası, sevimli bir tas. - Bu çıralı tasta su içmek iyi olur, çıra tadı güzeldir yavru Esen! Biraz sonra su tasım bitmişti. Dedem, - İşte bitti, diye bağırdı ve güldü. Arkasındaki ağaca yaslandı, bir erik yedi ve sonra yavru Esen gidelim mi, diye sordu. - Gidelim, diye bağırdım. - Öyleyse al şu tasını, git bir su daha iç bununla! Tası dedemin elinden aldım. Sapı, tam elime göreydi. Kaynağa koştum, daldırdım ve hemen içtim. Su ağzımdan, boğazımdan kaydı gitti, üşüyor gibi ürperdim. Dedemin boynuna atılarak, - Sağ ol dedeciğim, dedim. - Sen de sağ olasın yavru Esen. Bu su tasını saklarsan yıllar sonra bu ormanı, bu suyu ve beni anarsın. Hele hele benim, senin için bir yaş dal kestiğimi... Ama yalnız senin için kestim bunu, bilesin. Elimde küçük sevimli çam su tasım, yola koyulduk. Orman, bırakılacak gibi değildi. Evimize yöneldik. Dedem ikide bir duruyor, dinleniyordu. Eve vardık. Dedem çok sevinçliydi. Nineme anlattı: - Yavru Esen'e çamdan su tası yapıverdim! O gece, hiç aklıma gelmeyen önemli bir olay oldu. Dedem bu yemyeşil evrenden göçüp gitti. Ben, boynum bükük, annemin yanına döndüm. Bohçamda, giysilerimin arasında dedemin yaptığı su tasım vardı.

(...) Şimdi, belki birçok kişiye anlamsız görünecek bu su tasında iç içe girmiş üç anım var. Bu üç insansal sevgiyi her zaman yüreğimde taşıyacağım: Dedemin bana karşı sevgisi, dedemin ağaç sevgisi, dedemin sanat sevgisi... **İbrahim Zeki BURDURLU** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 246-249). (Ders kitabına alınırken kısaltılmıştır.)

Ek 16: Okumanın İşlevi Adlı Metin

Okumanın İşlevi

Yalın bir tanımla okuma, “basılı ya da yazılı sözcükleri duyu organlarımız yoluyla algılama, bunları anlamlandırıp kavrama, yorumlama”dır. Zihinsel ve düşünsel bir edimdir. Basılı ve yazılı simgelerle iletişimsel bir etkinlik içine girmez. Hangi iş dalında çalışırsak çalışalım işimizin doğasına göre bu etkinliğe az ya da çok başvururuz. İster öğretmen olalım, ister öğrenci; ister doktor, mühendis, avukat, işçi, esnaf, memur... İşimizin gerektirdiği nedenlerle okumaya başvururuz. Kimileyin kafamıza takılan ya da bizde merak uyandıran bir sorunun yanıtını bulmak için ansiklopediler, kitaplar karıştırırız. Güncel olayları öğrenmek için gazeteleri, dergileri okuruz. Kimileyin eğlenmek, hoşça vakit geçirmek için kitapların dünyasına sığınırız. Nereden gelir okumanın yaşamımızdaki bu önemli yeri? Nasıl bir etkinliktir okuma? Neden eğitim ve öğretimin her basamağında temel etkinliklerdendir okuma? Bu sorular üzerinde birlikte durup düşünelim. Okumanın değişik anlamlarını, işlevsel boyutlarını tanıyalım.

Yaşam Boyu Kullanacağımız Bir Araç

*Ünlü Alman ozanı Goethe'nin (Göthe) özdeyiş niteliği kazanmış bir sözü vardır. Der ki: “Okumayı öğrenmek sanatların en gücüdür. Ben bu işe yaşamımın seksen yılını verdim yine de tam olarak öğrendiğimi söyleyemem.” Gerçekten de böyledir bu. Okuma, yaşamımızın belirli bir aşamasında ya da çağında başlayıp biten bir etkinlik değildir. Çocukluk, gençlik, orta yaşlılık ya da yaşlılık döneminde de yaşamımızda yer alır. Daha doğrusu yeme, içme, soluma gibi yaşamsal bir edim niteliğini kazanır. Onu öğrenme de sürüp gider. Öyle ki çocukluk çağında okuduğumuz bir kitabı yetişkinlik döneminde okuduğumuzda ondan alacağımız tat, ilk okuduğumuzdan farklı olur. Çünkü yaşamın akışı içinde hem okuma yöntemimiz değişmiştir hem kişiliğimiz. Tartışma götürmez bir gerçektir bu. Okumanın yaşamımızda yeri yaşla sınırlı değildir. Her yaşın kendine özgü ilgileri, merakları, soruları vardır. Bunları karşılamak için insanoğlu her yaşta değişik kaynaklara yönelir, okumaya başvurur. Bu gerçeği yüzyılların ötesinden Montaigne (Monteyn) ne güzel belirtiyor: “Kitaplar, ömür boyu yanı başımda elimin altındadır. Yaşlılığında ve yalnızlığında avuturlar beni. Sıkıntılı bir avareliğin baskısından kurtarır, hoşlanmadığım kişilerin havasından dilediğim zaman ayırırırler beni. Fazla ağır basmadıkları, gücümü aşmadıkları zaman acılarımı törpülerler. Rahatımı kaçıran bir saplantıyı başımdan atmak için kitaplara başvurmaktan iyisi yoktur, hemen beni kendilerine çeker, içimdekenden uzaklaştırırlar. İnsan hayatı denen bu yolculukta benim bulduğum en iyi nevale kitaplardır ve ondan yoksun anlayışta insanlara çok acırım.” **Emin ÖZDEMİR** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 72-73). (Ders kitabına alınırken kısaltılmıştır.)*

Ek 17: Başarıya Gitmek mi Başarıyı Çekmek mi? Adlı Metin

Başarıya Gitmek mi, Başarıyı Çekmek mi?

Hedefine ulaşmak için bir kapıdan geçmen gerekiyor ama o kapı kapalı. Önce o kapıyı bir kez çal ve sonra “oluruna bırak.” Bu acemiliğin yoludur. Kapı açılmadı mı? Aynı kapıyı kırk kez daha çal! Bu azmin yoludur. Çoğunlukla işe yarar ama bazen yetmez. Azimli olduğun kadar akıllı ve esnek de olmalısın. Kapı hâlâ açılmadıysa etrafına bak ve gördüğün diğer kırk kapıyı birer kez çal. Bu esnekliğin yoludur. Hâlâ açılmadı mı? Bu defa: Kırk farklı kapıyı kırk kez çal! Bu kararlı esnekliğin yoludur. Bu kez açılma oranı yüzde seksendir. Yine mi açılmadı? Kararlı ve esnek düşünmek işe yaramadığında işe biraz yaratıcılık katmalısın. Bu defa: Kırk farklı kapıyı kırk farklı şekilde çal! Bu sefer açılma oranı yüzde doksandır. Hâlâ istediğine ulaşamadıysan son olarak zamanı (...) kullan. Bir süre kenara çekil, aktif bir sabırla bekle, yeni oluşacak şartları izle. Şartlar lehine olacak şekilde değişmişse aynı süreci baştan tekrarla. Uzun zamandır hiçbir şey değişmediyse ve artık beklemek istemiyorsan o zaman tam tersine bir strateji izlemelisin. O güne kadar yaptığın her şeyi unut. Kafa kaligrafisindeki kumları sil, yerleşik ezberlerini boz, yeni bir yol icat edeceksin! Yeni stratejin şu: Kapıyı çalan değil, kapısı çalınan olacaksın! Bir kapıyı kırk kez çalma kararlılığını da kırk farklı kapıyı bir kez çalma esnekliğini de unut! İsteyen değil, istenen olacaksın. Uzun ve zorlu bir yol bu ama eğer başarırısan sonuçları sana muhteşem bir onur yaşatacak. Dış dünyadan istediklerini ısrarla talep etmeyi unut. Kendi içine dön, içinde yeni bir oluşum başlat. Dünyanın tutkuyla senden isteyeceği yeni bir şey bulacaksın! Başarı stratejini ters çevir. (...) Başkalarının kapılarını zorlama, öyle bir şey yap ki insanlar senin kapında biriksin. Ne mi yapmalısın? Önce doğaya dön, bir ormana çekil. (...) Kitleleri fethetmek için bir süre onlardan uzaklaşman gerekir. Kendine ormanın içinde bir ev yapmakla işe başla! Evin kırk kapılı olsun! Şimdi o evinin içinde oturup düşün: Dışarıdaki dünyaya ne sunarsan herkes senin kapında birikir? Tıpkı bir zamanlar senin onların kapısını çaldığın gibi senin kapını çaldıracak olan ne? Öyle bir şey bulmalı, icat etmeli, akıl etmeli, üretmelisin ki insanlar çılginca kapına dayanmalı. Bunu buluncaya kadar kendi başının etini ye! Senin diğer insanlardan daha iyi yapabileceğin şey ne? İnsanların hangi ihtiyacını en iyi sen giderebilirsin? Şu andaki bilgi, beceri ve donanımınla bunu yapamayabilirsin ama kendini geliştirip en iyi olduktan sonra yapabileceklerini hayal et. Orman; senin okulun, olimpik antrenman alanın. Şunu unutma ki: Kahramanın kaderi antrenmanda yazılır!

(...) Bir gün yeterince hazır olduğunda insanları yaptığından haberdar et. Gerçekten çok yararlı bir şey yaptığında kayıtsız kalamayacaklar. Açık ara üstünlük kurduğunda çılginca kapına dayanacaklar. Eğer gerçekten ama gerçekten muhteşem bir şey bulursan insanlar seni

*bulur. (...) Mümin SEKMAN (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 144-145).
(Ders kitabına alınırken kısaltılmıştır.)*

Ek 18: Karagöz Nedir Adlı Metin

Karagöz Nedir?

Karagöz, elbette dünyaca tanınan ve sevilen Türk Gölge Tiyatrosu'nun ismidir. Ama daha önce Karagöz, Türk Halk Tiyatrosu'nun bir dalıdır. Diğer ismi Türk Gelenek Tiyatrosu olan ve kökü Orta Asya'ya giden öz tiyatromuzun diğer dalları da orta oyunu, meddahlık, kukla, köy ve tulûat1 tiyatrosudur. Dolayısı ile bu dalların hepsinin ortak özellikleri vardır ve Karagöz de bunun içindedir. Bu ortak özellikler; gösterilerin güldürücü ve eğlendirici amaçlı olması, seyircilerle bağ kurulması ve önceden bir ezberleme gereğinin bulunmamasıdır. Yani, Karagöz'ü örnek alırsak sanatçı oynayacağı oyunu özetle bilir fakat ezberlemez ve isterse seyircilerle de konuşarak konuyu serbest olarak perdede işler. Bu olaya "tulûat" ve günümüzde "doğaçlama" denilmektedir.

Karagöz, Türk Halk (Geleneksel) Tiyatrosu'nun özüdür ve son temsilcidir. Karagöz, aynı zamanda bu gösterilerin başoyuncusunun da ismidir. Arkadaşı ise bilindiği gibi Hacivat'tır. Elimizdeki kesin olmayan bilgilere göre bu gösterinin yedi yüz yıl kadar önce başladığı kabul edilse de bu iki arkadaşın gerçekten yaşayıp yaşamadıkları hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Karagöz gösterilerinde neşe, şiir, müzik, taklit, dans, folklor da vardır ve her gösterinin sonunda bir öğüt verilir. Karagöz, sadece ramazan eğlencesi değildir. Her zaman, her yerde perde kurulabilir. Karagöz, çocuk eğlencesi de değildir ve bütün insanların içindeki çocuklar içindir. Çizgi film, sinema ve televizyon yok iken Karagöz vardı ve bu güzel gösteriler Asya'da, Avrupa'da ve Afrika'da yüzlerce yıl her yaştan, herkesi eğlendirdi. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da birçok ülkede iz bıraktı.

(...) Eskiden kahvehanelerin ismi "kıraathane" idi ve buralar birer küçük kültür sanat merkezi gibi çalışırlardı. Saz şairleri gelir, kukla sahneleri kurulur, meddahlar hikâyeler anlatır, Karagöz oynardı. Hiçbiri olmazsa bir kişi kitap okur ve müşteriler onu dinlerdi. Karagöz sanatçıları çok usta kişilerdi ve çok sevilirlerdi. Gerekirse kukla da oynatabilir, meddahlık yapabilir veya ilgili bir tiyatro gösterisinde görev alabilirlerdi. Ancak hepsinin geçim sebebi ile asıl bir meslekleri vardı. Ki bu yüzden Camcı İrfan, Şekerci Cemil, Kâtip Salih... gibi isimlerle tanınırlardı. Osmanlı İmparatorluğu içinde Karagöz en çok İstanbul'da perde kurar ve yine en çok ramazan ayında gösteriler olurdu. Sarayda padişah için Karagöz oynatan ise çok usta sanatçı kabul edilir ve ünlü olurdu. Ramazanın elbette ayrı bir yeri vardı. Çadırlarda, çayırlarda, salonlarda, büyük evlerde ve kahvehanelerde ay boyuncu kukla, ortaoyunu, meddah ve Karagöz gösterileri devam ederdi. Bir mahalle kahvehanesi ile anlaşılan Karagöz sanatçısı her gece ayrı bir oyun sunmak zorunda idi. Çünkü seyirciler mahallede oturanlardı. Karagöz sanatçısının yardımcıları olurdu. İşe yeni giren, malzemeleri taşımak

görevi ile başlar ve zamanla yükselerek def çalmasını, ustaya yardım etmesini öğrenir ve sonunda törenle “usta Karagöz sanatçısı” olurdu. Yani çıraklık yolu ile bir yandan da bu gösterilerde genç sanatçılar yetişirdi. Ancak geçmişte tiyatro salonlarının, sonra sinemaların ve günümüzde de televizyonların etkisi ile Karagöz gösterileri azaldı ve günümüzde bir elin parmakları kadar yaşlı sanatçı kaldı. Yeteri kadar genç sanatçı da yetişemedi. Günümüzdeki Karagöz sanatçıları aynı zamanda kukla gösterileri de yapmaktadırlar ve isimleri şunlardır: Taceddin Diker, İhsan Dizdar, Orhan Kurt, Ünver Oral, Metin Özlen, Mustafa Mutlu. Karagöz, ne yazık ki sahip çıkılmadığı ve sanatçıları onu kendi imkânları ile yaşatmak zorunda kaldıkları için bu duruma düşmüştür. Yine de onlar yurt içinde ve yurt dışında gösteriler yaparak Karagöz’ü yaşatmak ve tanıtmak için başarı ile çalışmaktadırlar.

Karagöz günümüzde çok seviliyor. Ayrıca unutulmamalı ki perdesinin önüne oturarak Karagöz seyretmek en güzeli ve en doğrusudur. Televizyonda onu seyretmek canlı olarak seyretmenin yerini tutamaz! Üstelik Karagöz gösterileri de günümüzde devamlı bir yenilenme içine gelmiştir ve bu devam etmektedir. Ancak yeniliklerde onun temelini bozulmaması gerekir. Ünver ORAL (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 178-179). (Ders kitabına alınırken kısaltılmıştır.)

Ek 19: Anadolu'da Kilim Demek Adlı Metin

Anadolu'da Kilim Demek

“Yazı nedir?” diye sorarsanız size düşünceyi, sözü çizgiye dökmektir diyebiliriz. Her yazı bir düşünceyi anlatır, bir sözü gerektirir. Yıllar yılı okumamış, okutulmamış Anadolu insanı yazıdan yoksun olunca düşüncelerini kendine özgü şekillerle, renklerle dile getirmeye çalışmış. Bu şekilleri, renkleri; halısına, kilimine, yağlığına, çorabına işlemiştir.

(...) Anadolu kadını, tezgâhının ya da gergefinin başına geçti mi tam bir okuryazardır. Bir kitap dokur, onu o dilden anlayan okur. Dokuduğu peşkir, yağlıktır, halıdır, kilimdir. Hele Anadolu'da kilim demek; renk demek, renge susamışlık demek. Göz alabildiğine bozlaşan Anadolu'da yeşile, kırmızıya, maviye, turuncuya özlem çeken insanlar; susuzluklarını kilimlere döktükleri arı duru renklerle gidermeye çalışırlar. Ağaçtan yeşil, gökten mavi, çiçekten kırmızı isteyen, bu isteklerini kilimlerde simgeleyen Anadolu insanları... Bu yüzden kilimler Anadolu'da bir renk sofrasıdır. Alı al, moru mor, akı karası, sarısı durusu, nesi var nesi yoksa cömertçe sofraya getirir; evini, çadırını, bir bayram şenliği, bir düğün alayı gibi renklerle donatır. Anadolu kilimlerinde çizgiler sert, renkler hırçındır. Çok soğuk, dondurucu bir kıştan sonra baharı görmeden kavurucu bir sıcaklığı yaşayan sert iklimlerin, çetin kuruluşun, taşın, kayanın, çatlamaş toprakların bükülmeyen, yumuşamayan insanların sert çizgileri gibi.

Anadolu kilimleri doğaya karışmış; doğanın çocuğu Anadolu kadınının alın yazısıdır, çilesidir. Anadolu kilimlerinde renkler ve desenler gelişigüzel seçilmez. Her yörenin kendine özgü bir kilimi vardır. Renkler ve desenler bir gelenek zincirinde yüzyıllara ulaşır. Her çizginin dili aynıdır, anlamı başka... Kuş, horoz resimleri eski Türk totemlerinin izlerini taşır. Yıldız biçimindeki uğur ve bereket simgeleri, sağlık ve mutluluk tılsımı yılan ve ejder kıvrımları, zencerekler, cennet çiçekleri, tarak, tırmık, ibrik gibi nazarlıklar... Kısacası Anadolu'nun tüm insanları, manevi dünyası, en küçük ayrıntıları ve göz alıcı renkleriyle kilimlerde yüze güler. Kilim; Anadolu'nun çadırından sedirine, çuvalından heybesine yaygındır. Çorap olur ayağa giyilir, kuşak olur bele sarılır. Kız, çeyizindeki kilimiyle övünür; delikanlı, kilimlerde sevgilisinin hayalini görür. Kilim, Anadolu'da gönül dolusu türküdür...

Anadolu'da kilim demek özlemi, inancı, sevgiyi ilmik ilmik, renk renk dokumak demektir. Kilimlerin dilinden anlayanlar onu kitap gibi okur, dokuyanın ne demek istediğini anlarlar. Bir gün bir yörük beyi, çadırının önüne atılmış bir kilimi görünce yüreği sızlar. Adamlarına: — Tez bu kilimi dokuyan kızın babasını bulup getirin, emrini verir. Adamlar araya sora kilimi dokuyan kızı bulurlar. Bu, komşu obada yaşayan fakir bir kızcağızdır. Babasını bulur, beyin çadırına getirirler. Bey, kızın babasına: — Senin bir kızın var öyle mi, der. Adam: — Evet bir kızım var, cevabını verir. Bey: — Anladığıma göre sen, kızını istemediği birisiyle

evlendirmek istiyorsun. Kızın gönlü başkasında... Adam önce şaşırır, bey bunları nereden biliyor diye. Sonra dili çözülür: — Doğrudur beyim. Ben fakir bir adamım. Kızımı, malı mülkü olan zengin birisi ister. Ben de söz verdim. Kızımsa fakir bir delikanlıya gönül vermiş. İyi ama siz bunları nereden biliyorsunuz? Bey yerdeki kilimi gösterir: — Bunu kızın mı dokudu? — Evet. İşte onun dilinden: — Sana at, deve vereceğim. Git, kızını sevdiği o delikanlıyla evlendir. Ha, kızına şunu da söyle. Kilimi iyi dokumuş. Yalnız yeşili kırmızıya az vursun. Az kalsın yanılacaktım. İşte böyle... Kilim; onun dilinden anlayanlar için yerine göre bir dilekçe, bir mektup olur.

Anadolu kilimlerinde renkler, oldum olası, çeşitli bitkilerin köklerinden, yapraklarından ya da tohumlarından çıkarılır. Örneğin kırmızı renk kızılçam kabuğundan; sarı, safran ve sütleğen bitkisinden; kahverengi, mazi, meşe ve ceviz yaprağından; yeşil, naneden; siyah renk sumaktan kaynatılarak çıkarılır. Önceleri köy ve kasabaların yanı başında “boyalık” denen bir yerde bu bitkiler yetiştirilir, boyaların tümü buradan elde edilirdi. Bugün de birçok yerde boyalıklara rastlanır.

*Kilim, Anadolu'nun yalnız yaygısı değil; türkülerinde, mânilerinde söz atkısıdır. Renk renk kilimler üzerine oturulur, karşılıklı mâniler atılır. Bu mânilerden birkaç örnek verelim: Bülbülüm şakı beni, Mektubum oku beni. Aşkına oldum yumak, Kilimde doku beni. (...) Dolaştım adım adım, Dört bucağı taradım. Gözlerinin rengini, Kilimlerde aradım. Yârinin hayalini, gözünün rengini kilimlerde arayan Anadolu'nun kilim sevgisi gerçekten hayranlık vericidir. Bu ilkel değil, geçmişin derinliklerinden günümüze değin süzülegelen olgun bir zevkin katkısız, saf bir sanat anlayışının ifadesidir. Anadolu'da kilim demek, hayata renk vermek ve tabiata hâkim olmak demek... **Mehmet ÖNDER** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 186-188). (Ders kitabına alınırken kısaltılmıştır.)*

Ek 20: İki Tekerlekli Özgürlük Adlı Metin

İki Terkerlekli Özgürlük

Bisiklet kullanmak, bazılarımız için favori yaz etkinliklerinin başında geliyor. Bol bol yüzmeli tatilleri saymıyoruz tabii. Hoş bazılarımız tatilde de bisikletsiz yapamayanlardanız ama konumuz bu kez şehirde bisiklet keyfi. Belki Avrupa kentleri gibi bisiklet şehirlerimiz yok ama ülkemizde de her geçen gün daha çok insan iki teker üstünde yola çıkmaya başladı. Bisikleti ara sıra takıldığımız bir hobi olmaktan çıkarıp bir ulaşım aracı olarak benimsemeye başlıyoruz yavaş yavaş. Yaşadığımız şehirlerdeki bisiklet parkurlarının sayısı her geçen gün artıyor. Bisiklet festivallerimizin sayısı da öyle. Dileğimiz bu çevre ve sağlık dostu aracı günlük hayatımızın vazgeçilmezi hâline getirebileceğimiz günleri de görmek. Hem sevdiğimiz kentlerin yükü hafifler belki hem de onlarla birlikte biz de biraz olsun nefes almış oluruz deyip sizi bir başlangıç rehberi niteliğindeki mini dosyamızla baş başa bırakıyoruz. Şimdiden pedalinıza kuvvet!

Neden Bisiklet?

Aslında hepimiz biliyoruz bisiklet kullanmanın faydalarını ve neden hayatımızda ona daha fazla yer açmamız gerektiğini. Bir kere teknoloji ne kadar ilerlerse ilerlesin çevreyle dost ulaşım aracı unvanı hâlâ bisiklete ait. Hepimiz şikâyet ediyoruz ne olacak bu dünyanın hâl böyle diye. Çoğu zaman nefes aldığımızı hissetmeden yaşıyoruz, etrafımızdaki binalar üzerimize üzerimize geliyor, sokaklarda insandan çok otomobiller var. Bir parça yeşile hasret bir şekilde günleri devirip gidiyoruz. Ama doğal kaynaklarımız hızla tükeniyor, gezegenimiz her geçen gün biraz daha yoruluyor. Dünyayı kurtaracak olanlar da bizden başkası değil. Doğaya, yaşam alanlarımıza sahip çıkmak ve yaşlı gezegenimizin yükünü bir parça hafifletmek için pedallara daha çok asılmalıyız. (...)

Bize Ne Faydası Var?

Bisikletin gezegenimizin sağlığına olduğu kadar bizim sağlığımıza da katkıları saymakla bitmez. Bir türlü hayatımızda düzenli hâle getiremediğimiz spor, bisikletle birlikte günlük hayatımızın doğal bir parçası olur. Bırakın her günü, hafta boyunca birkaç kez bisikletle gezinti yapmak bile ihtiyacımız olan formu bize kazandırmaya yeter. Daha enerjik ve dinç hissetmek, fazla kilolardan kurtulmak, kalp sağlığımızı korumak, nefes alışverişimizi düzene sokmak, bol bol oksijen almak, trafik stresinden ve kirli havadan uzaklaşarak açık havada kendimizle baş başa kalmanın huzurunu yaşamak, iki tekerin bize sunduğu özgürlük hissiyle kendimize daha çok güvenmek ve tabii ki depresif duygulardan uzaklaşmak gibi güzellikler bisikletin bize sunduğu avantajlardan bazıları. İstedığımız zaman istediğimiz yere ulaşabilme keyfi de cabası! Beş kilometrelik yol için direksiyon başına geçmek ne kadar can sıkıcıysa

bisikletle bu mesafedeki o çok sevdiğimiz fırına ulaşmak o kadar keyifli. Üstelik bisiklet kullanmak için yaşımızın da önemi yok statümüzün de hatta belli ölçülerde paramızın da. (...)

Bisikletsiz Keyfine Varılmayan Rotalar

*Temmuz ayıyla birlikte özlediğimiz yaz tatilleri sezonunu da açmış olacağız. Denizi, güneşi, doğayı çok seviyoruz evet fakat tüm bunların tadını bisikletle daha çok çıkarabiliriz. Yürüyerek gidebileceğimiz yer belli; en yakın plaj, etrafımızdaki kafeler, varsa yakınlarımızdaki mini çarşılar... Ama ya bisikletle? O güzel koylara ulaşmak, civardaki köyleri keşfetmek, denk getirdiysek köy pazarından alışveriş yapmak denizden sıkılırsak soluğu doğada almak, belki çadırımızı da götürüp kamp yapmak... Hepsi mümkün. (...) **Gökçe ÇİÇEK** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 202-203). (Ders kitabına alınırken kısaltılmıştır.)*

Ek 21: Karlı Dağların Arkadaşı Ol Adlı Metin

Karlı Dağların Arkadaşı Ol

Kayak, kar üzerinde batmadan kayarak gidebilmeyi sağlayan araçlara verilen isim. Bu araçları kullanarak yapılan spor da aynı isimle anılıyor. Kayak, kış mevsimi gelip lapa lapa kar yağmaya başladığında yepyeni bir tatil fikri olarak hemen aklıma geliyor. Bembeyaz kar üzerinde rüzgâr gibi kayıp gitmenin zevkini tatmayı kim istemez ki? Kar yumuşacık, batmadan kaymak için bir araca ihtiyaç var. İşte o aracın ismi kayak. Kayaklar yassı ve uçları kıvrık olarak tasarlanıyor. Böylece kara saplanıp kalmıyorlar. Kayarken dengeni sağlamak, düşmemek ve istediğin yöne gidebilmek için de baton almak gerekiyor. İki uzun asa şeklinde olan batonlar, kayakçılara istedikleri kadar hızlı gidip yön değiştirebilmelerinde yardımcı oluyor. Kayak yapmak için merkezler var. Burada isteyenler bir eğitimciyle birlikte veya yalnız başına kayabiliyor. Önce soğuktan etkilenmemek için kalın kıyafetler giyiliyor. Etraf bembeyaz. Kayakçıların gözleri bu beyazlıktan etkilenmesin diye özel bir de gözlük takmaları gerekiyor. Kayakları ayaklarına bağlayıp ellerine de batonlarını alan kayakçı için her şey hazır. Haydi! Batonlardan güç alarak öne doğru hızla it kendini!

*Ülkemizde kayak yapmak için merkezler olduğunu söylemiştim. Bursa Uludağ, Ağrı Bubi Dağı, Ankara Elmadağ, Bolu Kartalkaya, Erzurum Palandöken, Kayseri Erciyes bu merkezlerin en çok tercih edilenleri. Çünkü dağlık alanlardaki eğimin de yardımıyla kayakçılar, heyecan ve macera dolu bir yolculuğa çıkabiliyor. İşte başladım! Aklınıza “Acaba bu spor nasıl bulunmuş?” diye bir soru gelebilir. Ben de bunu merak edip biraz araştırdım. Bilim insanları ilk kayakların bundan beş bin yıl önce yapıldığını bulmuş. Sibiryaya, Moğolistan gibi sürekli kar altında olan yerlerde yaşayan insanlar karda rahat yürümek için çözümler ararken ince tahtaları ayaklarına bağlamaya başlamış. Norveç, İsveç ve Finlandiya gibi ülkelerde önceleri rahat yürüyebilmek için bir ulaşım aracıymış. E tabii zamanla bazı kullanıcılar ustalıklarıyla dikkat çekmeye başlamış. 1800’lü yılların başında da yavaş yavaş spor olarak kabul edilir olmuş. Ülkemizdeki ilk kayaklar da 1914 yılında yapılmış. Yani tam yüz üç yıl önce. İstanbul’da, Haliç kıyısındaki atölyesinde bir marangoz; tahtalardan yaptığı kayakları önce Erzurum’a, oradan da Kafkas cephesine ulaştırmış. Otuz tane asker de bu kayakları kullanmayı öğrenerek hızlı bir şekilde gitmek istedikleri yerlere gidebilmeye başlamış. **Fatma Hazan TÜRKOL** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 214-215).*

Ek 22: Âşık Veysel Şatıroğlu Adlı Metin

Âşık Veysel Şatıroğlu

1894 yılında Sivas'ın Şarkışla ilçesine bağlı Sivrialan köyünde, mayıs ayında baharın en güzel günleri yaşanmaktadır. Yoksul bir çiftçi ailesinin erkek çocukları dünyaya gelir. Bu çocuğun babası Şatıroğullarından “Karaca” lakaplı Ahmet Bey, annesi Gülizar Hanım'dır. Gülizar Hanım, süt sağmadan dönerken aniden sancısı tutar ve orada doğum yapar (...) Adını Veysel koyarlar. Veysel'den önce iki ablası çiçek hastalığından vefat etmiştir. Ali adında bir ağabeyi ve Elif adında kız kardeşi vardır Veysel'in.

Veysel, Sivrialan'da çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşan her ailenin çocuğu gibi büyür. Daha önce iki kızını çiçek hastalığından kaybeden aile, Veysel'e de bir şey olmasın diye dua ederler. Ama korkunun ecele bir faydası yoktur ve Veysel yedi yaşında çiçek hastalığı sonucunda sol gözünü kaybeder. Doktor, en yakın Akdağmadeni köyündedir. Baba, oraya götürmek ister Veysel'i ama götürecek parası bile yoktur ve bir gün Veysel, inek sağarken, babası arkasında elinde bir değnekle durmaktadır. Veysel aniden dönünce değnek sağ gözüne saplanır ve sağ gözü de akıp gider.

Emlek Yöresi denen, halk ozanlarının, âşıkların çok olduğu bir yörededir Sivrialan. Veysel'in babası, ona oyalanması için bir saz alır. Evlerine de halk ozanları ve âşıkları gelmekte ve şiirler, türküler okumaktadırlar. Veysel de bu ozanlardan şiirler ezberlemeye, sazı ile söyleyip çalmaya çalışır. Babasının teselli bulması için aldığı saz ile yakın arkadaş olur. Bir yandan da çiftçilikle uğraşmaktadırlar. Veysel, keskin zekâsıyla, söylenen şiir, deyiş ve türkülerini hemen ezberlemektedir. İlk saz derslerini, Divriği'nin bir köyünden olan Çamşıhlı Ali Ağa'dan (Âşık Ala) alarak saz ustalığını ilerletir.

Bu arada seferberlik başlamış ve ağabeyi Ali dâhil eli silah, kılıç tutan herkes düşmanı denize dökmek için askere koşmuştur. Veysel kör olduğundan savaşa katılamadığı için çok üzülmemektedir. Nerede ise akranı, arkadaşı olan herkes askere alınmış ve o, köyde sazı ile kalmıştır. Keyfi kaçmış, bahçede armut ağacının dibinde yatıp kalkmaktadır ve geceleri âdeta yıldızlar ile konuşmaktadır. Anne ve babasına keyifsizliğini belli etmez.

(...) Bu arada anne ve babası, “Bize bir şey olursa Veysel'e kim bakacak?” kaygısı ile onu akrabalarından Esmâ'yla evlendirirler. Veysel, Esmâ'yı gerçekten de sever. Âşık olur. Esmâ; Veysel'e bir kız, bir de oğlan çocuk doğurur. Oğlu on günlükken aniden ölür. Bu, Veysel'e çok dokunur. 24 Şubat 1921'de annesi, on sekiz ay sonra da babası ölür. Bu arada köylerine âşıklar gelerek şiirler okur, türküler söyler, atışmalar yaparlar. Karacaoğlan'dan, Emrah'tan, Âşık Sıtkı'dan, Âşık Veli'den deyişler okurlar. Bunlara Veysel de katılır zaman zaman.

Ağabeyi Ali ile birlikte kendilerine yardımcı olması için bir hizmetçi tutarlar. Veysel bir gün hastayken ve ağabeyi de keven toplarken karısı Esmâ, bu hizmetçi ile kaçar. Kızı daha altı aylıktır ve Veysel, bu kızı iki sene kucağında taşır ama o da yaşamaz uzun zaman. Ne yazık ki bana olmadı kısmet, Düşmanı denize dökerken millet, Felek kırdı kolumu olmadı nöbet, Kılıcı vurmak için düşman başına. O günleri şiirinde şöyle anlatır: Birkaç arkadaşı ile Sivas köylerini gezerek şiirler okurlar. Dokuz liraya bir saz alır Âşık Veysel ama bazı üçkâğıtçılar Veysel ve arkadaşlarını soyarlar. Köyelerine beş parasız dönerler. Bu arada Gülizar Hanım'la evlenir.

5 Aralık 1931, Âşık Veysel için bir dönüm noktası olur. Kendisi de bir şair olan Sivas Lisesi Edebiyat Öğretmeni Ahmet Kutsi Tecer “Sivas Halk Ozanlarını Koruma Derneği”ni kurmuştur. 5 Aralık 1931’de başlayan ve üç gün süren şenlikler ile halk ozanları, halk ile buluşur Sivas’ta. Bu şenlikte Âşık Veysel öne çıkan ozan olur. Cumhuriyetin 10. yıl kutlamalarında “Türkiye’nin İhyası Hazreti Gazi...” diye başlayan destanını yazarak okudu. Bu şiirin yayımlanması üzerine arkadaşı İbrahim ile üç ay yürüyerek Ankara’ya geldi. Halk evinde konser verdi. (...)

*Ahmet Kutsi Tecer ile arkadaşlığını ilerleterek onun sayesinde ozanlığını geliştirdi. 1942-1944 yılları arasında Ahmet Kutsi Tecer desteği ile köy enstitülerinde saz öğretmenliği yaptı. 1965 yılında TBMM özel kanunla Âşık Veysel’e, vatana hizmetten aylık bağlamıştır. Bir süre Ankara Numune Hastanesinde kanser tedavisi görmüştür. 21 Mart 1973’te köyünde, 79 yaşında vefat etmiştir. Eserleri: *Deyişler* (1944) *Sazımdan Sesler* (1950) *Dostlar Beni Hatırlasın* (1970, *Bütün Şiirleri*). **Turan YALÇIN** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 232-234). (Ders kitabına alınırken kısaltılmıştır.)*

Ek 23: Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru Adlı Metin

Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru

Ebru sanatı, en eski Türk kâğıt süsleme sanatlarından biridir. Bu sanatta ebru sıvısının üzerine serpiştirilen boyalarla oluşturulan desenler kâğıda aktarılır. Geleneksel sanatlarımızın en önemlilerinden biri olan bu sanatı gelin birlikte tanıyalım. Orta Asya dillerinden Çağataycada “hare gibi, damarlı” anlamına gelen ebre kelimesi ebru sanatının bilinen ilk adı. Bu sanatın İran’a geçmesiyle birlikte ebru sıvısının üzerindeki renklerin bulutu andıran şekillere benzetilmesinden dolayı Farsça “bulutumsu” anlamına gelen ebrî denmiş. Zamanla ebrî söylenişi Türkçede ebru olarak değişmiş. Ebrî gibi Farsça bir sözcük olan ebru, kaş anlamına gelir.

Ebru sanatının ilk nerede ve ne zaman yapılmaya başlandığı tam olarak bilinmese de Orta Asya’da ortaya çıktığı düşünülüyor. Orta Asya’dan Hindistan’a, oradan İran’a, oradan da yaklaşık 15. yüzyılda Anadolu’ya yayıldığı bilinir. Ebru, 17. yüzyılın başlarında Avrupa’da da yapılmaya başlanmış. Geleneksel Türk ebru sanatına Batı’da Türk kâğıdı ya da Türk mermer kâğıdı denir.

Ebru sanatıyla uğraşan kişilere ebrucu, ebru sanatçısı, ebru ustası ya da ebruzen denir. Bilinen en eski Türk ebrucu 16. yüzyılda yaşayan Şebek Mehmed Efendi’dir. Hatib Mehmed Efendi, İbrahim Ethem Efendi, Necmeddin Okyay, Mustafa Düzgünman da ebruculuğun gelişmesine önemli katkıları bulunan ünlü ebru sanatçılarındandır.

Geleneksel sanatların hepsinde olduğu gibi ebruda da usta çırak ilişkisi oldukça önemlidir. Günümüzde ebruculuk hem geleneksel yollarla hem de üniversitelerin güzel sanatlar bölümlerinde öğrenilir. Ebru sanatı, 20. yüzyılın başlarında Necmeddin Okyay’ın çiçekli ve akkâse ebruları geliştirmesiyle birlikte süsleme sanatı olmanın ötesine geçerek başlı başına bir sanat hâline gelmiştir. Günümüzde resim sanatıyla ebruyu bir araya getirerek farklı çalışmalar yapan sanatçılar da var.

Ebru yapmak için önce ebru sıvısı hazırlanır. Ebru sıvısı; içerisine kitre, deniz kadayıfı ya da benzer başka malzemeler koyularak kıvamı arttırılmış sudur. Kıvam boyaların dibe batmayıp sıvı yüzeyinde kalabilmeleri için arttırılır. Hazırlanan ebru sıvısı paslanmaz metalden yapılmış tekne adı verilen kaba koyulur. Ebru yapmak için kullanılan boyalar renkli topraklardan ya da bitkilerden elde edilir. Boyalar desteseng (el taşı) adı verilen bir mermer parçasıyla ezilerek toz hâline getirilir. Bu boyalar suda çözünmez. Boyaların ebru sıvısı üzerinde kalması ve düzgün bir şekilde yayılması için özel bir sıvı olan öd sıvısı boyaların içine belirli ölçülerde eklenir. Bu sıvı genellikle sığır ödünden elde edilir. Ebruda, sapı gül dalından, kılları at kılından yapılan fırçalar kullanılır. Fırçanın ucuna istenilen renkte boya alınır.

Fırçanın sapı parmağa vurularak fırçanın ucundaki boyalar sıvının yüzeyine serpilir. Sivri uçlu, metal bir çubuk olan biz ya da metal dişleri olan bir tarak kullanılarak şekiller oluşturulur. Daha sonra ebru kâğıda aktarılır ve kâğıt kurumaya bırakılır. Geleneksel ebruculukta ebrucular boyalarını ve fırçalarını kendileri yaparlar. Günümüzdeyse bu malzemeler hazır olarak bulunabilir. Ebru, geçmişte yalnızca kâğıt süslemede kullanılırdı. Günümüzdeyse kumaş, porselen, cam ve başka bazı malzemeler üzerine de uygulanabiliyor. Ebrular, yapılırken kullanılan tekniklere göre çeşitlere ayrılır. İşte bazı ebru çeşitleri...

Battal Ebru

Battal ebru, bütün ebru çeşitlerinin temelidir. Battal ebruda boyalar fırçadan döküldükleri şekilde kalır. Ebrucu sonradan herhangi bir değişiklik yapmaz. Bülbülyuvası, gelgit ebru, taraklı ebru gibi birçok ebru çeşidi battal ebrunun üzerine biz, tarak gibi aletlerle şekil verilmesiyle elde edilir.

Akkâse Ebru

*Aynı kâğıda birden fazla ebru alınarak yazı ya da desen yapılan ebru çeşididir. Eskiden ebrunun üzerine yapılacak olan desen ya da yazının içi arap zamkıyla kapatılmış. Arap zamkı ebruyu tutmayacağı için ebru yazılı ya da desenli olarak çıkarmış. Günümüzdeyse istenilen şeklin şablonu hazırlanır. Hazırlanan bu şablon ebrunun üzerine yapıştırılır. Ebru kâğıdının üzerine tekrar başka bir ebru daha alınır. Şablon söküldüğünde yazılar ya da desenler ortaya çıkar. **Yasemin ŞAHİN** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 240-241). (Ders kitabına alınırken kısaltılmıştır.)*

Ek 24: Bir Dünya Düşünürüm Adlı Metin

Bir Dünya Düşünürüm

*Bir dünya düşünürüm İlk günden beri,
 Açılmış da masallar gülü Hırsın, kinin kapısı kapanmış, Yüzlerdeki gülümseme çocuksu,
 Gözlerde sevginin ışığı yanmış... Bir dünya düşünürüm,
 Ülküsü kardeşlik.
 Yaşlılar korkusuz, çocuklar mutlu
 Ve yaşatan sevinçler için yarıştı gençlik... O güzelim dünya ki yüzyıllardır
 Bütün altın kalplerce arzulanmış... Bir dünya düşünürüm,
 Sarısında, siyahında, beyazında Yürekler hep aynı anlayışla çarpar,
 Aynı rüzgârla okşanır özgürlük çiçeği bayraklar... Arasız bir olimpiyat şenliği yer
 yüzünde1, Düşlerimiz mavi “Arkadia” sabahlarına uzanmış... Bir dünya düşünürüm,
 Öylesine günlük güneşlik,
 Orda1 her şey iyilik, güzellik, dostluk üstüne... Bir dünya düşünürüm bir dünya
 Aklın aydınlığında,
 Duygunun selinde yıkanmış... **Coşkun ERTEPİNAR** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf
 Ders Kitabı, 2021, s. 10).*

Ek 25: Atatürk'ü Gördüm Düşümde Adlı Metin

Atatürk'ü Gördüm Düşümde

Sizler yaşadıkça çocuklarım Ben de yaşıyorum demek,

İşte aranızdayım Ahmetler, Mehmetler'le, Sizler yaşadıkça çocuklarım

El ele

Yanınızdayım

Sizler yaşadıkça çocuklarım Daha ferah içim,

Gök daha geniş denizler daha geniş, Vatan ya vatan,

Vatan sonsuzluktan gelmiş Sonsuzluğa açılan yol Vatan siz.

Sizler yaşadıkça çocuklarım Bilin ki

Ben de yaşarım,

Bir sevinç düştü mü içinize Bir keder düştü mü içinize Bilin ki

*Aranızda ben varım. **Abdullah Rıza ERGÜVEN** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders*

Kitabı, 2021, s. 38).

Ek 26: Kitaplarla Kurulan Dostluk Adlı Metin

Kitaplarla Kurulan Dostluk

*Ömür boyu dost bildiğim kitap, Seni cüz adıyla tanıdım önce,
İlk çocukluğumda, masum çağımda, Bir bez çantayla omzumda, elimde. Küçücükten
yitirdiğim*

Sevdiklerim için yüreğim Bir köz gibi yanarken, Kavrulurken...

Sonra yavaş yavaş,

Yaşar oldun derinden derine Düşüncemde, duygumda.

Masal oldun dilimde, Gün gün serpildin Gür bir ağaç gibi,

Bilgi oldun başımda, aklımda Derken derken...

Bir düz ovada koşarcasına

Yayıldım, dağıldım sayfalarında. Ben “Tek Adam”

Çoğaldım böyle böyle,

Dost oldum Keloğlan’la, Kerem’le, Dolaştım Karacaoğlan’la dağ tepe.

Aradım

“Erkilet güzelini bağ arasında.” “Çalığışu”yla söyleştim

Bir bahçede dallar üstünde. “Dar Kapı”dan geçtim,

*Don Kişot’tan Faust’a ulaştım seninle... Güç kattın umutlarıma, hayallerime, Sen
olmasaydın eğer kar yağacaktı*

Yaz ortasında

Dağlarıma, ovalarıma, yoluma.

Kitap, kitap,

*Sen dostların başında gelen dost, Yeryüzünün güneşten önce güneşi! Işığın aydınlattı
içimi,*

Sevgilerin ölümsüzüyle dolup taşıtı Yüreğim.

Sen olmasaydın hâlim kim bilir Nice olurdu nice?

Çocuklar, çocuklar, altın kalpli çocuklar! Güvenin kitaba

Herkesten, her şeyden çok...

Eviniz, yuvanız kadar sıcak olsun Gözünüzde kitaplıklar.

Hayatta belki

Her türlü dostluk yıkılır da

*Yıkılmaz kitaplarla kurulan dostluklar... Coşkun ERTEPINAR (MEB Ortaokul
Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 80-81).*

Ek 27: Karadut Dinleme/ İzleme Metni

Karadut

İki katlı bir evleri vardı. Ev, ağaç çatkılarının arası kerpiçle doldurularak yapılmıştı. Dışı samanla karıştırılmış toprakla sıvalıydı. Evin önündeki bir metre yüksekliğinde bir sekiye üç basamakla çıkılarak kapıya ulaşıldı. Evin on metre önünden küçük bir su kanalı geçerde. Genişliği bir buçuk metre kadardı. Komşu duvarına yakın tarafında bahçeden eve ulaşılan patikanın önüne gelen bölümü kapalıydı. Duvarın altından geçer, diğer komşuların bahçelerinden akar giderdi. Evin girişinin solunda dev bir ceviz ağacı vardı. Evin çatısını aşardı boyu, gökleri kucaklamış gibiydi.

Sekinin komşu bahçe duvarına yakın boşluğundaydı karadut ağacı. Hemen hemen bir metre yakınında evin. Gövdesi en az otuz yaşındaydı. Çok eski çağlardan kalmış gibiydi. Üç dört metre yükseklikteki gövdeden taze dallar sürmüş, çatıya kadar uzamışlardı. Ana gövde inceleyerek kaybolurdu dalları arasında.

Çocuk arka bahçede sekiden sekiye atlayarak koştuktan yorulduğunda sekiye oturur, karadut ağacına dalar giderdi. Ona ak sakallı bir ermişin dizi dibine oturmuş gibi gelirdi. Gövde bir heykel görünümündeydi. Yüz yıl yaşamış bir ihtiyarın yüzü gibiydi kabuğu. Yer yer budanmış dalların budakları ile göğe kaldırdığı ellerinden dallar fıskırmış gibi görünürdü.

Mevsime geldiğinde meyveye dönerdi çiçekler. Yeşil meyveler önce hafif pembeleşir, kırmızılaşır, giderek daha koyu, siyaha bakan kırmızı bir renk alırdı. Her biri iki parmak boğumu kadar olurdu. Hafif ekşi ama oldukça da tatlı olurdu meyveleri. Zordur anlatmak tadını karadutun. Ekşi desen limona özgüdür, tatlı desen üzüme. Limonun, üzümün, kirazın, vişnenin, dudun tadını özel bir biçimde harmanlayıp, özel bir çeşni katar gibiydi bu karadut ağacı. Sanki kış boyu toplayıp dünyanın bütün tatlarını bilgelikle harmanlar gibiydi. Yemeye doyamazdınız. Sanki onlar için özene bezene tatlandırılmış gibi gelirdi çocuğa. Başka karadut ağaçlarının meyvesi vermezdi o tadı. O tadı ve çeşniyi yıllarca damağında taşıdı, yıllarca özledi.

Birgün büyük kentte pazar yerinde karadut gördüğünde küçük sepete kapar gibi yapışması ondandı. Çocukluğunda da karadut küçük sepetlerde, küçük bakraçlarda satılırdı pazar yerinde. Alır almaz bir tanesini atmıştı ağzına. İnanılmaz bir düş kırıklığına uğramıştı. Ne tadı, ne çeşniyi çocukluğunun karadutu değildi. Eve götürmüş ama yiyememişti. Çocuklarda pek hoşlanmamışlardı ilk kez yedikleri bu meyveden.

Karadut yerken eller mor siyah bir renge boyanırdı. Sabunla yıkamakla çıkmazdı. Yıkadıktan sonra sağa sola dokunduğumuzda bulaşmaz kirletmezdi ama elinizden çıkmazdı.

Karadut yaprağı elde iyice ezerek eller ovuşturulursa tatlı bir pembeye dönerdi. Sonra kaybolup giderdi bir iki günde.

Sonra o talihsiz gün geldi. O gün evlerine hatırlı bir konuk gelecekti. Ağır konuk sayılanlardan biri. Yeni yaygınlaşıyordu beyaz naylon gömlekler. Zengin bir sınıf arkadaşları giymişti o gömleklerden birini ilk kez. Yakayı dik tutmak için takılan plastik parçayı papyon niyetine takarak gelmişti okula. O zamanlar hazır gömlek giyilmezdi. Gömlekçi abiler olurdu. Onlara diktilirdi gömlekler. “Fikri abine söyle bir gömlek diksin sana.” derlerdi. Bir ara ödenirdi parası. Kutuda satılan gömlekler çok pahalı olurdu. Kentin bir kaç lüks mağazasında tek tük bulunur ancak hali vakti çok iyi olanlar satın alabilirdi.

Konuğun geldiği günde karadutun iyice olgunlaştığı balını aldığı zaman. Tam altından geçerken iri bir karadut pat diye düşüvermişti gömleğine. Yüzü değişti, canı sıkıldı birden. Hepsini hoşgeldine dizilmişti kapıya. Hoşlamaları duymuyordu bile. Birileri akıl verecek oldu çivit filan. Neneleri noktayı koydu. En iyisi gömleği tümden boyamaktı siyaha. Yüzü daha bir allak bullak oldu. Bir kaç kelime mırıldandı. Gözü hep gömlekteki lekede idi. Sabunlu bezle filan denediler. Çıkamaz bir desene dönüştüğüyle kaldı. Söylenmeye başladı. O bu neyse ama ağır bir konunun geleceği tutardı canım. Kendi yabancı değildi ama ayıp olurdu el aleme. Ne ikram edildiyse burun kıvırdı. Kimi midesine, kimi karaciğerine dokunuyordu. Özel olarak alınan gofret, bisküvi tabağına uzanmadı bile. Konuk ağırlamanın vazgeçilmezini, çayı bile içmedi. Kahve de biraz bayat mıydı ne? Gömleği törenler için almıştı aslında. Pahasına güç yetmiyordu ama parasının önemi yoktu. Feda olsundu. Ama olmazdı ki canım. Başkaları ne derdi? Saydı, döktü aralık vermeden. Ev sahipleri çok çalıştı lafı değiştirmeye. Dönüp dönüp karaduta getiriyordu sözü. Sonunda bir hışım pek de yüz vermeden çıktı gitti.

Birkaç gün sonra okuldan geldiğimde karadut kesilmişti. Bir şeye yaramaz kesilen karadut ağacı. Kesilip oduna yaramaktan başka. Kökü bile sökülüştü, dipten sürmesine bile izin verilmemişti.

Çocuk oturdu kapının eşiğine elini yanağına dayayıp. Dişi çekilmiş gibiydi. Biraz ağlamaklı bakakaldı uzun süre. Zaman zaman ağaçlar kesilirdi bahçeden ya evin bir yerine direk yapılır ya masa ya da çürüyen taban tahtalarından biri için kullanılırdı. Yapılanlar yapılması gerektiği için mi nedir dokunmazdı ona. Bu kez bir dostunu kaybetmiş gibi hissetmişti kendini. Bir süre kabuğunun irice bir parçasını taşıdı çantasında. Karadutun parçası olduğunu anlamamıştı ninesi. Çıkıştı o odunu parçasını taşıyıp durduğu için. Dedesi birden anladı durumu. Kabuğu aldı, elinden tutup aşağıya indirdi onu. “Tavana atalım, leylekler yeni bir

karadut getirsin.” dedi. Attılar. Sonra leylekler bir karadut fidanı getirdi gerçekten de. Ön bahçeye diktiler ama tutmadı fidan. Birkaç fidan daha dikildi. Ama küsmüş, köklenip yeşermek istemez gibiydiler. “Yerini sevmeydi.” demişti dedesi. Sonra leylekler karadut fidanı getirmez oldu. Çocuktaki sonunda, unuttu gitti karadut ağacını. Çağatay GÜLER (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 28’de bu metnin dinleme etkinliklerinde kullanılacağı belirtilmiştir. Metin, youtube.com internet adresinden 01.02.2023 tarihinde dinlenerek yazıya aktarılmıştır.)

Ek 28: Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda Dinleme/ İzleme Metni

Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda

Atatürk'ün Dolmabahçe Sarayı'nda yattığı odanın pencereleri boğaza bakıyor. Güneşli bir gün değil ama kapalı günlerde bile boğaz, bir yerlerden aydınlıklar devşirir. Hasta rahatsız olmasın diye bütün perdeleri örtük. Yine de boğazın güleğen aydınlığı, perdenin kuşgözü kadar bir aydınlığından sızıp hastanın yüzüne vuruyor. Anadolu'da ışık sızıntılarından güneş yaratan Atatürk aydınlığının yansımasıdır bu. Atatürk, son on gündür uyuyup, uyanıyor. O küçük aydınlık bir dost eli gibi her uyanışta onun yüzünü okşuyor. Birkaç dakikalığına kendine geliyor, çok geçmeden yine dalıp gidiyor. Uyanıklığında da, dalıp gidişinde de aydınlık hep başının ucunda. Hasan Rıza Soyak, Salih Bozok, Kılıç Ali odanın bir köşesinde acı çekmenin tek yüreği olmuşlar. Doktor Mim Kemal Öke, yanına gidip geliyor. Doktor Neşet Ömer İrdelp, Abravaya Marmaralı da öyle. Derin dalışlarında kız kardeşi Makbule başucunda Kuran okuyor.

29 Ekim günü Cumhuriyet Bayramı, her yılki gibi kutlanıyor. Bu yıl onun sesinden yoksun. Boğaziçi vapurlarından birini dolduran Kuleli Askeri Lisesi öğrencileri, Dolmabahçe Sarayı'nın önüne geliyor. "Biz Ata'mızı görmek isteriz!" diye haykırarak ona ses oluyor.

Atatürk, gözlerini aralayıp soruyor:

- Ne oluyor? Nedir o sesler?

- Kuleli Askeri Lisesi öğrencileri sizi görmek istiyor Paşam, diyor Cevat Abbas.

Hekimler ayağa kalkmasını sakıncalı buluyorlar. Oysa ruhu neredeyse yerinden fırlayıp Türkiye Cumhuriyeti'nin emanetçisi gençliği selamlayacak. Tarih onun iradesini öyle yazıyor. Bir iş yapmak istedi mi, ölüm bile önüne geçemez. Hasta yatağında olmasaydı, ince uzun bacakları üstünde yaylanarak ve karanlıkta akan bir yıldız gibi kayarak Kocatepe'den Afyon Ovası'na atlarcasına gidip öğrencilerin arasına karıştırdı. İçinin fırtınasından, ne istediğini zor kıpırdattığı dudaklarından anlıyorlar. Cevat Abbas bir koluna, Doktor Kemal Öke bir koluna girip perdesini sonuna değin sıyırdıkları pencerenin önündeki koltuğa oturuyorlar. "Ordular!" diye kaldırarak hedef gösterdiği elini güçlkle yerinden alıp öğrencileri selamlıyor. Dışarıda bir kıyamettir kopuyor. "Dağ başını duman almış, gümüş dere durmaz akar, bu bayramlar, yarınlar sizindir. Güle güle çocuklar." diye mırıldanıyor. Perdeyi çekip yatağına yatırıyorlar. O kuşgözü kadar yerden sızan aydınlık yine Atatürk'ün yüzünde.

8 Kasım sabahı erken saatlerde durumu ağırlaşıyor. İki bir saatin kaç olduğunu soruyor. Bir ara gözünü pencereye çeviriyor. Biliyorlar loş odalardan hoşlanmadığını, her karanlığı aydınlığa erdirdiğini. Perdeleri açınca içeriye gün ışığı doluyor. Yüzünün bezgin kırışıklıklarına anlık gülümsemeler yayılıyor. 9-10 Kasım gece yarısına doğru dalıp gitmeleri uzuyor. O sabah rengi çok soluk. Doktor Mehmet Kamil Berk ile Doktor Akil Muhtar Özden başında bekliyor. Herkes, bir şeyler yapamamanın çaresizliği içinde. Hasan Rıza Soyak, İsmail Hakkı Tekçe, Kılıç Ali hastadan gözlerini ayıramıyorlar. Rıza Soyak, bir ara dudaklarının kımıldar gibi olduğunu görüp umuda kapılıyor, ona doğru eğiliyor, ne söylediğini anlamaya çalışıyor. Bir ara Kılıç Ali'ye dönüp "Kılıç, bak. Koskoca bir tarih geçiyor." diyor.

10 Kasım, saat 9'u 5 geçiyor. Mustafa Kemal Atatürk'ün penceresi, sonsuzluğa açılan odasından evrensel aydınlığın koynuna girdiği andır bu. Sabahleyin Atatürk'ü muayeneye gelen Doktor Asım Arar, uzaktan sarayda bayrağın yarıya indirildiğini görünce her şeyin bittiğini anlıyor. Birden beyninin içinde her tarafa, caddelere, denizlere, gök boşluğuna onun "Ey Türk Gençliği!" diyen sesi yayılıyor. **Adnan BİNYAZAR** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 60'da bu metnin dinleme etkinliklerinde kullanılacağı belirtilmiştir. Metin, youtube.com internet adresinden 01.02.2023 tarihinde dinlenerek yazıya aktarılmıştır.)

Ek 29: Anne Frank'ın Anı Defteri

Birkaç gündür, hatıra defteri tutma üzerine hele bir düşünüyüm diye bir şeycikler yazmadım. Benim gibi birinin, öyle bir işe kalkışması tuhaf kaçıyor da ... İlk defa hatıra defteri tuttuğum için değil, on üç yaşında okullu bir kızın saçmalarına kimse aldırılmaz diye. Hani ben de o kadar hevesli değilim. Olsun ama! Ne diye yazmayayım değil mi? Canım yazmak istiyor bir kere, sonra da içimde gömülü kalan bir sürü şeyi gün ışığına çıkarmak en büyük arzum.

Hani "Kâğıt insandan sabırlıdır." diye bir söz var, o geldi aklıma geçen gün. Elim şakağında oturuyordum. Sokağa mı çıkayım, evde mi oturayım, karar veremiyordum bir türlü. Öyle sikkindi ki canım... Ne diyordum? Ha, kâğıdın insanlardan sabırlı olduğunu... Onun için, bu mukavva ciltli, üstüne kocaman "Hatıra Defteri" yazılmış defteri kimseye gösterecek değilim. Günün birinde çok candan bir arkadaşım olursa -kız, oğlan, orasını bilmem- o zaman işte ona gösteririm. Zaten hatıra defteri tutmanın sebebi de hep bu. Candan bir dostum yok. Daha açıkça söyleyeyim; kim benim yaşında bir kızın, kendini dünyada yalnız hissettiğine inanır ki? Üstelik böyle bir şey duyduğum da yok. Canım gibi sevdiğim annem var, babam var, on altı yaşında bir ablam var; tanıdıklardan dost yerine geçecek en az otuz kişi var. Akrabalarım var. Amcalarım, halalarım... Hepsi de iyi insanlar. Evim de var. Uzun sözün kısası, hiçbir eksikim yok. Bütün arkadaşlarım da böyle. Gülüp söylemekten başka bir şey yaptığımız yok. Şöyle dişe dokunur bir laf edilmiyor ki ... Birbirimize yakınlaşmıyoruz bir türlü. Belki de güvenemiyorum kimseye de ondan. Sebebi ne olursa olsun durum bu. Bir çare de bulamıyorum.

*İşte o zaman iş hatıra defterine düşüyor. Ne zamandır beklediğim arkadaşın hayalini gözümün önüne getirmek için ağzı şöyle, burnu böyle diye laf edecek değilim. Bütün dileğim bu hatıra defteri benim dostum olsun. **Anne FRANK** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 92'de bu metnin dinleme etkinliklerinde kullanılacağı belirtilmiştir. Metin, youtube.com internet adresinden 02.02.2023 tarihinde dinlenerek yazıya aktarılmıştır.)*

Ek 30: Akıllı Evlat Dinleme/ İzleme Metni

Akıllı Evlat

Evvel zaman içinde zenginlerden zengin bir adam varmış. Zengin adam bir gün üç oğlunu da yanına çağırarak demiş ki: Sevgili yavrularım bakın artık saçım sakalım iyiden iyiye aklaştı, yüzüm ellerim adam akıllı buruştu, gözlerim her şeyi seçemez ellerim her şeyi tutamaz, bacaklarım da beni uzaklara götüremez oldu. Daha ne kadar yaşayacağım belli değil ama herhalde günlerim sayılı. Ölmeden önce mallarımı aranızda bölmek istiyorum. Ne olur ne olmaz belki ben öldükten sonra aranızda anlaşamaz kavga edersiniz, hâlbuki ben sizin kardeş kardeş birbirinizi severek yaşamanızı istiyorum. Zaten kardeşlere yakışan da budur. İhtiyar adam sözlerinin burasında biraz duraklamış, arka arkaya birkaç defa öksürdükten sonra sözlerine şöyle devam etmiş: Şimdi her birinize birer kese altın vereceğim istediğiniz yere gidin üç yıl dolmadan buraya dönmeyin üç yıldan sonra döndüğünüz zaman her biriniz bana bu üç yıl içinde neler yaptığınızı, altınları nerelere harcadığınızı anlatacaksınız. Hanginizin yaptığı işleri daha çok beğenirsem mallarımı, paralarımı ona vereceğim. Üçünüz de beni memnun ederseniz mallarımı aranızda eşit olarak paylaşıracağım. Şimdi yolunuz açık olsun evlatlarım.

Çocuklar hemen hazırlığa başlamışlar. İşlerini bitirdikleri zaman gelip babalarının ellerini öpmüşler. Atlarına binip yola çıkmışlar. Üçü birlikte bir zaman gittikten sonra önlerine üç yol çıkmış. Büyük kardeş sağdaki, ortanda kardeş ortadaki, küçük kardeş de soldaki yola yürümüş, uzaklaşmışlar. Günler günlerle birleşiverip aylar olmuş. Aylar aylarla birleşiverip yıl olmuş da kimse farkına varamamış. Derken efendim baharlar yazları yazlar da kışları kovalamış. Yel esmiş sel gelmiş, üç yıl gelip çatmış. İhtiyar babanın da artık sabrı tükenmişmiş. Çocukları burnunda tütüyormuş. Onları o kadar göreceği gelmiş.

Zenginler zengini ihtiyar etrafındaki adamlara: “Artık” demiş. “Çocuklarım neredeyse gelirler, hasretlik çöktü içime.” Daha sözünü bitirmemiş ki adamlardan biri gün doğusunu göstererek “gelenler var” demiş “herhalde sizin çocuklardır.” Hep birlikte o tarafa bakmaya başlamışlar. Tozu dumana katarak bir şeydir geliyor. Gele gele büyük oğlan çıkagelmiş. Arkasında da birbirinden babayiğit kırk atlı varmış. Hemencecik koşup babasının elini öpmüş. Derken arkadan ortanca oğlan görünmüş. Onun yanında da yüz tane deve varmış o da gelip babasının elini öpmüş. En son da küçük oğlan gelmiş. O da kırk katırın üstünde kırk oğlan çocuk getirmiş. Çocukları yere indirdikten sonra gelip babasının elini öpmüş. Katırlardan inen çocuklar da gelip ihtiyar adamın elini öperek bir kenara çekilmişler.

İhtiyar zengin yanındaki adamlara: “İzin verirseniz” demiş. “Oğullarım bugüne kadar neler yaptıklarını anlatsınlar.” Orada bulunanlar “hayhay” demişler, “biz de merak ediyorduk zaten.” Önce büyük oğlan söze başlamış. “Az gittim uz gittim dere tepe düz gittim altı ay bir güz gittim öyle bir yere vardım ki her taraf ormanlık pınarlarından buz gibi su akıyor kayalıklarından buz gibi su akıyor yaylarında geyikler ceylanlar dolaşiyor insanların yüzlerinden de kan damlıyor. Şu kırk babayiğidi oradan aldım. Onlara ata binmeyi kılıç kuşanmayı öğrettim. Bana vereceğin malları paraları bu adamlar koruyacaklar.” İhtiyar baba büyük oğluna hiçbir şey söylememiş dönüp ortanca oğluna bakmış. Ortanca oğlan sıranın kendisine geldiğini anlayarak konuşmaya başlamış: “Az gittim uz gittim dere tepe düz gittim altı ay bir güz gittim öyle bir yere geldim ki insan ayağını otursa da hiç iş görmese aç kalmaz. Giderken bana verdiğin altınlarla şu yüz deveyi aldım. Ama görüyorsunuz öyle develer ki her biri bir kese altın eder. Burada onları satarak zengin olacağım, fazla mal göz çıkarmaz ya.” Ortanca oğlan sözlerini bitirince ihtiyar baba ona da bir şey söylememiş. Sıra küçük kardeşe gelmiş o demiş ki: “ az gittim uz gittim dere tepe düz gittim altı ay bir güz gittim, bir ulu su başına vardım. Öyle bir su ki kızıl akar boz akar durmaz yatağını yıkar. Sordum araştırdım öğrendim ki bu su nice yiğitleri almış nice gelin duvakları yutmuş da nice çocukları yetim bırakmış. Dört bir tarafa haberci gönderip ustalar getirttim. Kayaları kırdırıp üzerine köprü kurdurdum. O suyun yetim bıraktığı çocukları da buraya getirdim. Mallarını kime verirsen bu çocuklar onun evlatları olacak. O bu çocukları büyütüp yetiştirecek. Hem iyilik yapmış hem de memlekete faydalı insanlar kazandırmış olacak.”

*Küçük oğlan sözlerini bitirdiği zaman ihtiyar babanın yüzü gülüyormuş. Öteki kardeşler babalarının bu halinden bir şey anlamamışlar. Fakat o bastonuna dayanarak ayağa kalkmış. Eliyle işaret ederek küçük oğlunu yanına çağırması, eğilip onu alnından öptükten sonra “aferin sana” demiş. “Üçünüzün içinde ben yalnız senin yaptığın işi beğendim, paralarımın mallarımın hepsi de senindir. Bu yetimlere sen babalık edeceksin. Büyük ağabeyin adamlarıyla seni koruyacak, küçük ağabeyin de develeriyle senin vereceğin işleri görecektir. Sen de hepsine baş olacaksın. Bunu hak ettin.” Onlar ermiş muradına darısı dostlar başına. **Naki Tezel** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 126’da bu metnin dinleme etkinliklerinde kullanılacağı belirtilmiştir. Metin, youtube.com internet adresinden 02.02.2023 tarihinde dinlenerek yazıya aktarılmıştır.)*

Ek 31: Mesele Kuyumcuyu Bulmakta Dinleme/ İzleme Metni

Mesele Kuyumcuyu Bulmakta

Vaktiyle bir bilge hoca yıllarca yanında yetiştirdiği öğrencisinin seviyesini öğrenmek ister. Onun eline çok parlak ve gizemli görüntüye sahip iri bir nesne verip: “Oğlum” der, “Bunu al, önüne gelen esnafa göster, kaç para verdiklerini sor, en sonra da kuyumcuya göster. Hiç kimseye satmadan sadece fiyatlarını ve ne dediklerini öğren, gel bana bildir.

Öğrenci elindeki ile çevresindeki esnafı gezmeye başlar. İlk önce bir bakkal dükkânına girer ve “Şunu kaçta alırsınız?” diye sorar. bakkal parlak bir boncuğa benzettiği nesneyi eline alır; evirir çevirir, sonra: “Ben buna tek lira veririm. Bizim çocuk oynasın” der.

İkinci olarak bir manifaturacıya gider. O da parlak bir taşta benzettiği nesneye ancak bir beş lira vermeye razı olur.

Üçüncü defa bir semerciye gider. Semerci nesneye şöyle bir bakar: “Bu” der, “benim semerlere iyi süs olur. Bundan kaç dediğimiz süslerden yaparım. Buna bir on lira veririm.”

En son olarak kuyumcuya gider. Kuyumcu öğrencinin elindekini görünce yerinden fırlar. “Bu kadar değerli bir pırlantayı, mücevheri nereden buldun?” diye hayretle bağırır ve hemen ilave eder. “Buna kaç lira istiyorsun?” Öğrenci sorar: “Siz ne veriyorsunuz?” “Ne istiyorsan veririm.” Öğrenci, “Hayır veremem.” diye taşı almak için uzanınca kuyumcu yalvarmaya başlar: “Ne olur bunu bana satın. Dükkânımı, evimi hatta arsalarımı vereyim.”

Öğrenci emanet olduğunu, satmaya yetkili olmadığını, ancak fiyat öğrenmesini istediklerini anlatıncaya kazar bir hayli dil döker. Mücevheri alıp kuyumcudan çıkan öğrencinin kafası karma karışıktır. Böylesi karışık düşünceler içinde geriye dönmeye başlar. Bir tarafta elindeki nesneye yüzünü buruşturarak bir lira verip onu oyuncak olarak görenler, diğer tarafta da mücevher diye isimlendirip buna sahip olmak için her şeyini vermeye hazır olan ve hatta yalvaran kişiler. Bilge hocasının yanına dönen öğrenci, büyük bir şaşkınlık içinde başından geçen macerasını anlatır.

Bilge sorar: “Bu karşılaştığım durumları izah edebilir misin? Öğrenci: “Çok şaşırdım efendim, ne diyeceğimi bilemiyorum, kafam karmakarışık.” diye cevap verir. Bilge Hoca çok kısa cevap verir: “Bir şeyin kıymetini ancak onun değerini bilen anlar ve onun değerini bilen yanında kıymetlidir. **Ahmet ALPASLAN** (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 160’ta bu metnin dinleme etkinliklerinde kullanılacağı belirtilmiştir. Metin, youtube.com internet adresinden 02.02.2023 tarihinde dinlenerek yazıya aktarılmıştır.

Ek 32: Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî Dinleme/ İzleme Metni

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî

İnsanoğlunun ön sözü olarak kabul edilen mesnevi'nin yazarı bir bilge, Allah aşkıyla dile getirdiklerinin dünyanın yedi kıtasında da aynı sedayla yankılandığı bir derviş, Mevlana Celaleddin-i Rumi.

Belh'te kum fırtınasının gözleri kör, güneşi karanlık ettiği bir akşamüstüydü. İşte bu fırtınanın ortasında taştan oyulmuş bir evde Mümine Hatun'un şefkatli kollarındaki Celalettin de o karanlığın içinde bir güneş gibi doğuyordu. Babası Bilgeler Sultanı Bahaeddin Veled, Celalettin emeklemeyi bırakıp ayağa kalktığı gün boynuna yeşil kapaklı Kuranı kerim asarak onu ilmi yere değan sakallarıyla eş değer Burhaneddin Tirmizi'ye emanet etti.

Babası Belh'teki bir derste felsefeci Fahrettin Razi ile üç gün üç gece süren bir tartışmadan galip çıktı. Tartışmanın sonucunda hükümdar şehrin anahtarını Bahaeddin Veled'e gönderdi, bunun anlamı açıktı. Ya sen git, ya ben kalayım. Belh'ten ayrılan Bahaeddin Veled'in oğlu Celaleddin çölde devesinin üstünde ilerlerken bir serap gördü. Serapta aydınlık yüzlü bir derviş kendisine altı dallı beyaz bir gül veriyordu. Bu serabı hakikati altı ciltlik Mesnevi yazılana kadar gizli kalacaktı.

Kafilenin ilk durağı Nişabur'du. Babasını tanıştırdığı hekimler hekimi mutasavvıf Feridüddin Attar genç Celaleddin ile aynı seviyeye inip yanına diz çöktü. İki büyük zekâ küçük bir şelaleye bakıp uzun uzun insan hakkında sohbetler etti.

Kafile 1230'da Konya'nın kale kapısında I. Alâeddin Keykubat tarafından karşılandı. Sarayda şehzade gibi karşılanan Celaleddin Alâeddin Keykubat'ın eşi Gürcü Hatun'dan hat sanatını öğreniyordu.

Babasının vefatıyla yüreği yangın yeri olan Celaleddin ilk hocası olan Burhaneddin Tirmizi'yi yanına çağırıldı. Hocasının yönlendirmesiyle İplikçi Medresesi'nin zindanındaki ışısız nefessiz benliksiz bir hücrede içindeki Allah aşkını tekrar keşfetti. Lakin aşkı bulması için bir de kendini kendinden iyi anlayana ihtiyacı vardı.

Celaleddin talebeleriyle hanın önünden tırısra geçerken karalar içindeki bir adamı görür gibi oldu. Beş dakika sonraysa atının eyerinden sertçe tutulduğunu fark etti. Yuları tutan karalar içindeki Tebrizli Şems'ti. Bambaşka topraklardan çıkıp buluşmuş iki bilge candan öte arkadaş olmuştu.

Neyin üflendiği bendirin çalındığı dolunay akşamlarında Şems ona semayı, kayıp giden yıldızları gösterip yaradan aşkını anlattı. Lakin dostluğun gül bahçesinde dikenler bitiyordu. Ailesi Mevlana ile aynı sofraya oturmayı bırakıyor, esnaf ise verdiği selamları almaz oluyordu. Bunu fark eden Şems ise sırtına çuvalını alıp kendisinin bile bilmediği bir yere gitti.

Mevlana hüüzün deryalarındayken kuyumcu Selahaddin Feridun'un çekiç seslerini duydu ve o anda sema edip deyiş okumaya başladı. Bunu gören çıraklarsa çekiçlerini vurarak Allah aşkına dönülen semaya ortak oldu. Mevlevilikte canın şifası, ruhun gıdası olan semaya Hazreti Muhammet'i öven na'tı şerifin Itri'nin bestesinden okunmasıyla başlıyor, ruh kardeşliği içindeki semazenler Allahuteala'nın verdiklerini kardeşlerine, dostlarına ve halka dağıtabilmek için sema ederken sağ elleri gök kubbeye, sol elleriyle toprağa bakıyordu.

Bu yakarışla yazılmaya başlayan mesnevi 1259-1261 arasında Mevlana'nın nefesinden kopup kimliklerin aslında önemsiz olduğunun, gönül kapısının herkese ama herkese açık olduğunu şu muhteşem dizelerle anlatıyordu: "Gel, gel, ne olursan ol yine gel. İster kâfir, ister Mecusi, ister puta tapan ol yine gel."

Mesnevi'den sonra sağlığı bozulan Celaleddin vaktini ibadetle geçiriyordu. 17 Aralık 1273'te ten kafesinden uçurulup rahmet gömleğini giyen Mevlana Celaleddin Rumi fiziken aramızdan ayrıldı. Gürcü Hatun tarafından yaptırılan türbeye defnedilen yüce mutasavvıf arkasından sıfat arayacaklara şu öğüdü bırakmıştı: "Can arıyorsun cansın, ekmek arıyorsan ekmeksin, aşkı arıyorsan âşıkısın, gönlün neye kapılmışsa dostum aslında o'sun sen." (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 192'de bu metnin dinleme/ izleme etkinliklerinde kullanılacağı belirtilmiştir. Metin, youtube.com internet adresinden 03.02.2023 tarihinde dinlenerek yazıya aktarılmıştır.)

Ek 33: Broşür Dinleme/ İzleme Metni

Broşür

1978 senesinin yaz aylarıydı. Mustafa tıp fakültesinden yeni mezun olmuş ve yeni görevi için Anadolu'da bir kasabaya atanmıştı. Çok heyecanlı ve çok istekliydi. Bir an önce göreve başlamak insanlara yararlı olmak istiyordu.

Görev yaptığı hastanedeki diğer doktorlar kendisinden yaşça büyüktü. Bu nedenle gayet mutlu oldu. Onların tecrübelerinden yararlanabilirim diye düşündü. Hastanedeki ilk gününde fazla hastanın olmadığını, gelen hastaların özellikle de çocukların çok geç getirildiğini durumlarının son derece ciddi olduğunu fark etti

Doktor Mustafa bunun neden kaynaklandığını anlamak için diğer doktorlarla tek tek konuştu. Aldığı cevap hep aynıydı. İnsanların çoğu kırsal kesimde yaşıyor doktora gelmek yerine kendi tekniklerini kullanıyorlar, en son çare olarak buraya geliyorlar bu nedenle maalesef müdahale etmekte geç kalıyoruz

Doktor Mustafa duyduklarına çok üzülmüştü. Bunu düzeltmenin bir yolu olmalıydı. Önce köylere gidip gezmeyi hasta olan insanlara yerinde müdahale etmeyi düşündü. Ancak çok fazla köy ve çok fazla hane vardı tek başına böyle bir işe kalkışmak uzun zaman alacaktı. Hem bu kadar vakti yoktu hem de yetkisi.

Daha farklı bir çözüm bulmalıydı. Bir taraftan gelen hastalarla en iyi şekilde ilgilenmeye onların dertlerine çare olmaya çalışıyor bir taraftan da köylerdeki inşalara nasıl ulaşabileceğini düşünüyordu. Sonunda bir formül buldu en sık rastlanan hastalıklarla ilgili bir broşür hazırlayıp bunları kasaba halkına dağıtacak, özellikle köylerden gelenlerin ulaşabilmesi için pazar, kahvehane ve cami gibi yerleri tercih edecekti:

Diğer doktorlara bu konuyu açtığı anda maalesef olumlu tepkiler almadı. İnsanların bu broşürlere ilgi göstermeyeceklerini, okumayacaklarını söylediler. Duydukları Doktor Mustafa'yı üzümüştü ama yıldırmaıştı. Hiç vakit kaybetmeden çalışmalara başladı. Hemen broşürleri bastırıldı. Broşürlerde hastalıklarla ilgili bilgiler vardı. Bu durumlarla karşılaşan insanların vakit kaybetmeden hastaneye gelmesi gerektiği ayrıntılarıyla anlatılıyordu. Doktor Mustafa hazırladı broşürleri dağıtmak için önce pazar yerini seçti. Çünkü kasabanın pazarı haftada bir gün kuruluyor ve köy ahalisi ihtiyaçlarını görmek için bu pazara geliyordu. Pazarda gezerek elindeki broşürleri dağıtmaya başladı.

Sizce Doktor Mustafa broşür dağıtmaya başladıktan sonra olaylar nasıl gelişmiştir?

Kadınlar broşürleri almıyor, hemen önlerine bakarak oradan uzaklaşıyorlardı. Erkeklerse alıp kabaca bir göz atıyor daha sonra kâğıtları buruşturup yere atıyorlardı. Doktor Mustafa uzun süre broşürleri dağıtmaya devam etti. Ancak hiçbir faydası yoktu. Neredeyse hiç kimse broşürleri dikkate almamıştır. Doktor Mustafa'nın kinci durağı camiler oldu. Camiden çıkanlara broşürleri dağıttı ama aynı durum burada da geçerliydi. Hiç kimse yazanlarla ilgilenmiyordu. Dağıttığı broşürlerin tamamı çöpe gitmişti. Doktor Mustafa çok üzülmüştü. Galiba diğer doktor arkadaşları haklıydı. Son durak olarak bir kahvehaneye gitti. Masaları tek tek dolaşarak broşürleri dağıttı. Bir bardak çay içerken insanları gözlemledi. Broşürlerle kimsenin ilgilenmediğini gören Doktor Mustafa canı çok sıkın bir şekilde kahveden ayrıldı.

Kahveden ayrıldıktan sonra Akbaş köyü muhtarı broşüre bir göz attı. İlgisini çekmemiştir ama "pazardan aldığım çakmak taşlarını bu kâğıda sararsam kaybetmeden eve götürebilirim" diye düşündü ve broşüre sardığı çakmak taşlarını cebine arttı köyün yolunu tuttu.

Broşürle Osman Ağa'nın işi bitmişti. Buruşturup bir kenara attı. Torunu Ömer, bu buruşturulmuş kâğıdı bulup oynamaya başladı. Yaptığı uçağı bahçenin bir ucundan diğer ucuna uçuruyordu. Ama uçak biraz da rüzgârın etkisiyle hız kazanıp yandaki bahçeye uçtu. Ömer şaşkın ve üzgün gözlerle uçağın arkasından bakakalmıştı.

Diğer bahçenin sahibi Şerife Teyze sandalyesinde oturuyordu. Komşusu Hatice Hanım'a vermek için hazırladığı yün ipi sarmak üzereydi. Yerde gördüğü kâğıttan yapılmış uçağı aldı ve bir güzel katlayıp elindeki ipi bu kâğıdın üzerine sarmaya başladı. İşini bitirince de bir yol Hatice Hanım'ın yanına gidip ipi ona teslim etti. Hatice Hanımsa hemen yün ipi alıp yarım kalan patikleri tamamlamak için kullandı.

Bu kez de broşürü Hatice Hanım'ın torunu Saniye buldu. Saniye tarlaya giderken yanına almayı düşündüğü nohutları huni şekline getirdiği broşürün içine koydu ve yola çıktı. Bir süre tarlada çalıştıktan sonra dinlenmek için oturdu. Bir ağacın gölgesinde nohutlarını yemeye başladı. Nohutları iyice azalmıştı ki yan tarlada çalışan ve o an dinlenmekte olan Ayşe Hanım'ı gördü. Son kalan birkaç nohutu da kâğıtla beraber ona verdi.

Ayşe Hanım nohutları yedikten sonra gözü broşüre takıldı. İlkokulu üçüncü sınıfa kadar köyde okumuş ve okuma yazması olan biriydi. Broşürde yazılanları tane tane okumaya başladı. Okudukça yüzündeki endişe artıyordu. Çünkü dokuz aylık bebeği hastaydı ve tam da broşürde yazan belirtileri gösteriyordu.

Kayınvalidesine daha önce bu durumu anlattığında çocuklar bir gün hastalanır bir gün iyi olur bir şey olmaz hadi sen işine bak, cevabını almıştı. Fakat durum ciddiydi. Kayınvalidesi ve kayınpederinin karşı çıkmasına rağmen hemen çocuğu hazırlayıp kasabaya gitmek için yola çıktı.

Ayşe Hanım bebeğiyle kasabaya gitmek için yola çıktıktan sonra neler yaşanmış olabilir?

Ayşe Hanım uzun bir yolculuktan sonra hastaneye ulaştı elindeki broşürü kapıdaki görevliye gösterip Doktor Mustafa'nın yanına gitti. Doktor Mustafa elinde broşürle ve kucağında bebeğiyle gelen kadını görünce gözlerine inanamadı. Hemen çocuğu alı muayene etti ve tedaviye başladı. Gerçekten de durum ciddiydi. Biraz daha geç kalınsaydı küçük bebeğin yani Mustafa bebeğin sonu hiç de iyi olmayacaktı. Zamanında yapılan müdahale ile Mustafa bebek kısa bir süre sonra tamamen iyileşti. Doktor Mustafa belki de bu çabası, azmi ve iş aşkıyla ileride kendisi gibi doktor olacak adaşını zamanında tedavi ederek hayata bağlamış oldu.

İsmail TÜRKMEN (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 220'de bu metnin dinleme etkinliklerinde kullanılacağı belirtilmiştir. Metin, youtube.com internet adresinden 03.02.2023 tarihinde dinlenerek yazıya aktarılmıştır.)

Ek 34: Yaşayan İnsan Hazinesi Dinleme/ İzleme Metni

Yaşayan İnsan Hazinesi

Cahide Keskiner, minyatür sanatı. 1931 yılında İstanbul'da doğmuştur. "Bu sanatı şey olarak kültür ve sanatımızı yaşatması için amaç olarak ele aldık. Doktor Süheyl Hocamız bizi bir alanda idealist olarak yetiştirmeye gayret etmiştir galiba. Türk sanatını Türk-İslam sanatını yaşatmak, sevdirmek, öğretmekle görevlendirmişti. Elimizden geldiği kadar hayatımız boyunca da bu doğrultuda çalışmalara gayret ettik." Tezhip ve minyatür çalışmalarına 1953 yılında hocası Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver ile başlamış hattat Macit'ten hat dersi ressam Şeref'ten de resim dersleri almış alanında pek çok çırak yetiştirmiştir. Üniversitede dersler veren Cahide Keskiner kendi adını taşıyan tezhip ve minyatür atölyesinde öğrencileriyle çalışmalarına devam etmektedir.

İslam Seçen, klasik kitap sanatları. İslam Seçen, 1936 yılında Kosova'nın Priştine kentinde doğmuştur. Prof. Dr. Sacid Okyay'dan klasik cilt dersleri, Prof. Emin Barın'dan modern cilt ve kaligrafi dersleri almış, pek çok çırak yetiştirmiştir. "Bu sanat beni çok yaşattı. Seksen yaşına kadar geldik. Halen daha yılmadan çalışıyorum. Türkiye'mizi bütün sanatlar olsun dünya çapında sanat zirvelerine ulaşmış sanatkârlar var fakat rahmetli oldular. Ne kaldı bize, miras kaldı." Klasik kitap sanatlarına yarım yüzyılı aşkın süredir hizmet eden sanatkâr İslami el yazmalarının restorasyon çalışmalarında bulunmuştur.

Salih Balakbabalar, sedefkârlık. 1950 yılında Tokat'ta doğmuştur. Türk tezyinatına ait seçkin desenleri ve Türk hat sanatının nadide örneklerini ahşap, sedef, baha, fildişi, altın, gümüş, pirinç gibi malzemelerle uygulamaktadır. "Bizim yaptığımız iş kolay bir iş değil. Bir defa ahşabı çok seveceksiniz. Ahşabı ve ahşap malzemeyi çok seveceksiniz. Sonra makine kullanmayı bileceksiniz. Malzemeyi tanıyacaksınız. Hat sanatı ve Türk tezyinatı konusunda mutlaka bilginiz olacak veyahut bu işi çok iyi bilenlerle devamlı istişare halinde olacaksınız." Ustası Prof. Dr. Uğur Derman'dır. Sedef kakma sanatında pek çok çırak yetiştirmiştir.

Muammer Semih İrteş, kalem işi. 1952 yılında İstanbul'da doğan Muammer Semih İrteş, kalem işi çalışmalarını babası Sabri İrteş'ten öğrenmiştir. "Benim ilk hedefim eski eserlerin, el sanatlarının en iyi şekilde restore edilmesi ve bu konuda ustaların yetişmesidir. Bunun alt yapısı da müthiş bir zenginliği vardır. En azından desen ve tasarım açısından bu zenginlik müthiştir. Bu konuyu kesinlikle göz ardı etmemek lazım." 1973-1980 yıllarında Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver'in tezhip çalışmalarına katılarak icazet almış ve pek çok çırak yetiştirmiştir. Kırk yılı

aşkın sürede kalem işi çalışmalarını icra eden İrteş yurt içi ve yurt dışında birçok caminin restorasyon ve yeni tezyin uygulamalarını yapmıştır.

Ahmet Yaşar Kocataş, keçecilik. Ahmet Yaşar Kocataş, 1950 yılında Afyonkarahisar’da doğmuştur. Keçeciliği babasının yanında öğrenmiş, babasının yanında çırak, kalfa ve usta olmuştur. “Benim bir şansım var ekseri kadınlar geldiler sonradan merak saldım Keçeciliğe hakikaten çok dürüst kardeşimiz gibi sevdiğimiz kadınlar bu işe gönül verdi. Geldiler biz de onlardan hiçbir şey saklamadık. Çok da güzel oldu onların öğrenmesi. Üniversitede öğretim görevlisi kadınlarla beraber keçe yapıyorlar ben de gurur duyuyorum onlarla.” Altmış yılı aşkın süredir Keçecilik sanatıyla uğraşan Ahmet Yaşar Kocataş, katıldığı sergi ve fuarlalarla geleneğe ilişkin toplumsal farkındalığın artmasına katkı sağlamıştır. Keçecilik bilgisini pek çok çırağa aktarmıştır.

İsmail Nar, âşıklık geleneği. İsmail Nar, 1940 yılında Sivas ili Kangal ilçesine bağlı Karanlık köyünde doğmuştur. Gelenekteki ustası Hasan İyigün’dür. Ankara Radyosu’nun mahalli sanatçısı olarak pek çok radyo ve TV kanalında programlara katılmıştır. “Halk ozanı halkın gözü kulağı dili. O zaman bu düsturdan hareket ederek bu ülkenin birliğini, beraberliğini, kardeşliğini, dostluğunu, barışını sağlayacak davranışlar içinde olmak lazım. O şekilde seslenmemiz lazım. (Türkü kıtası söyler.) Şu güzel dünyada yanar içim./ İnsanca el ele vermemiz gerek./ Senlik benlik nedir bilmem./ Kendi kendimize sormamız gerek.”

Osman Efendioğlu, atma türkü geleneği. 1936 yılında Rize’nin Taşköprü köyünde doğmuştur. Sözlü gelenekler içinde yer alan atma türkü geleneğini altmış beş yıldır ürettikleriyle sürdüren Osman Efendioğlu, geleneği Tüylüoğlu Mehmet Ali, Kamburoğlu Ahmet, Topal Osman Kandemir ve Kel İlyas’tan öğrenmiş ve pek çok çırak yetiştirmiştir. “Ben de çevreden etkilenerik ilkokul sıralarında bu işe başladım. Atma türkü nedir, atma türkü birçok oluşumun neticesidir. (Türkü kıtası söyler.) Geldi karşı karşıya çırak ile ustası./ Atma türkü şah idir yok ki bizden başkası/ Göstereceğim sana türkü değil o nasıl/ Bu efendi oğlunun kalmış sana mirası”

Macahel Yaşlılar Korosu, çok sesli şarkı söyleme geleneği. Macahel Yaşlılar Korosu Artvin Borçka’nın Camili köyünde yok olmaya yüz tutan geleneksel çok sesli halk şarkılarını yaşatmak üzere 2001 yılında kurulmuştur. Profesyonel müzik eğitimi almayan koro üyeleri köy imecelerinde, düğünlerinde, icra edilen çok sesli şarkı söyleme geleneğini büyüklerinden öğrenmişlerdir. Macahel Yaşlılar Korosu bugün Hamdi Ertürk, Nevzat Ertürk, İsmail Ertürk, Muhammet Balcı, Kazım Balcı, Kemal Karadeniz, Şükrü Cesur, Muhittin Gökdemir, Medeni

Altın ve Ali Kemal Şimşek'ten oluşmaktadır. Ahmet Özcan, Altan Gülbin ve Hayrettin Köse koronun yetişmekte olan genç üyeleridir. “Eski geçmişler çocukluk hayatım ve geçmişteki söyledikleri arkadaşlarımızın amcalarımızın söyledikleri şarkı halen kalbimdedir. Kalbimde duruyor. O sevdasıyla yenilere aşılamağ istiyorum.”

Kültür ve Turizm Bakanlığı olarak 2015 yılı yaşayan insan hazinlerimizi kutluyor. Kültürel değerlerimizin geleceğe aktarılmasında göstermiş oldukları katkılardan dolayı tefekkürlerimizi sunuyoruz.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yaşayan İnsan Hazineleri Geleceğe Aktarılan Mirasın Temsilcileri Belgeseli (MEB Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı, 2021, s. 254'te bu metnin dinleme/ izleme etkinliklerinde kullanılacağı belirtilmiştir. Metin, youtube.com internet adresinden 04.02.2023 tarihinde dinlenerek yazıya aktarılmıştır.)

Ek 35: Öz Geçmiş**ÖZ GEÇMİŞ**

Adı-Soyadı: Yunus Alperen ÖNCEL

Bildiği Yabancı Dil : İngilizce

Öğrenim Gördüğü Kurumlar

Lise: 2011-2015 Konya/ Selçuklu Gazi Lisesi

Lisans : 2016-2020 Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü

Lisans: 2018-2023 Anadolu Üniversitesi AÖF Türk Dili ve Edebiyatı

Yüksek Lisans: 2020-2023 Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi ABD Türkçe Eğitimi BD

Çalıştığı Kurumlar

Kurum Adı **Bulunduğu İl** **Görevi** **Yılı**

TEDEM Koleji Konya Türkçe Öğretmeni 2022-2023

Katıldığı Bilimsel Toplantılar

- International Marmara Social Sciences Congress, Kocaeli, 2019, Sözlü Bildiri.
- Current Debates on Social Sciences, İstanbul, 2019, Sözlü Bildiri.
- International Congress on Social Sciences, Üsküp, 2019, Sözlü Bildiri.
- 8. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, İstanbul, 2021, Sözlü Bildiri.
- XVI International Scientific and Practical Conference, Atina, 2022, Sözlü Bildiri.
- 35. Ulusal Dilbilim Kurultayı, Konya, 2022, Sözlü Bildiri.
- 36. Ulusal Dilbilim Kurultayı, Kayseri, 2023, Sözlü Bildiri.

Yayınlar

KÜÇÜK, S., ÖNCEL, Y. A., & PANCAR, C. (2019). Kırk Vezir Hikâyelerinde Metin İçerik Karşılaştırması (İstanbul Ve Konya Nüshaları). *Turkish Studies Language and Literature*, 14(4), 2003-2012.

ÖNCEL, Y. A., & ÇINAR, M. A. (2020). Christine Nöstlinger'in Hadi Ama Baba Ve Gülten Dayıoğlu'nun Yeşil Kiraz Adlı Eserlerinin Eğitim, Aile Ve Toplum Bağlamında Karşılaştırması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 10(3), 1014-1026.

ÖNCEL, Y.A. (2021). Türk Edebiyatında Ahıska Sürgünü: Dut Ağacı Romanı Örneği.

Uluslararası Ahıska Araştırmaları Dergisi, 1(1), 43-55.

KÜÇÜK, S. ÖNCEL, Y.A., PANCAR, C. (2019). Prophet Anectode Determined in a Copy of Forty Vizier Stories Manuscript Belongs to Old Anatolian Turkish Period. *Current Debates in Social Sciences* Vol. 30. 117-122. London: IJOPEC Publication.

ÖNCEL, Y.A. (2022). Dut Ağacı- Ahıska'dan Geriye Ne Kaldı?" Adlı Roman Üzerine Eğitim ve Kültür Bağlamında Bir Okuma. Yunus Zeyrek Armağanı. 334-346. Astana Yayınları: Ankara.

ÖNCEL, Y.A., PANCAR, C., TOPAL, M. (2019). Türkçe Öğretmen Adaylarının Yabancı Dil Tutumları. Uluslararası Marmara Fen ve Sosyal Bilimler Kongresi: Kocaeli.

KÜÇÜK, S., ÖNCEL, Y.A., PANCAR, C. (2019) Kırk Vezir Hikâyelerinde Tasavvuf. 5. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi: Üsküp.

ÖNCEL, Y.A. (2022). Metindilbilim ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Bağlamında AB Başvuru Metni (DAOBM)'nin İncelenmesi. 35. Ulusal Dilbilim Kurultayı: Konya.

ÖNCEL, Y.A., ÇINAR, M.A. (2022). Çok Kültürlü Eğitim Ortamının Edebiyata Yansımaları: Hakkâri'de Bir Mevsim Romanı Örneği. XVI International Scientific and Practical Conference: Atina.